Milstein, Morris.
Mentsh, lebn, nature: drama in zibn bilder, epilog.
In: Dramatishe shriftn.
New York, 1934-1951. Vol. 2.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005-1903.13

Milstein, Morris, 1885-
Mentsh, lebn, nature: drama in zibn bilder, epilog.
In: Dramatishe shriftn / Moris Milshteyn.
New York: Farlag Kesef Verzahav, 1934-1951.
2 v. ; 20 cm.
Vol. 2. Pp. 69-194.

1. Yiddish drama.--lcsh
I. United States-New York-New York

ID : NXYH01-B2309 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /3735

Reduction ratio X10.0

מענטש, לעבן, נאטור

(דראַמאַ אין זיבן בילדער, עפּילאָג)

1916

אַנטײלנעמער:

מאַרקוס רעכטמאַן: (סטודענט) — — — — — 25 יאָר אַלט.
סאָלאָמאָן: (זײַן ברודער; קאָמערסאַנט) — 20 " "
מאַניע: (זײער שװעסטער; בוכהאַלטערן) — 18 " "
אײזיק: (דער פאָטער; אַ לערער) — — — — 50 " "
איטע: (די מוטער) — — — — — — — — 45 " "
שמואל רעכטמאַן: (אײזיקס ברודער; רב) — 60 " "
חנה: (זײַן פרוי) — — — — — — — — 38 " "
סאָניאַ: (זײער טאָכטער) — — — — — — 20 " "
חײע־גיטל: (חנה׳ס פלימעניצע) — — — — 17 " "
געצל: (חײע־גיטלס חתן) — — — — — — 22 " "
דוניע: (סאָניאַס חבריטע) — — — — — — 19 " "
קלמן פײערשטײן: (ראש הקהל) — — — — 40 " "
ברוך: (זײַן אינטימער חבר) — — — — — 42 " "
אידן:
פאָליצײ:
פריסטאַװ:
קאָנװאָיניק:
קוריאָר:
פױערים:

פלאָץ — אַ קלײנע שטאָט אין רוסלאַנד.
צײַט — אַלעקסאַנדער דער דריטער.

ערשטע בילד

(אַ באַלעבאַטישע, גרויסע עס־צימער ביי שמואלין אין
הויז. אַלץ איז ציכטיק ריין. אין מיטן צימער — אַ ווייס-
געשפרייטער טיש, אַרומגעשטעלט מיט שטולן. שוין אַפילו
אַלטליך, נאָר מיט פלוש געדעקט. אויף די ווענט הייגען פאַר־
שידענע פאַמיליען-בילדער און אויך בילדער פון רביים. און
ערגעץ־וואו באַזונדער אויף אַ צווייטער וואַנט הייגגט אַ גרוי־
סע בילד פון וועלכער עס קוקט אַרונטער — אַלעקסאַנדער
דער דריטער. — רעכטס, אַפאָר פענצטער. צווישן דער קאָר־
דאָר-טיר און שרייב-צימער, אין דער מיט, ביי דער וואַנט,
שטייט אַ קאַמאָד. אויפן קאַמאָד שטיין אויסגעשטעלט אויף
אַ טאַץ — אַ ריין געפוצטער, מעשענער סאַמאָוואַר, פון ביידע
זייטן זילבערנע לייכטער. די טיר פון שרייב-צימער — אָפן,
מיט גאַרדינען האַלב־פאַרהאַנגען און סיאיז צו זען דאָרט
שטיין אַ טיש, בענקלעך און אַ שראַנק ביכער. — אַנטקעגן —
צוויי טירן: רעכטס, אַ טיר צו אַ שלאָף-צימער, לינקס — צו
דער קיך. אין דער מיט פון די צוויי טירן שטייט אַ געבעטע
קאַנאַפע. — אין דער לינקער זייט — אַן אַריינגאַנג אין זאַל
אַריין. די טיר איז אָפן און דורך די האַלב־פאַרהאַנגענע גאַר־
דינען איז צו זען אַ פיאַנע און באַלד ביים אַריינגאַנג אין זאַל
שטייט אַ גרויסער שטייענדיקער שפיגל).

חנה: (מיטעלן אויסזען, ריין אָנגעטאָן, טראָגט אַ שלייער. זיצט
אַרום אַ פענצטער, וואָס אויף רעכטס. קוקט אַריין אין אַ ספר).

שמואל: (העכער פון מיטעלן וואוקס. זיין געדעכטע, לאַנגע,
ווייסע באָרד, ערטערווייז נאָך מיט שוואַרצע האָר געמישט, פאַרדעקט
כמעט אינגאַנצן זיין פנים. טראָגט ברילן. איצט זענען זיי ביי אים אויפן
שפיץ נאָז. די יאַרמילקע פאַררוקט אויפן שפיץ פון זיין האַלב-האָר-
נאַקעטן קאָפּ, און אויף דער זייט, פון אונטער זיין אַטלאַסנער קאַפּאָטע
שטעקן אים אַרויס די ציצית פון טלית-קטן. — זיצט ביים טיש, איז

שטאַרק פאַרטיפט אין לערנען. זינגט זיך שטילערהייד אַ גמרא־ניגונ׳דל, שמעקט טאַבעקע, ניסט גאַנץ אָפּט).

חייע-גיטל: (אַ טויבליך, אידיאָטיש מיידל. דאָס פּנים פול מיט פרישטשיקעס, איז זייער קאָמיש געקליידעט און אַזוי איז אויך איר גאַנצער אויסקוק. שטייט מיט אַ בעזים אין האַנט, זינגט עפּעס פאַר זיך אין דער שטיל; טרעט צו צום שפּיגל; אַווײלע שפּעטער, צו חנה׳ן) מומע! ווער איז דאָס געווען אין שפּיגל?

חנה: ווער? דער וואָס איז געשטאַנען לעבן אים.

~~חנה:~~ (~~קוקט~~ אויף איר מיט באַדויערונג).

חייע-גיטל: מומע! וואָרום אַז איך וויל זען זיך, זע איך עפּעס אַן אַנדערע? קויפט אַנאַנדער שפּיגל.

חנה: (אַפּאַרט) אזוי איז ווייזט אוים די וועלט: ווען איינער זעט פאַר זיך אַ צווייטן, אין װעלכן עס שפּיגלען זיך אָפּ זיינע אייגענע פעלערן, לאָזט ער זיך ניט דערקאָנען. אַ פאַלשער שפּיגל זאָגט ער...

חייע-גיטל: מומע! וועט איר קויפן אַנאַנדער שפּיגל?

חנה: קויפן אַנאַנדער שפּיגל, מיין קינד, ווען דאָס פּנים בלייבט דאָס זעלבע, מיינט אָפּנאַרן זיך אַליין. — גיי בעסער ראַם אַביסעלע צו.

חייע-גיטל: (שטייט, קוקט זינענלאָז. אָפּ. צולעצט. לאַנגזאַם אָן אַ זייט, טוט עפּעס).

חנה: (דורך אַ באַגלייטנדן, באַדויערנדן בליק. פאַר זיך) אומ-שולדיק, אומגליקליך קינד!.. דערקאָנסט זיך ניט... דאָס לעבן, אין געשטאַלט פון כוליגאַנעס, האָט פון דיר אַלעס אויעקגערויבט! אַלעס. אַלעס — דיינע עלטערן, דיין שיינקייט, דיין פאַרשטאַנד. — אַך, ווי גרויזאַם איז דאָס לעבן און ווי נישטיק איז דער מענטש! דער מענטש און דאָס לעבן... (ווישט זיך די אויגן, פּאַוזע). — שמואל!

שמואל: (שווייגט, לערנט).

חנה: (ווידער) שמואל!

שמואל: (מיט אַ געדיכט, גראָב קול מיטאַמאָל, ווי פון שלאָף) אַ? וואָס איז?

חנה: כ׳וויל מיט דיר עפּעס רעדן, עפּעס פרעגן.

שמואל: איז פונקט דאַן ווען איך לערן, בין פאַרטיפט אין אַן ענין, איז ביי דיר רעכט איך זאָל מפסיק זיין, אַ?

חנה: מילא נו, באַהיט גאָט פון ערגערס. — היינט געזען אייזיק׳ן?

שמואל: אהא, מיינסט צו איך האָב ניט געהערט עפּעס וועגן זיין תכשיט׳ל?

חנה: זאָל זיין אזוי. שטייט ער דיר ניט אָן? דיין אייגענער, דיין פּלימעניק...

שמואל: (ניט אָן כעס) מוחל! אַזעלכע אייגענע מעגן זיצן אין דר׳ היים!

חנה: איי ביזטו אַ שלעכטער, אַן איינגעשפּאַרטער.

שמואל: אַ שלעכטער, אַ? אָ, ווען איך זאָל זיין אַ שלעכטער, אַן איינגעשפּאַרטער, וואָלטן אַסך זאַכן געווען פיל אַנדערש ווי זיי זע-נען; אָ, גאָר אַנדערש!

חנה: אָבער וואָס האָסטו צו מרדכי׳ן?

שמואל: איך וויל אים ניט קאָנען, און פּטור!

חנה: דיר די קאַפּאָטע געקוילעט —

שמואל: (אָפּ פון טיש, דיברילן אויףין שטערן, אין איין אָטעם) ווייל ער איז אַ רשע, אַן אַפּיקורוס, אַ הולטיי, אַ גוי גמור!.. (מאַרשירט ארום).

חנה: יאָ, פרעג־זשע אָבער שרה׳קען.

שמואל: וואָס?.. שרה׳קע איז נאָך אַ קינד! און אַ קינד על פי דין ...

חנה: שרה׳קע איז שוין ניט קיין קינד. אַ מיידל, קיין עין הרע, פון אכצטן יאָר.

שמואל: וואָס־זשע, פאַרשטייט איר מער פון מיר!

חנה: נאָר דו... נאָר דו האָסט דאָס רעכט איבער איר! און איך? זי?

שמואל: וואָס ווילסטו וואָס? ווילסט זי פאַרזאָרגן מיט אַ חתן, און מיט וועמען — מיט אים, מיט אָט-דעם...

חנה: שאַ, שאַ, שריי ניט. ס׳וועט ניט זיין ווי דו ווילסט, ווי איך וויל —

שמואל: און איך זאָג אַז ניין! איך האָב שוין פאַר איר אַ חתן!

חנה: וועמען? דעם שבתי-צבי׳ניק? אָט די פאַרמאַסקירטע

חיה, וואָס וואָלט צוליב זיין אייגענער טובה, און תאוה אַ וועלט אויסגע'הרג'עט?

שמואל: אַ, וואָס ווייסטו; קאָנסט אים?

חנה: און איך וויל אים ניט קאָנען!

שמואל: וואָס-זשע, האָפּסט שוין אויסגעמאָסטן זיין נשמה?

חנה: אהאַ, ווייל דו כאַפּסט ביי אים אַ גמילות-חסד'ל.

שמואל: ניט איין גמילות חסד.

חנה: שמואל! איך וועל דאָס ניט דערלאָזן, דו הערסט! ביזט טאַקע דער טאַטע, אָבער איך בין די מאַמע!

שמואל: חנה, ס'ניטאָ וואָס דאָ צו רעדן. פאַר דעם כל־בוי'ניק וועט שרה'קע ניט חתונה האָבן!

חנה: און איך זאָג דיר, שמואל, אַז מרדכי'ן ליבט זי און פאַר אים —

שמואל: אַ, אידענע, אידענע, וואָס רעדסטו!... נאָר אַז ס'איז שוין יאָ געקומען צו־רייד, טאָ הער אויס: איך האָב ביז אַהער גע־שוויגן, אָבער איך זע אַז ס'איז געקומען די צייט וואָס איך מוז דיר דערציילן עפּעס אַזעלכעס וואָס איז געווען ביז אַהער פאַר איטליכן אַ סוד. חנה! ווייסטו ווער עס גיט אונדז צום לעבן? ווייסטו צו וועמען אָט דאָס גאַנצע מעבל, מיט דעם אַלעמען באַלאַנגט? און ווייסטו ווער ס'האָט פאַרלאַנגט, און מיך געצוואונגען, צו לערנען שרה'קען, און געצאָלט פאַר איר שכר־לימוד? — דאָס האָט אָט דער שבתי-צבי'ניק, אָט דער וועמען איר רופט „די מאַסקירטע חיה"...

חנה: (גלייבט זיצן מיט אַן אָפן מויל) אַ?!

שמואל: יאָ, חנה! דאָס אַלעס איז — קלמן! קלמן! —

סאָניע: (ווינטערדיק געקליידעט; אונטערן אָרעם — ביכער: לויפט אַריין באַלעבט; צו חנה'ן) מאַמעניו, מאַמעניו, מאַרקוס קומט!

חנה: (דורך פרייד) וואו — ווען?

סאָניע: אָט איז אַ טעלעגראַמע פון אים! (דערלאַנגט איר) אי דאָס איז שוין די טעלעגראַמע אַביסל פאַרהאַלטן געוואָרן.

חנה: (לייענט).

שמואל: (שטייט פאַרטראַכט, פאַר זיך) אַ שטאָט מיט מענ־טשן קומען צו מיר זיך לערנען, פרעגן עצות און שאלות, און איך זיך אַליין... (אָפּ. געדריקט, צו זיך אין שרייב-צימער).

חנה: (לייענט איבער, האַלט אַן איבערלעבנדיקן בליק אויף סאָניען).

סאָניע: וואָס-זשע זיצסטו עפּעס אַזוי באַצאָרנט און פאַר־וויינט, מאַמעניו? פרייט דיך ניט וואָס מאַרקוס קומט? אַך, מאַמעניו! אָט שטעל זיך נאָר פאָר ווען מאַרקוס וועט אויסהאַלטן עקזאַמען: מיר ביידע וועלן זיך דאַן אָוועקלאָזן צווישן די ברייטע מאַסן און פאַר זיי אונדזער בילדונג פאַרשפּרייטן. מיר ביידע וועלן דערקלערן דעם מענטשן ווער און וואָס ער איז. מיר וועלן אים עפענען די אויגן. מיר וועלן אים אויפווייזן, אַז דער מענטש און דאָס לעבן איז איינס. נאָכמער! דער מענטש אַליין איז דאָס לעבן!.. ער שאַפט דאָס און ער פאַרניכטעט עס. דו פאַרשטייסט, מאַמעניו? דאָס איז דאָך אַזוי איינ־פאַך. באַגרייף נאָר דעם מענטשנס מאַכט! וואָס פאַר אַ גן־עדן, ווי מחיה דיק דאָס לעבן, די וועלט וואָלט געווען, ווען דער מענטש אַליין וואָלט דאָס נאָר געוואָלט. די וועלט איז דאָך ווי אַ בוים, וועלכן עס פעלט בלויז דער רעגן — די בילדונג מיין איך.

חנה: אַך, מיין טאָכטער, רעדסט ווי אַ קינד. דאָס שלעכטע וועסטו ניט אויסוואָרצלען... ווילסט זיך אָוועקלאָזן איבעראַנדערשן אַ וועלט... אָט האָסטו פאַר זיך דיין אייגענעם טאַטן, וואָס קאָנסטו מיט אים אויפטאָן? רעד מיט אים, איז ער דאָך דער גערעכטער. אין אַזוי זענען אַלע: עקשנים!.. דאָס העכסטע וואָס דו קאָנסט, איז פועל'ן יענער זאָל דיך אַמווייניקסטן אויסהערן. אָבער משנה זיין אַ מיינונג ביי וועמען, וועסטו קיינמאָל ניט. יעדער האָט זיך זיינע תניעות, מיט זיינע משוגעת'ן...

סאָניע: אָ, זאָג דאָס ניט, מאַמעניו. דער מענטש איז אַמאָל נאָך ערגער און ווילדער געווען.

חנה: זאָג ניט — געווען, מיין קינד; ער איז נאָך איצט אויך ניט בעסער. קיין זאַך, מיין טאָכטער, האָט זיך ניט געביטן. דאָס זע איך דערפון וואָס איך האָב ערשט דאָ אין ספר געלייענט, און דאָס איבעריקע דאַרף איך ווייט ניט גיין...(ווישט זיך אַן אויג).

סאָניע: מאַמעניו! דו וויינסט?.. וואָס באַדייט דאָס?

חנה: אַך, קינד'ניו, ווען קיין טרערן זאָלן זיך ניט גיסן, וואָלט דאָס האַרץ געפּלאַצט פון פאַרדראָס.

סאָניע: יאָ, אמת, מאַמעניו; טרערן זענען דער שפּיגל פון

דער נשמה; זיי זענען דער אויסגוס פון כעס און רחמנות, ליידן און פריידן; אָבער וואָס באַדייטן דיינע טרערן, מאַמעניו, וואָס באַצייכענען זיי?

חנה: אַך, מיין קינד, מיין קינד! ווען דו זעסט אַ מענטשן אין טרערן, דאַן בעסער פרעג אים ניט, ווייל דיין פרעגן וועט אים זיין ווייטיק ניט פאַרגרינגערן און זיך נאָך אפשר מער צעוויינען.

סאָלאָמאָן:, דוניע: (קומען אַריין. —ביידע אָנגעטאָן אַלס סטודענטן פון האַנדלס־שולע).

דוניע: (צו סאָניען) נו, וואָס שטייסטו? מיר וואַרטן דאָך פאַר דיר! — (צו חנהין) גוטן אָוונט!

סאָלאָמאָן: (קושט חנהין) אירט אפשר אויך מיט אונדז פאָרן, טאַנטע?

חנה: וואוהין?

דוניע: מאַרקוס׳ן ווסטרעטשייען.

סאָניע: יאָ, יאָ, מאַמעניו, קום אויך מיט אונדז.

חנה: ווי קאָן איך פאָרן, מיין קינד? און צו וואָס איז דאָס פאָרן? מירן אים שוין מסתמא במילא פאַרשפעטיקן. בלייב אפשר אויך אין דער היים.

סאָניע: אַ, פאַרשפעטיקן? דאָס ביזטו טאַקע אפשר גערעכט.

חנה: נעמט, קינדער, שפילט עפּעס.

סאָלאָמאָן: אַ, אַביסעלע מוזיק? נו, יאָ, קומט וועלן מיר עפּעס שפּילן.

דוניע: און אפשר וועלן מיר אים נאָך פאָרט טרעפן? עפּעס מאַרקוס׳ן ניט פאָרן ווסטריעטשאַיען (באַגעגענען)!

סאָלאָמאָן: (אַ קוק אויפן זייגער) דעם פּאָיעזד האָבן מיר שוין אָפּאָזדאַיעט, אומזיסט, דוניעטשקע, דאָס פאָרן.

דוניע: און איך האָב זיך אַזוי צוגעגרייט...

סאָלאָמאָן: מירן אים שוין אָבער ניט טרעפן. לאָמיר בעסער אַביסעלע שפּילן. שפּילן מוזיק! שפּילן און זיך פאַרגעסן דערפון וואָס דער מאָרגן קאָן ברענגען, וואָס דאָס לעבן קאָן שאַפן. — יאָ, טאַנטע, ווי אומגליקליך מיר זאָלן ניט זיין, דאָך זענען מיר גליקליך דערמיט, וואָס אין ביטערע מינוטן פון אונדזער לעבן קאָנען מיר כאָטש אויסניסן אונדזערע ליידן דורך מוזיקאַלישע טענער; וואָס מיר קאָנען זיך כאָטש פאַר אַ ווײַלע פאַרגעסן אין דער ווירקלעכקייט און זיך פאַרטראָגן אין אונדזערע אייגענע פאַנטאַסטישע וועלטן, זיסע טרוימען...

דוניע:: אָבער וואָס העלפט דאָס פאַרגעסן זיך אין מאָמענטאַלע זיסע טרוימען, ווען די ביטערע ווירקלעכקייט וועקט אונדז אימער אויף צוריק?

סאָניע: אַ נאַרעלע, ווען מיר זאָלן זיך ניט קאָנען פאַרגעסן דורך אָט די בליץ־דורכגייענדע פאַנטאַזיעס, ווי אַזוי וואָלטן מיר געקאָנט דולדן די אייביקע אומרעכטן פון דער ווירקלעכקייט וואָס דאָס לעבן שאַפט?

סאָלאָמאָן: סאָניאַ! איך בין מיט דיר! לעבן זאָל די פאַנטאַזיע! — מוזיק!.. (אָפּ אין זאַל, צו דער פּיאַנע, נעמט אַפּאָר אַקאָרדן).

סאָניע: (אָפּ אין זעלבן צימער אַריין). נו, וואָס שפּילן מיר?

סאָלאָמאָן: לאָמיר שפּילן...

סאָניע: שאַ, מירן שפּילן דאָס, וואָס איך שפּיל תמיד פאַר מאַרקוס׳ן.

סאָלאָמאָן: טשאַיקאָווסקי׳ס „נאַכט”? — (די מוזיק פון טשאַיקאָווסקי, און די ווערטער פון יאַ. פּאָלאָנסקי).

סאָניע: געטראָפן. (שפּילן, זינגען: —)

“Отчего я любльо тебя, светлая ночь?
Так люблю, что страдая, любуюсь тобой!
И за что я люблю тебя, тихая ночь?
Ты не мне, ты другим посылаешь покой!“

(פאַרוואָס ליב איך דיך אַזוי, ליכטיקע נאַכט?
כ׳ליב אַזוי, כאָטש איך לייד, דאָך איך ליב זיך אין דיר.
און פאַרוואָס האָב איך דיך ליב אַזוי, רואיקע נאַכט?
ניט פאַר מיר, נאָר פאַר אַנדערע רואיקייט דו שיקסט).

דוניאַ: (אָפּ צו די לעצטע, זינגט מיט).
חנה: (הערט זיך איין מיט געפיל, זינגט מיט שטילערהייד).
סאָניע, סאָלמאָן, דוניע: (זעצן פאָר די ליד).

“Что мне звезды, луна, небосклон, облака,
Этот свет, что скользя на холодный гранит,
Превращает в алмазы росинки цветка
И как путь золотой через море бежит!
Ночь! за что мне любить твой серебрянный свет?
Усладит ли он горечь скрываемых слез?
Даст ли жадному сердцу желанный ответ?
Разрешит ли сомнений тяжелый вопрос?
Сам не знаю, за что я люблю тебя, ночь,
Так люблю, что страдая, любуюсь тобой!..
Сам не знаю, за что я люблю тебя, ночь...
От того, может быть, что далек мой покой.“

(וואָס מיר שטערן, לבנה, הימל, וואָלקנס,
אָט דער גלאַנץ וואָס זיך גליטשנדיק אויפֿין קאַלטן גראַניט,
וואַנדלט איבער אין אַלמאַזן די טויעלעך פון בלום,
און לויפט איבערן ים ווי אַ גאָלדענער וועג!
נאַכט! פאַרוואָס זאָל איך ליבן דיין זילבער-ווייסן גלאַנץ?
וועט ער פאַרזיסן דאָס ביטערקייט אַ פאַרבאָרגענער טרער?
גיבן אַן ענטפער אַ פאַרלאַנגטן מיין זשעדנע האַרץ?
אויפלעזן צווייפל — אַ פראַגע אַ שווערער?
כווייס אַליין ניט, פאַרוואָס ליב איך האָב דיך אַזוי נאַכט,
כ'ליב דיך אַזוי, כאָטש איך לייד, דאָך איך ליב זיך אין דיר!
כווייס אַליין ניט, פאַרוואָס ליב איך האָב דיך אַזוי, נאַכט...
קאָן זיין, אפשר דערפאַר, וואָס ווייט אַוועק איז מיין רו).

(פויזע).

דוניאַ: (אַריין) מאַניאַ איז דאָ ניט געווען?

חנה: מאַניע? ניין, און אפשר, דאַכט זיך אַז יאָ, נאָר זי אין באַלד אַוועקגעגאַנגען.

דוניאַ: (דורך אַן אונטער-געדאַנק) איז דאָ קלמן אויך דאַמאָלט געווען?

חנה: איז גראַדע ניט געווען. נאָר וואָס קער זיך אָן קלמן מיט מאַניען, מאַניע מיט קלמן'ען?

דוניע: כ'ווייס, מע זאָגט...

סאָלאָמאָן: (אַריינקומענדיק) אַלזאָ, טאַנטע, איר'ט אונדז ענטשולדיקן. מיר דאַרפן נאָך ערגעץ גיין. — נו, דוניאשאַ!

דוניאַ: אָ, גאָר פאַרגעסן! מירן שוין באַלד דאָרט אויך פאַר־שפּעטיקן.

חנה: וואוהין איילט איר זיך אַזוי?

דוניאַ: (דורך אַ שמייכל) אין ביבליאָטעק —

סאָלאָמאָן: (גלייכצייטיק, ווי זיך אַרויסכאַפּנדיק) פאָטאָ־גראַפיעס אָפּנעמען...

דוניע: (אַ פּאַטש איבער די ליפּן, שפּאַסיק)ניע וורי (לייקן ניט)!

סאָלאָמאָן: אָ, אַז ס'איז שוין יאָ אַזוי, — טאַנטע! אַזוי ווי איך האָב געזאָגט!.. (לאַכט; אָפּ צו דער טיר) מיר קומען באַלד צוריק, ביז מאַרקוס וועט אָנקומען, וועלן מיר זיך נאָך אומקערן. אַדיע. (אָפּ מיט דוניען).

חנה: (אַליין) „מע זאָגט"... קלמן מיט מאַניע'ן, מאַניע מיט קלמן'ען... מאַניע! ניין, עפּעס ניט פון אונדזער משפּחה, ניין, כ'ווייס גאָרניט אין וועמען זי איז געראָטן, און אפשר — מאַלע וואָס „מע זאָגט"... (אָפּ אין אַ צווייטן חדר).

סאָניע: (שפּילט פאַר דער צייט מענדעלסאָנ'ס „פרילינגס לידער" ענדיקט, קומט אַריין, טוט עפּעס, אונטערזינגענדיק די זעלבע מעלאָדיע; שטעלט אויס די שטולן אַרום טיש, פילט זיך הומאָריסטיש גע־שטימט).

נעצל: (קוקט אויס פונקט אַזוי קאָמיש ווי חייע־גיטל, היקעט אונטער, רעדט קינדערש; קומט אַריין האַסטיק) וו-וואו איז ה-הייע־דיטל?

סאָניע: (שמייכלענדיק) האָסט, דאַכט זיך, עפּעס פאַרגעסן.

נעצל: וו-וואָס איך פאַרדעסן? (לאָזט זיך גיין צוריק).

סאָניע: וואוהין־זשע גייסטו?

נעצל: איך ד-דיי ב'־יינדען וואָס פאַ'דעסן.

סאָניע: דאַרפסט ניט גיין, האָסט דאָס מיט זיך.

נעצל: וו-וואָס? (טאַפּט זיך אין די קעשענעס, קוקט אַרום זיך) וו-וואו?

ס אָ נ י ע : ביי דיר אין מויל.

ג ע צ ל : אין מ-מויל? (רוקט די הענט אין מויל, לויפט צום שפיגל, קוקט זיך איין).

ס אָ נ י ע : נו, געפינען?

ג ע צ ל : י-יאָ, ד־דעפינען. א צ־צינד איך דעפינען.

ס אָ נ י ע : נו, איז אַז דו האָסט א צונג, טאָ ווארום־זשע האָסטו ניט געזאָגט וואָס מע דארף זאָגן ווען מע קומט אריין שבת-נאָכט אין א אידיש הויז?

ג ע צ ל : אָ! א ד־דיט מאָ'דן!.. וו-או איז ה-הייע־דיטעלע, מ־מיין ט-טאָלע?

ס אָ נ י ע : דאָרט אין קיך.

ג ע צ ל : (לאָזט זיך גיין, איילנדיק).

ס אָ נ י ע : ווארט נאָר א ווײַלע, געצל, קום נאָר אהער —

ג ע צ ל : א, וו־וויל זען מ-מיין ט־טאָלע! וו־וויל ניט וו-א'טן! (אָפּ אין קיך).

ס אָ נ י ע : (פאַר זיך) „וויל ניט ווארטן"... יאָ, זייער ליבע איז דער אמת אליין. אומגליקליכע, און דאָך גליקליכע. זיי איז גוט... גע-בענטשטע מענטשן... יאָ, גליקליך אין לעבן איז דער, וואָס האָט דאָס גליק צו זיין אַן אידיאָט.

ח נ ה : (פון קיך) כא־כא-כא!..

ס אָ נ י ע : וואָס לאַכסטו אזוי געשמאַק, מאַמעניו?

ח נ ה : (אַריינקומענדיק) געצל מיט זיין „באַלעדולע": אַז זיין בעל-העגלה'ס פערד ווערן „מענטשן", ווען מענטשן ווערן פערד. אזוי האָט אים זיין באַלעבאָס איינגערעדט. נו, נו, וואָלסטו באַדאַרפט אים הערן רעדן, ווי ער האָט דאָס מורא אַז ער זאָל דער ערשטער ניט ווערן קיין פערד, ווייל ער שלאָפט מיט זיי שטענדיק אין שטאַל. —

ק ל מ ן : (העכער פון מיטעלן וואוקס, מאַסיווער קערפער; דאָס געזיכט מיט אַ שיינער, בלאָנדער, רונדער באָרד; קוקט אויס פיל יונ־גער לויט די יאָרן. איז רייך און געשמאַקפול געקליידעט, האַלט זיך מאַיעסטעטיש. — קומט אַריין, שטעלט זיך אָפּ, גרוסט זיך פריינטליך צו סאָניען און פאַרביסן צו חנהין). רעב שמואל אין הויז?

ח נ ה : (קורץ, גלייכגילטיק) יאָ, דאָרטן.

ק ל מ ן : (אָפּ, אין שרייב־צימער אַריין).

ס אָ נ י ע : שטענדיק עפּעס נאָר אויף סודות.

ח נ ה : (געדריקט) מסתמא קהל'שע עסקים.

ס אָ נ י ע : (וויל עפּעס זאָגן, האַלט זיך אָפּ; דערפילן זיך ביידע אין אַ דערשלאָגענער שטימונג; קורצע פּאַוזע).

מ אַ נ י ע : (קומט) א גוטע וואָך! (זיי ענטפערן איר) אונדזעריקע זענען דאָ ניטאָ?

ח נ ה : ניין. סאָלאָמאָן איז דאָ ערשט געווען. מסתמא באַלד זיין צוריק.

מ אַ נ י ע : און מאַרקוס איז נאָך נישטאָ...

ח נ ה : שוין מן-הסתם באַלד אָנקומען. — זיץ.

מ אַ נ י ע : און... עפּעס האָב איך געוואָלט פרעגן... (האַלט אַן אויער צום שרייב־צימער, — פונוואַנעט עס דערטראָגט זיך קלמן'ס קול).

ח נ ה : (קוקט אויף איר פאָרשנדיק) נו, וואָס שטייסטו? טו זיך אויס, זיץ.

מ אַ נ י ע : ווער רעדט דאָס דאָרט? אַזאַ קענטליכע שטימע.

ח נ ה : ס'איז קלמן.

מ אַ נ י ע : קלמן? (פאַרכאַפּט אַהין אַ קוק) ווערט יונגער פון טאָג צו טאָג, ניין?

ח נ ה : און אַז יאָ איז וואָס?

מ אַ נ י ע : ווער האָט דאָס מיר געזאָגט: אַז מענטשן, וואָס האַלטן זיך יונג, זענען גוטע מענטשן.

ח נ ה : אויף צו וועלן גלויבן אַלעס וואָס „מע זאָגט"...

מ אַ נ י ע : ס'איז אָבער אמת. וואָס דער קלמן טוט ניט אויף — וויפל צדקה ער צעטיילט: ווי א ביקור־חולים, ווי א ישיבה, א תלמוד תורה און... און וואָס ניט, איבעראַל האָט ער א חלק און אוּ-מעטום איז ער דער ערשטער.

ס אָ נ י ע : אָבער, מאַניע, ניט אַלעס וואָס גלאַנצט איז גאָלד.

מ אַ נ י ע : און דאָך זענען אַזעלכע ווי קלמן די סטופּעס פון דער געזעלשאַפט. זיי האַלטן אויף דאָס גאַנצע בנין, דאָס גאַנצע לעבן.

ס אָ נ י ע : א, מאַניע, רעדסט ווי א קינד. היפּאָקריטן — „די סטופּעס פון דער געזעלשאַפט"!

מ אַ נ י ע : קלמן — א היפּאָקריט?! ער? דער וואָס צעטיילט

זיין געלט אויף רעכטס און לינקס? דער פון וועמעס האנט עס האלטן זיך אויף צענדליגער און צענדליגער נשמות!

סאָניע: מאַניא, מאַניא! און וויפל איז ער פאַלש!.. אָ, דערויף האָט ער שוין גראַדע שכל.

מאַניע: אויב אַזוי, ווייס איך ניט ווער ס'איז בעסער פאַר אים. און אַפילו ווען אַזוי, איז נאָך אַלץ בעסער אַ היפּאָקריט מיט אַ רייכן בייטל, איידער אַ גוטע נשמה און אַן אָרימע. פון'ם צווייטנס נשמה, ווי גוט זי זאָל ניט זיין, האָבן מיר גאָרניט. דער בייטל זאָגט דאָס וואָרט! (לאַכט).

סאָניע: און איך האָב אים פיינט. אַ גראָבער פליגל.

מאַניע: ווייל ער איז ניט געלערנט?

סאָניע: ליב איך דען ניט קיין פּראָסטע מענטשן? אָבער ער איז דאָך ביידע: אי אין בילדונג און נאָך מער אין כאַראַקטער.

מאַניע: קלמן — אַ שלעכטער? וואָס רעדסטו!

סאָניע: מוזט זיין שטאַרק פאַרליבט אין אים, ווי איך זע.

מאַניע: יאָ, אין זיין האַרץ! יעדער קאָן זיך פאַרליבן אין זיין האַרץ. ווען דאָס אויג זעט ווי ברייט און וואַרים זיין האַנט שטרעקט זיך צו דיר און דערלאַנגט דיר שטיצע צו יעדער צייט. ווער עס זעט דאָס ניט, אָבער איך זע דאָס שטענדיק. ווייל איך בין די ערשטע וועמעס אויגן עס לויפן אַרום איבער די ביכער, און וואו זיי שטעלן זיך ניט אָפּ, טרעפן זיי זיך איבעראַל מיט זיינע פּאָזשערטוואָוואַניעס. און מיט זיין פּאָדיערזשקע (שטיצע).

קלמן: (אַריינקומענדיק, צו שמואלין) איך גלויב קוים, אַלעס ווענדט זיך נאָר אין אייך.

שמואל: (קומט אונטער הינטער קלמן'ס פּלייצעס, נאָכגייענדיק) אין מיר? —

מאַניע: (שטעלט אָן די אויגן אויף קלמן'ען, הערט זיך איין).

שמואל: (גלייכצייטיק, זעצט פאָר צו קלמן'ען) און וואו איז גאָט?.. נאָר גאָרניט... אם מ"ד יצא הדבר...

קלמן: יאָ, אָבער אַז מע וויל אַז גאָט זאָל העלפן, דאַרף מען דאָס ערשטע אַליין אויך ניט זיין פויל. ווי זאָגט מען דאָס?..

שמואל: דאָס איז דאָך שוין אַן אַלטער כלל: סמך ב"ד ועשה טוב. —

מאַניע: אַ גוטע וואָך, פעטער! — (נעמט ניט אַרונטער די אויגן פון קלמן'ען).

שמואל: (אַ רייב איין האַנט אין דער צווייטער) אָ, ס'קאָצל קומט! ס'מאַכט די משפחה?

מאַניע: קלויבן זיך צו קומען אַהער... כ'מיין, זיי האָבן זיך געקליבן אַהער צו גיין, האָב איך געמיינט זיי זענען שוין דאָ. —

חנה: (צו סאָניען) ווייסט שוין באַלד ניט וואָס זי רעדט. —

קלמן: (צו מאַניען) עפּעס נייס?

מאַניע: יאָ, אין די ביכער — זייער פיל... ס'ניטאָ דער טאָג ס'זאָלן ניט צוקומען קיין נייע אַלמנות, נייע יתומים, נייע אָרימע לייט...

קלמן: און נייע געלטן, אַ? (לאַכט) —

חנה: (צו סאָניען) ווי ס'נעמט פון אים ס'אויג ניט אַראָפּ! —

מאַניע: (איינצייטיק צו קלמן'ען) אָ, דערויף איז שטענדיק אַ דעפיציט. ניטאָ די הערצער דערויף... איך — איך מוז אייך זאָגן דעם אמת, ה"ר קלמן, ווען ניט איר...

קלמן: נו, נו, וואָס איז איך? איך טו בלויז די פליכט וואָס יעדער איינער דאַרף טאָן. אַ חוב צו דער מענטשהייט... העלפן! העלפן יעדן ווער עס שטרעקט נאָר אויס צו דיר די האַנט. יאָ, פון דעם כלל האַלט איך: כל הפושט יד נותנים לו. — ריכטיק געזאָגט, רעב שמואל?

שמואל: יאָ נו, צדקה תציל ממות... (פאַר זיך) „רעדט שיין".

סאָניע: (צו דער זעלבער צייט, צו חנה'ן) קום אַוועק, מאַמע. דעם היפּאָקריט'ס רייד שניידן מיר מיין אויער. פאַלשע ווערטער זענען פונקט ווי פאַלשע טענער. (אָפּ, אין אַ צווייטן צימער).

חנה: (צו מאַניע'ן) קום נאָר אריין, כ'וויל דיך עפּעס פרעגן.

מאַניע: אַ סוד?

חנה: (דורך שפּאַס און ערנסט געמישט) ווער ווייסט... אפשר איז שוין ניט קיין סוד... קום. (אָפּ, מיט מאַניע'ן).

שמואל: אפשר מאַכן אַ לחיים, ה"ר קלמן? קומט אַהער (טרעט צו צום טיש, גיסט אָן אַ גלעזל משקה).

קלמן: מם... ה"ר שמואל... איר ווייסט דאָך מסתמא... היינט איז שוין דער לעצטער טערמין.

שמואל: פון׳ם וועקסל?.. יאָ, איך ווייס... אָבער ר׳ קלמן... איר פאַרשטייט דאָך...

קלמן: אָ, ס׳מאַכט ניט, ס׳מאַכט ניט. כמיין ניט אַז איר מוזט מיר טאַקע שוין גיבן; איך דערמאָן אייך בלויז, אָבער איך מאָהן אייך ניט, חלילה, פאַרקערט, אויב איר זענט פאַראיינגט אין געלט, וועל איך אייך נאָך אויסלייען —

שמואל: יאָ?

קלמן: און איר פאַרשטייט דאָך... וואָס ז׳שייך צו זאָגן... ווען כ׳וועט זיין ווי מיר האָבן גערעדט, גיב איך אייך די אַלע וועקסלען צוריק. און וויפל אירט דאַרפן — וואָס ז׳שייך צו זאָגן.

שמואל: אַזוי... אַזוי... (האַלב אין פאַרלעגנהייט, האַלב אונטערשמייכלענדיק) ר׳ קלמן... אַ טייערער מענטש זענט איר... (וויל אים נאָך עפּעס זאָגן, האַלט זיך אָפּ; אונטערשטאַמלענדיק) ר׳ קלמן... אפשר... — נו, טרינקט.

קלמן: (אונטערכאַפּנדיק) איר דאַרפט אַ פּאָר רובל?

שמואל: ... י-יאָ, ר׳ קלמן, איך בין דאָך אַזאַ נצרך... איר קאָנט זיך גאָרניט מאָלן, ווי זאָגט מען: השכר מעט וצרכינו מרובים.

קלמן: אָך, מיטן גרעסטן כבוד! מיטן גרעסטן כבוד, ר׳ שמואל. (נעמט אַרויס געלט) אָט דאָ שרייבט בלויז אונטער. (דערלאַנגט אים אַ וועקסל).

מאַניע: (לאָזט זיך אַריינקומען, שטעלט זיך אָפּ, הערט זיך איין). —

שמואל: (שרייבט אונטער דאָס וועקסל).

קלמן: (מאַרשירט אַרום טריאומפאַליש).

שמואל: איצט מ׳מיר מאַכן אַ לחיים. לחיים טובים ולשלום, ר׳ קלמן; איינגיכן ביי אייך אויף תנאים.

קלמן: דאָס מיינט אויך ביי אייך... כ׳מיין... —

מאַניע: (פאַר זיך) וואָס?

חנה: (פון אַ צווייטן צימער, רופנדיק) מאַניע! וואו ביזטו? —

שמואל: (גלייכצייטיק, צו קלמניען) לאָמיר האָפן, לאָמיר האָפן... איך האָב דאָך שוין געזאָגט: אם מ״ד יצא הדבר... — לחיים. (טרינקט). —

חנה: (ווי פריער) מאַניע!

קלמן: (צו דער זעלבער צייט, אַפּאַרט) ע, דער אַלטער פאָנפעט אונטער. (לויט) יאָ, אמת, ר׳ שמואל, אָבער איך האָב דאָך אויך געזאָגט — ווען מע וויל אַז גאָט זאָל העלפן, דאַרף מען אַליין אויך ניט זיין פויל.

שמואל: (אונטערברעכנדיק, בכיוון) אַ טייער ביסעלע משקה, גענומט פאַרזוכט.

קלמן: (אַ קלוגן שמייכל, טרינקט; פאַרכלינעט זיך).

שמואל: אַ גוט ביסעלע י״ש, אמת?

קלמן: פּס!.. וואָס פאַראַ ברענענדיקער כפירט! רייסט מיט סטינאָטיס. ניינציק גראַדאָווע?

שמואל: לאָזט זיך פילן, אַ?

קלמן: מיר דאָס מויל צעברענט. — מם, ווי איך זע איז ביי אייך דער טיש געגרייט פאַר געסט. איר דערוואַרט עמיצן?

שמואל: יאָ, ווייס איך... מיין אייזיקס „תכשיט" קומט. כ׳ווייס דאָרט פונוואַנעט — פון פּיטערבאַרג. נו, איז ביי זיי אַ גדולה. וואָרום ווייס איך אַפילו ניט, נאָר מילא, מ׳קאָן דאָך שוין אויף אַזוי פיל שלעכט ניט זיין, נו...

קלמן: אָ... (אַ קוק אויפן זייגער) מ׳דאַרף גיין.

שמואל: וואָס איילט איר זיך אַזוי?

קלמן: ס׳הייסט וואָס? געשעפט. — אַלזאָ, האָט מיר אַ גוטע נאַכט, און אויב איר׳ט דאַרפן נאָך אַ פּאָר רובל, ווייסט איר דאָך: ז׳דאָך ניט שייך. — אַ גוטע וואָך! (דריקן זיך פריינטליך די הענט; קלמן אָפּ צו דער טיר, צופרידן. — באַגעגנט זיך מיט ברודין).

ברוך: (אויף גיך) אַ גוטע וואָך. (צום לעצטן, צוטראָגן און שטיל). נו?..

קלמן: קום איך׳ל דיר שוין דערציילן. קיין סאָלדאַט וועט ער שוין ניט זיין.

ברוך: אוי, מאריך ימים ושנים זאָלסטו מיר זיין!.. טאַקע?!

שמואל: (שטייט פון ווייטן, האַלט פון דאָרט דאָס אויג מיטן אויער אָנגעשפּיצט צו זייער געשפרעך; דורך אַ ווייכן בליק אויף קלמניען, פאַר זיך) אַ מזג טוב! אַלע צו אים מיט טובות. —

קלמן: (בתוכם, צו ברודין) פאַרלאָז זיך שוין אויף מיר, עפּעס זענען מיר דאָך חברים, טאָוואַרישטשי! און אַז איך בעט אויס

איז ווייך צו ליגן, ווייסטו דאָך. נאָר דערווייל דאַרף דאָס זיין פּתח שין — שאַ.

ב ר ו ך : (עפנט אויף פאַר אים די טיר, — און פאַר פרייד זאָגט ער אַפילו ניט קיין גוטע נאַכט, — אָפּ, מיט קלמניען).

ש מ ו א ל : (זעצט זיך אַוועק ביים טיש, גלעט זיך די באָרד, טראַכט: פאַר זיך) יאָ, דער קלמן שטעלט זיך אַרויס פאַר אַ דימענט. געלט איז ביי אים גאָרניט. אַ וואָרט — און שוין איז ביי אים דאָס בייטעלע אָפּן. כאָטש איך פאַרשטיי אפילו זיין כונה, ניט קיין אומזיס־טיקע טובות, אָבער דערווייל העלפט ער דאָך, איי, וואָס וועט זיין טאָמער שטעלט זי זיך אַוועק פּאַפּערעק?.. מוז מען זען עפּעס טאָן דערין. יאָ, שוין אַביסעלע צופיל ביי אים אין זאַך. — (רופט) שרה׳־קעלע!

ס אָ נ י ע : (פון אַ צווייטן צימער) רופסט מיך, טאַטע?

ש מ ו א ל : יאָ, מיין קינד, קום אַהער.

ס אָ נ י ע : (לויפט אַריין, אויף שנעל) וואָס איז, טאַטע?

ש מ ו א ל : זעץ זיך אַנידער, שרה׳קעלע; כדאַרף מיט דיר עפּעס רעדן.

ס אָ נ י ע : כ׳האָב איצט קיין צייט ניט.

ש מ ו א ל : מאַך־זשע זיך ניט נאַריש, מיין קינד. ס׳איז וויכטיק, פאַרשטייסט?

ס אָ נ י ע : וואָס ביי עמיצן קאָן הייסן וויכטיק...

ש מ ו א ל : זעץ זיך פריער אַנידער און הער מיך אויסעט, וועס־טו שוין אַליין זען אַז ס׳איז פאַר דיר אויך פונקט אַזוי וויכטיק ווי פאַר מיר, און אפשר נאָך מער.

ס אָ נ י ע : (אַפּאַרט) ס׳הויבט זיך שוין אָן... (זעצט זיך, ניט גערן).

ש מ ו א ל : שרה׳קעלע... הער אויס, ביזט דאָך ניט קיין נאַריש קינד, איאָ?

ס אָ נ י ע : מאַך מיר ווייניקער חן׳דעלעך און מאַך עס בעסער בקיצור; כ׳האָב קיין צייט ניט.

ש מ ו א ל : איך וויל דו זאָלסט מיך פאַרשטיין, מיין טאָכטער. דו ווייסט אַז איך בין דיין טאַטע, און ווייס שטענדיק וואָס איך טו.

און איך בין דיר מבטיח, אַז מיין קינד, מיין בת־יחידה׳קעלע, וועל איך מסתמא ניט וועלן טאָן קיין רעה.

ס אָ נ י ע : אַ, צו וואָס טויגן די הקדמות?

ש מ ו א ל : צו די בלינציעס, כאַ־כאַ־כאַ... אָן הקדמות וואָס פאַר אַ טעם וואָלטן די בלינציעס געהאַט? די הקדמה פון יעדער ענין, דאָס זענען די אויגן דורך וועלכע דער עיקר קוקט אַרויס. אַן עיקר אָן אַ הקדמה, איז ווי אַ פּנים אָן אויגן. דער עיקר פון׳ם עיקר איז ראשית כל די הקדמה, פאַרשטייסט? נאָר מילא, אַזוי ווי די צייט איז קורץ. און טאָמער קומט ווער אָן, וועל איך שוין מוזן אָנהויבן פון׳ם עיקר גופא.

ס אָ נ י ע : (אומגעדולדיק) נו, נו, לאָמיך שוין הערן.

ש מ ו א ל : אַז קלמן איז דאָ געווען, האָסטו דאָך געזען.

ס אָ נ י ע : איז וואָס?

ש מ ו א ל : (געלאַסן) האָט אַ שידוך פאַר דיר, מיין טאָכטער.

ס אָ נ י ע : אָך, טאַטע, לאָז צורו מיט שידוכים, איך בעט דיך.

ש מ ו א ל : לאָז־זשע זיך רעדן, שווייבעלע, סירנעקל... ווייסט דאָך נאָך אפילו ניט וואָס פאַר אַ שידוך.

ס אָ נ י ע : כ׳שטעל זיך שוין פאָר.

ש מ ו א ל : ניין, שרה׳קעלע, קאָנסט זיך גאָרניט פאָרשטעלן. ער אַליין איז טאַקע —

ס אָ נ י ע : קלמן?! (וויל אים נאָך עפּעס זאָגן, האַלט זיך אָפּ).

ש מ ו א ל : איך פאַרשטיי ניט, מיין קינד; מילא, אַז ער איז אַביסעלע עלטער, איז וואָס? דערפאַר איז ער דאָך אָבער רייך. פּראָ־מינענט. דו וועסט דאָך זיין...

ס אָ נ י ע : טאַטע!.. ס׳קאָן ניט זיין!

ש מ ו א ל : וואָרום?

ס אָ נ י ע : ס׳קאָן ניט זיין — און שוין!

ש מ ו א ל : פאָרט, פאַרוואָס?

ס אָ נ י ע : ווייל... אַ, דו וועסט מיך ניט פאַרשטיין.

ש מ ו א ל : וואָס זענען דאָס פאַר ווערטער?

ס אָ נ י ע : (שווייגט).

ש מ ו א ל : הער אויס, מיין חוב איז געווען דיר צו זאָגן, נאָר וועסטו מיך ניט פאָלגן...

סאָניע: ווּעסטו מיך צווינגען, יאָ?!

שמואל: (עטוואָס ווייכער) אויב דו ווּעסט מיך ברענגען דערצו —

סאָניע: וואָס מיינסטו דערמיט?

שמואל: אַז דו לאָזט זיך ניט רעדן.

סאָניע: נו, נו, לאָמיך שוין הערן.

שמואל: אַז מיינע פאַרדינסטן קלעקן מיר קוים אויף אַ מי־צאי, ווייסטו דאָך.

סאָניע: נו?

שמואל: האָב איך געמוזט לייהען ביי קלמנ׳ען געלט... אין ווען ניט ער, וואָלטן מיר באַדאַרפט פון הונגער אויסגיין.

סאָניע: וואָס־זשע בין איך דאָ שולדיק?

שמואל: אמת. בין איך שולדיק?

סאָניע: טאַטע!

שמואל: הער־זשע אויס... האָט מיר קלמן די גאַנצע צייט געליהען געלט... און אפילו... און איצט בין איך אין חובות ביז איבערן קאָפּ.

סאָניע: וואָס־זשע ווילסטו זאָל איך טאָן? וועל איך גיין אַרבעטן און דיר העלפן —

שמואל: וואָס? דו — אַרבעטן?

סאָניע: איז וואָס?

שמואל: ניין, ניין; ניט דאָס מיין איך. מיין טעכטערל ט׳גיין אַרבעטן? אַ שיין פּנים, נו... ווער בין איך עפּעס...

סאָניע: וואָס־זשע דען ווילסטו?

שמואל: הער־זשע אויסעט... קלמן האָט מיר בפירוש געזאָגט, אַז ער וועט מיר אומקערן צוריק אַלע וועקסלען און אונדז שטענדיק העלפן, נאָר געוויינליך, בתנאי, אַז דו זאָלסט מיט אים —

סאָניע: חתונה האָבן, אַ?!

שמואל: עפּעס אַ קרומע זאַך?

סאָניע: ניין, גלייך! אַז דו קאָנסט אַליין בהרחבה ניט פאַר־דינען דיין ברויט, ניט אָנצוקומען קליאַנטשען ביי יענעם, דאַרף איך זיך מפקיר זיין, מקריב זיין... זייער אַ גלייכע זאַך! מע קאָן ניט זאָגן, כ׳לעבן... פאַרשטייסט, איך זאָל זיך פאַרקויפן מיט מיין גוף, מיט

מיין נשמה, אָט פונקט ווי איך וואָלט געווען עפּעס אַ שמאַטקעלע!

שמואל: וואָס־זשע זאָל איך טאָן?

סאָניע: נישטאָ קיין שרה׳קע, טאַטע; וואָס וואָלסטו געטאָן?

שמואל: איי־איי, היינטיקע קינדער!

סאָניע: זיך פאַרקויפן פאַר זיין געלט!

שמואל: מיין קינד! גלויב מיר אַז איך וואָלט דאָס אפשר אַליין אויך ניט געוואָלט, אָבער...

סאָניע: אָבער וואָס?

סאָניע: (לאָזט זיך אַריינקומען, כאַפּט אַ פּאָר ווערטער, ציט זיך צוריק, שטייט דאָרט אונבאַמערקט). —

שמואל: (צו סאָניען) אָבער נויט ברעכט אייזן. קלמן וויל דיך פאַר אַ כלה —

סאָניע: דאָס, טאַטע, וועט ניט זיין!

שמואל: מיין קינד, קלמן איז דאָ מער בעל־הבית ווי איך. ער האָט דאָ די דעה —

סאָניע: וואָס?!

שמואל: קיין פלעקל איז דאָך דאָ אפילו ניט מיינס. אפילו..

סאָניע: טאַטע!.. זאָל זיך זיין וואָס עס וויל זיך! נאָר דאָס וועט קיינמאָל ניט זיין! עס וועט ניט זיין, וווייל —

שמואל: ווייל וואָס?

סאָניע: (שווייגט; זיצט ליידנדיק, דעם קאָפּ אָנגעשפאַרט אויף דער האַנט אויפן טיש).

שמואל: אַך, וואָס פאַר אַן אומגליק, וואָס פאַר אַן אומגליק!.. היינטיקע קינדער!.. (מאַרשירט אַרום; פּלוצים) ווער שטייט עס דאָרט?

סאָניע: (צוטומלט) מ־מיין ראַדיקול אַרונטערגעפאַלן... אַ גוטע נאַכט... (אָפּ צו דער קאָרידאָר־טיר, טרעפט זיך דאָרט מיט — איטעין, אייזיקין און סאָלאָמאָנען).

שמואל: (פאַר זיך) אהא, ס׳קאַצל קומט. געשיקט נאָך זיי.

אייזיק: (אַן איידעלער, אינטעליגענטער מאַן. שוין גרויליך, די באָרד און די האָר פון קאָפּ קורץ געשוירן. טראָגט אַ שליאַפּע, פענסנע. — באַלעבט) נו, נאָך ניטאָ?

מאניע: (אָפּ פון טיש, גייט זיי אַנטקעגן; צושטרייענדיק זיך) גיין; וואָס זאָל דאָס באַדייטן?

איטע: (צו מאַניען) וואוהין איז?

מאניע: כ׳דאַרף ערגעץ צוגיין.

איטע: א ספּיעשקע?

מאניע: פּאַ דיעלו, מאַמאָטשקאַ.

איטע: נישקאָשע, מעגסט אויף היינטיקן א יפּדערנאַכט פאַרבויגן דיינע דיעלעס (געשעפטן).

סאָניע: (טרעט צו צו זיי, פירן אין דער שטיל אַ געשפּרעך. האַמפּערן זיך פאַר אַ ווײַלע, נאָכער רעדן זיי שוין גלאַסן).

חנה: (אַריין) אָ, געסט!

אייזיק: לויט דער טעלעגראַמע וואָלט ער שוין באַדאַרפט זיין. (קוקט אויפן זייגער).

איטע: יאָ, לאָזט זיך וואַרטן.

חנה: מילא, טוט זיך אויס, און קומט דערווײַל צום טיש. — שטאַרק קאַלט?

אייזיק: (ווישט אויס זיינע אויגן-גלעזער) אַביסעלע נאָכגעלאָזן.

חנה: גיין אַריינברענגען אַביסל וואַרעמס.

סאָלאָמאָן: א גלעזעלע טיי, א?

חנה: יאָ, שלומה׳ניו.

סאָלאָמאָן: אָבער מיט אסך וואַרעניע. (זינגט) „טשאַי, טשאַי, טע מאָי טשאַי”,

חנה: מאַרעלן איינגעמאַכטס...

איטע: א נאַשער!

חנה: זאָל ער נאַשן ווײַל עס לאָזט זיך. (נעמט צו פון זיי די מלבושים, אָפּ).

שמואל: (נאָך אַ קורצער פּאַוזע) זאָגט נאָר, כ׳וואָלט געוואָלט וויסן, פאַרוואָס אַז מרדכי קומט צופאָרן, איז עפּעס גלייך אַהער?

איטע: א פרעמדער?

אייזיק: אַהין וואו מ׳איז אויסגעוואַקסן, אַהין ציט עס.

שמואל: האָט דאָך אים געקאָנט ציען צו אייך.

אייזיק: וואָס פאַרשטייסטו ניט; אַ פּשוט׳ע חקירה: ער האָט ליב שרה׳קען, זי — אים...

שמואל: האָבן זיך ליב?

אייזיק: הערסט אַן איינפאַל; וואָס דען, זאָלן זיך פיינט האָבן? פאַרוואָס? גאַנץ פּשוט: אייגן בלוט—און—פלייש, געוואַקסן צוזאַמען, געלערנט צוזאַמען — בענקט מען איינס נאָכן אַנדערן. עט, נאַרישקייטן. וואָס זאָגסטו ניט בעסער צו די נייסן אָט־דאָ-אָ. —

חנה: (ברענגט אַריין טיי, שטעלט אַוועק אויפן טיש, גייט צוריק אין קיך).

סאָניע: מאַמעניו, דו זיץ; איך׳ל אַליין דערלאַנגען.

חנה: נו גוט; העלף צו אַביסעלע, וועט זיין גיכער. (אָפּ, מיט מאָניען, אין קיך).

שמואל: (גלייכצייטיק, צו אייזיקן) וואָס פאַר נייסן?

אייזיק: מע וויל דאָך פאַרקלענערן די פּראָצענטנע נאָרמע פאַר אידן אין אוניווערזיטעט!

שמואל: ווידער אַן אומגליק: געזונטער זיין.

איטע: מיט וואָס? —

סאָלאָמאָן: (נעמט די צייטונג פון אייזיקן, קוקט אַריין).

מאַניע: (זיצט ביים טיש, טרינקט טיי; קוקט אַריין אין אַ בוך). —

שמואל: (איינצייטיק, צו איטען) מיט וואָס? ווייל דאַמאָלט וואָלטן אידן מער תורה געלערנט, בעסערע אידן געווען; וואָלטן פאַרשטאַנען בעסער זייער גאָט, זייער פאָלק, זייער תורה און בכן וואָלטן אויך ווייניקער פּאָגראָמען געווען. יאָ, יאָ, וואָרום, מיינט איר דען, מאַכט מען פּאָגראָמען? אַלץ דערפאַר: דאָס שטראָפט גאָט די אַפּיקורסים!

מאַניע: בלויז די אַפּיקורסים? טאָ וואָרום־זשע האָט מען דאַמאָלט ביי אייך אויך אויסגעקלאַפּט די טאָפּליעס?

סאָלאָמאָן: און וואָרום האָט מען אייך דאַמאָלט אויך געטראָטן אין דער בלאָטע — מיט אייער ספר תורה אין דער האַנט?

איטע: און וואָרום טאָרן קיין ערליכע אידן אויך ניט וואוינען אין די דערפער?

אייזיק: און וואָרום ווערן שולדיקע באַפרייט, און אומשולדיקע באַשטראָפט?

שמואל: ווייל כל ישראל ערבים זה בזה.

אייזיק: ניין, ברודער, ניין, ניט דאָס איז די סיבה. דער ענטפער איז: פאַנאַטיזם!! פאַנאַטיזם! אָט-וואָס (מיט אַ פינגער אויף אַלעקסאַנדערס בילד) אָט איז ער, זעסט!

שמואל: עט, וואָס איז דאָ מיט אַזעלכע ווי איר צו רעדן. (אָפּ, האַסטיק, צו זיך אין צימער).

אַלע: (לאַכן שטיל, קורצע פּאַוזע).

מאַרקוס: (געקליידעט אַלס עקסטערניק; קומט אַריין לאַנגזאַם, נידערגעשלאָגן, און זייער מעלאַנכאָליש).

איטע: (ווי נאָר זי דערזעט אים) מרדכי!.. (טומלונג).

אייזיק: מאַרקוס!

מאַרקוס: (באַציט זיך צו אַלעמען גלייכגילטיק).

איטע: וואָרום אַזוי שפּעט, מרדכי'ניו?

מאַרקוס: פאַרשפּעטיקט. —

שמואל: (לאָזט זיך אַריינקומען, באַמערקט מאַרקוס'ן — פאַרשווינדט צוריק).

אייזיק: וואָס פאַר אַ ראַזניצע? שפּעט, פרי — אַבי ער איז דאָ.

סאָלאָמאָן: ווען ביזטו אַרויסגעפאָרן?

מאַרקוס: (ענטפערט ניט, קוקט אָן אַ זייט).

סאָלאָמאָן, מאַניע: (אָפּ אָן אַ ווינקל, רעדן שטיל).

איטע: מרדכי'ניו! וואָס קוקסטו אויס, מיין זון, אַזוי סמוטנע, באַצאָרנט?

מאַרקוס: מאַמעניו!.. (דרייט זיך אַוועק אָן ווערטער).

אייזיק: (מועט צו צו אים; ערנסט, שטיל) מאַרקוס... ניט אויסגעהאַלטן?

מאַרקוס: נ-ניין.

אייזיק. וואָרום?

מאַרקוס: ווייל דו הייסט „אייזיק”, און איך „מרדכי” — פאַרשטאַנען?

אייזיק: (אָפּ פון אים, געשלאָגן).

סאָלאָמאָן, מאַניע: (אָפּ אין אַ צווייטן חדר).

חנה: (אַריין) אָ, מרדכי! מרדכי!... אַ גאַסט, אַ גאַסט!

מאַרקוס: (שטרעקט איר וואַרעם די האַנט).

סאָניע: (לויפט אַריין פול מיט פרייד) מאַרקוס!.. (וויל איט אומאַרעמען).

אַלע: (בלייבן שטיין נידערגעשלאָגן, דערפילן זיך זייער אומאַנגענעם).

אייזיק, איטע, חנה: (רעדן שטיל צווישן זיך).

סאָניע: מאַרקוס... וואָס עפּעס פאַר אַזאַ אינדיפערענטיזם? אַזוי פלעגמאַטיש —

מאַרקוס: אַך, סאָניעטשקאַ! בעסער פרעג מיך איצט ניט. איך בין איצט ניט געקומען פאַר קיין וויזיטן. איך בין בלויז געקומען אַ קוק טאָן וואָס דו, וואָס איר אַלע טוען — און דאָס אַלעס. (לאָזט זיך גיין).

סאָניע: (נעמט אים אַרום, ליידנדיק) אָבער, מאַרקוס, וואָרום ביזטו אַזוי פאַרצווייפלט, פאַרדראָסיק?

מאַרקוס: סאָניעטשקאַ! לאָז מיך בעסער איצט אַליין. ווייל איך פיל ווי איך וואָלט איצט דעם טייוול אַליין געקאָנט דעם קאָפּ אַרונטעררייסן. איך פיל ווי מיין גאַנצע נשמה און מיין יעדער אבר איז צעריסן אויף שטיקער און מיט די פיס צעטראָטן.

סאָניע: אָבער וואָרום, מאַרקוס?

מאַרקוס: כ'ווייס ניט, כ'ווייס ניט! פרעג מיין פּאַפּאַ, פרעג דיין פּאַפּאַ... פרעג זיי — אויב דו ווילסט וויסן. (דרייט זיך אַוועק, פול מיט פייער).

סאָניע: (צו אייזיקן) אָנקל! וואָס האָט פּאַסירט?

אייזיק: (אויפן אויער) סריעזשיט אַלס איד.

סאָניע: (בלייבט שטיין דערשלאָגן; אָפּ אין אַ ווינקל, וויינט שטיל).

חנה: טו נאָר אַ קוק ווי מע שטייט דאָס, פונקט ווי אויף דער פור. זעצט זיך אויס, טרינקט עפּעס, פאַרבייסט עפּעס. מילא, אַז ס'האָט זיך אַזוי געמאַכט, טאָ וואָס קאָן מען זיך העלפן? מיט קיין בליפעז, זאָרג און טרערן קאָן מען קיין אומגליק ניט פאַרטרייבן. (אירע רייד ווירקן).

אַלע: (חוץ מאַרקוסין און סאָניען, — זעצן זיך אויס אַרומ טיש; עסן, טרינקען און רעדן צווישן זיך).

מאַרקוס: (גייט צו צו סאָניען, פאַרביטערט; נעמט זי אַרום) סאָניעטשקאַ!.. נו, גענוג. וועק ניט מיינע לײַדן, און ראַסטראָיע ניט זיך. איך בעט דיך, לאָמיר צוזאַמענגעמען אַלע אונדזערע קרעפטן און קעמפן. קעמפן ביז מיר וועלן זיך פון דעם אַלץ אַרויסרײַסן.

סאָניע: אַך, מאַרקוס... איך פיל ווי דאָס פײַער פון מײַנע זיסע האָפענונגען און פאַנטאַזיעס הויבן זיך אָן אויסצולעשן. מאַרקוס, וואָס קאָנען מיר איצט טאָן, מאַרקוס?

מאַרקוס: וואָס איז דאָס אַזעלכער, וואָס לעשט אויך אין דיר דאָס פײַער פון דײַנע פאַנטאַזיעס, סאָניטשקאַ? זאָג, איך וועל אַלץ טאָן.

סאָניע: (וויל אים עפּעס זאָגן, האַלט זיך אָפּ) ניין, מאַרקוס, ניין. איך קען דיר גאָרניט דערקלערן. עס וועט דיר וויי טאָן. איך קאָן ניט, מאַרקוס, איך קאָן ניט.

מאַרקוס: סאָניעטשקאַ! איך בעט דיך, זאָג. אפשר בײַדע צוזאַמען וועלן מיר פאָרט געפינען אַן אויסוועג.

סאָניע: מאַרקוס...

מאַרקוס: סאָניעטשקאַ! איך בעט דיך.

סאָניע: מײַן פּאַפּאַ...

מאַרקוס: נו?

סאָניע: כ'זאָל הייראַטן פאַר קלמנ'ען —

מאַרקוס: (פּלאַצט אויס אין אַ שמערצליכן געלעכטער).

סאָניע: (שטייט געדריקט, ווישט אַרונטער אַ טרער).

מאַרקוס: (מאַרשירט אַרום) שוין באַשטימט?

סאָניע: כמעט.

מאַרקוס: וואָרום עפּעס גאָר קלמנ'ען?

סאָניע: חובות, מאַרקוס, חובות.

מאַרקוס: וואָס?.. צוליב חובות?!

סאָניע: (באַשטעטיקט דאָס אָן ווערטער).

מאַרקוס: האָט ער דאָס אַ רעכט צו טאָן?.. ניין, עפּעס מוז געטאָן ווערן! (מאַרשירט אַרום הין-און-הער; שטעלט זיך אָפּ, מיט אָנגעשטעלטע בליקן און פול מיט כעס, לעבן צימער — וואו שמואל זיצט

און לערנט. לאָזט זיך אַרײַנגיין, ציט זיך צוריק; דרייט זיך אַרום נאָכדענקענדיק שטעלט זיך ווידער אָפּ) הער אויס, סאָניאַ, איך האָב אַ פּלאַן: אַפּפאָרן פונדאַנעט!

סאָניע: וווּהער?

מאַרקוס: דו.

סאָניע: אַפּפאָרן?

מאַרקוס: יאָ. נאָר ניט צו זײַן אויף די אויגן.

סאָניע: און קלמן? די בעלי־חובות?

מאַרקוס: די בעלי־חובות?.. די בעלי-חובות?.. וועלן זיי צוּוואַרטן! פאַר קיין חובות קעפּט מען ניט. עס איז דאָך ניט מער ביז צום צווייטן עקזאַמען. און דאַן, אויב ס'וועט אויסקומען איינגע — האָב איך אַ געדאַנק.

סאָניע: וואָס, מאַרקוס?

מאַרקוס: (ניט באַלד) כ'קאָן עס דיר איצט ניט זאָגן... אָ, איך האָב שוין וועגן עס לאַנג געטראַכט... יאָ, עס וועט זײַן אַ פראַגע פון בילדונג, ליבע, און...

סאָניע: און וואָס, מאַרקוס?

מאַרקוס: אַ, נאָך ניט איצט איז די צייט דערפון צו רעדן. נאָר דערווײַל איז דאָס איינציקע וואָס דו האָסט צו טאָן, איז נאָר ניט צו זײַן אויף די אויגן. האָסט עפּעס ערגעץ וואו איבער-צו־זײַן? —

חנה: קינדער, קומט צום טיש!

מאַרקוס: אַדאַנק, טאַנטע. מיר האָבן דאָ אַ וויכטיקע זאַך אַרומצורעדן.

סאַלאָמאָן: (צו די איבעריקע, שפּאַסיק) אַ „וויכטיקע זאַך" געהערט? אַ „וויכטיקע זאַך"... (לאַכט). —

סאָניע: (נאָך אַן איבערלייגונג) יאָ, מאַרקוס, האָסט אפשר רעכט. אַזוי וועט עס טאָקע, דאַכט זיך, מוזן בלײַבן. דאָס וועט זײַן דער איינציקער אויסוועג. איך'ל פאָרן צו מײַנער אַ טאַנטע צו גאַסט! און דאָרטן, שטילערהייד, וועל איך ערגעץ גיבן אוראָקן און זיך ווי ס'ניט איז איבערשלאָגן, יאָ?

מאַרקוס: (פאַרשוויגט — איבערלעבנדיק). —

אַלע: (חוץ מאַרקוסן און סאָניען, — אָפּ אין זאַל).

ס אָ ל אָ מ אָ ן : (שפּילט דאָרט פּיאַנע: שפּילט די זעלבע שטיק פון טשאַיקאָווסקיין)

ס אָ נ י ע : מאַרקוס וואַרום שווייגסטו? וואַרום שטייסטו אזוי פאַראומערט?

מ אַ ר ק ו ס : אַך, סאָניעטשקאַ! וויפל פּרעפּיאַטסטוויעס עס שטיין פאַר דעם שטרעבנדן ביז זיין ציל ווערט דערגרייכט! מיט וויפל שטיינער און דערנער דער ציל-וועג איז געדעקט... איך באַטראַכט ניט איינמאָל דעם צוועק פון שטרעבן, — דאָס צוועקלאָזע שטרעבן און אָך, ווי העסלעך און געמיין עס קוקט אוים צו מיר! אַ מין זעלבסט-פאַרדאָרבנקייט!.. אָ, סאָניעטשקאַ, ליבע סאָניעטשקאַ! ווען ניט דו... אָ, ווען ניט דו וואָלט איך זיך שוין מיט דעם אַלץ לאַנג צורעכנט! יאָ, דו ביזט די איינציקע, וועלכע פאַרטויבסט אין מיר דעם פאַר-באָרגענעם געפיל, וועלכער רופט צו פאַרניכטונג, צום ניט-ווערן. זאָג מיר, ביזטו כאָטש גליקליך?

ס אָ נ י ע : מיין טייערער, איך בין בלויז גליקליך אין דיין גליק, אין דיין פרייד. און ווייןסטו, ליבינקער, זענען דאָס מיינע טרערן.

מ אַ ר ק ו ס : יאָ, סאָניעטשקאַ! דיין גליק פון מיין פרייד, דאָס איז די פרוכט פון אונדזער ליבע. און אַך, אָט דאָס גליק פון אונדזער ליבע איז מיין גיפט. יאָ, סאָניאַ, דו!.. דו האָסט מיך פאַר'סם'ט מיט דיין ליבע! מיט דיין ליבע האָסטו מיך, ווי געפאַנגען און פאַרשפּאַרט אין אַ תפיסה אויפן גאַנצן לעבן! דו, דו...

ס אָ נ י ע : מאַרקוס !וואָס זענען דאָס פאַר ווערטער, וואָס פאַר קאַפּריזן?

מ אַ ר ק ו ס : (שטויסט זי לייכט אָפּ פון זיך) ניין, ניין, בעסער ניי אַוועק. דיין ליבע וועקט האַס אין מיר. דעם האַס צו אַלץ! אַלץ! אַלץ! צו אַלץ וואָס שאַפט נאָר אומרעכט, טיראַניע און באַרבעריי! און ווער, אויב ניט דער מענטש אַליין, איז דאָס ניט דער שאַפער פון טיראַניע און באַרבעריי!.. יאָ, איך האַס דעם מענטשן, דאָס לעבן! דאָס גאַנצע לעבן! און נאָך מער האַס איך מיין נישטיקייט, וואָס איך קאָן ניט אָנעמען פאַרן גאָרגל דאָס גאַנצע לעבן און זיך אַליין און דאָס דערשטיקן — אָט אַזוי!..(וואַרגט זיך זעלבסט).

ס אָ נ י ע : (דורך פּאַפּאָס) מאַרקוס! מאַרקוס!.. (קעמפט מיט אים, רייסט אים אָפּ די הענט פון האַלדז).

אַ ל ע : (לויפן זיך צוזאַמען, בלייבן שטיין צעשראָקן, ווערט-לאָז).

פ אָ ר ה אַ נ ג

צווייטע בילד

(אין דער זאַל פון זעלבן הויז. עס איז פינצטער, בלויז פון דער קיך שלאָגט אַ שיין).

חייע־גיטל, געצל: (זיצן אין קיך).

געצל: (שפּילט אויף אַ דודע; שפּילט — „עד טע דאָליאַ, מאָיאַ דאָליאַ").

חייע־גיטל: (פּליקט פעדערן, זינגט די זעלבע ליד. נעמט דורכאויס פאַלשע, רייסנדיקע טענער).

סאָניע, סאָלאָמאָן, דוניע: (קומען אַריין).

סאָלאָמאָן: וואָס איז דאָ, אַ קאָנצערט?

דוניע: זיי איז גוט.

סאָניע: יאָ. זיי אין דער ליכטיק, מיר — אין דער פינצטער.

סאָלאָמאָן: זע נאָר, סאָניע, ווי שיין ס'קוקן אויס די פאַסן שטראַלן, וואָס שניידן זיך אַריין אַהער אין דער פינצטערניש.

סאָניע: דאָס איז די אָפּשפּיגלונג פון דעם גאַנצן לעבן, פון דעם אַלגעמיינעם זיין. זעסט, סאָלאָמאָן, גראַדע פון דער קיך שלאָגט דאָס ליכט.

סאָלאָמאָן: יאָ, די שטראַלן זענען שוואַך, דאָך אַ ווירקונג אויפן פינצטערניש האָבן זיי.

סאָניע: און דאָס לעבערליכסטע איז, וואָס פון דער קיך קומט די שיין... די קיך באַשיינט די פעדערשטע חדרים.

דוניע: און אויך די זאַל!

סאָניע: יאָ, די קיך באַשיינט די זאַל, פאַרשטייסט?

חנה: (פון אַ צווייטן צימער, רופנדיק) חייע־גיטעלע! (קומט אַריין) וואָס איז דאָס, גאָר אין דער פינצטער?

סאָניע: אין דער פינצטערניש, מאַמעניו, געפינט זיך אויך עפּעס.

חנה: וואָס?

סאָניע: ווייל אויב עס זאָל שטענדיק זיין ליכטיק, וואָלט מען ניט געוואוסט ווי דאָס צו שעצן.

חייע-גיטל: (אינגאַנצן איינגעטונקען אין פעדערן. קומט אַריין; צו חנהין) אָט בין איך.

חנה: (מאַכט ליכטיק) האָסט טיי, מיין קינד?

חייע-גיטל: וויפל?

חנה: פאַר מיר, פאַר די קינדער.

דוניע: וואָס ביזטו אַזוי אין פעדערן?

חייע-גיטל: אַליין אַ בעדערן! (אָפּ צוריק אין קיך).

חנה: פליקט שוין פעדערן צו דער חתונה.

דוניע: צו וועמעס חתונה?

חנה: צו איר אייגענער.

דוניע: טאַקע?! (פאַרטראַכט זיך).

סאָניע: וואו איז דער טאַטע?

חנה: אין קלויז.

חייע-גיטל: (לויפט אַריין, מיט אַן איי אין דער האַנט) מער נים געהאַט.

חנה: כ'האָב דאָך דיר געהייסן ברענגען טיי.

חייע-גיטל: געמיינט איר זאָגט אַן איי.

חנה: לאָמיך שוין גיין אַליין. (אָפּ אין קיך).

קוריאַר: (ברענגט אַ טעלעגראַמע).

סאָניע: (נעמט זי האַסטיק, לייענט) „כ'בין אין וועג. דערוואַרט מיך. — מאַרקוס".(סאָניע אָפּ אין קיך) מאַמע! מאַמע! מאַרקוס קומט!

סאַלמאַן: (אָפּ נאָך סאָניען).

חנה: (פון קיך) וואו, ווען? —

געצל: (אויך פון דאָרט) ה-הייע-ד-דיטעלע! ט-טום אהער!

חייע-גיטל: (אָפּ).

דוניא: נו, וואו ביזטו! היינט אויך ניט פאָרן?

סאָניא: (פון צווייטן חדר) יאָ, יאָ, דוניאשאַ, באַלד!

קוריאַר: (אָפּ).

סאָניע: (לויפט אַריין, קעמט זיך איבער די האָר).

סאַלאָמאָן: (נאָך פון קיך) מאַך דאָס שנעלער, שנעלער!

(לויפט אַריין, כאַפּט אויף אַ קוק אין שפּיגל, גלעט די האָר, פּוצט דעם דאַשעק. — ווי זיך דערמאָנענדיק) אָ, וואו איז דער קוריאַר? שוין אוועק? אַ נאַריש אינגל. געוועזן אַביסל צו-וואַרטן.

סאָניע: נו יאָ, סאַלאָמאָן, אַזוי קומט דאָס. זענען מיר דען אַלע קלוגער פאַר אים? קריגן מיר דען אונדזערע נאַגראַדעס פּונקט דאַן ווען מיר ווילן? יאָ, אָט אַזוי אויך, ווי דעם אינגל, וועט אונדז אַמאָל זוכן אַ נאַגראַדע און אפשר אויך אַזוי סאָזשאַליעיען וועט מען אונדז, וואָס מיר זענען ניטאָ; און אפשר אויך פאַר אַזעלכע נאַראָנים וועט מען אונדז האַלטן.

סאַלאָמאָן: נו, האָט ער געזאָלט האָבן שכל, מע שווייגט ניט. מע זאָגט, מע פאָדערט.

דוניע: אַ, רעדט נאָר ווייניקער און קלויבט זיך שנעלער.

חנה: (אַריין) וואוהין איז?

סאָניע: מאַרקוס'ן וּסטרעטשאַיען!

חנה: זיי בעסער, שרה'קוניו, אין הויז. (שטיל) וואָס ווייניקער ליבע דו וועסט אַרויסווייזן, וועט זיין געזינטער. ליבע איז ניט קיין קוואַל, וואָס שעפּט זיך קיינמאָל ניט אויס.

סאָניע: ניין, מאַמעניו, מאַרקוס'ן ליבט ניט בלויז מיין האַרץ, נאָר אויך מיין נשמה. און נשמה-ליבע האָט קיין גרונט ניט. —

שמואל: (קומט אַריין, פאַרכאַפּט די לעצטע פאָר ווערטער; שטייט אונבאַמערקט, מיט שטאַרע אויגן; הערט זיך איין, מיט אַ פינגער אין דער אונטער-באָרד).

דוניע: נו, סאָניא! ס'וועט ווערן שפּעט. מיר וועלן זיך קלייבן, קלייבן, אַזוי ווי פאַר-אַ-יאָרן, ביז — (דערזעט שמואלין).

סאָניע: (פריילעך) מאַרקוס וועט — (באַגעגנט זיך מיט שמואליט שטרענגן בליק; געשלאָגן) שוין אַליין קומען.

דוניע: (שטיל) גייסטו ניט?

שמואל: (בייז) וואוהין איז דאָס גיין! (קיינער ענטפערט איני ניט. — שמואל אָפּ אין אַ צווייטן צימער).

סאָניע: פאָרט שוין אַליין, קינדער. אָבער פאַרשלעפּט אים ניט צו זיך.

סאַלאָמאָן: שאַ לאָמיר זיך וועטן אויף... אויף אַ קוש, אַז ער וועט דאָס מאָל קומען צו אונדז.

דוניע: גיי, גיי, וועסט פאַרשפּילן. קום! (נעמט אים אונטערן אָרם).

סאָלאָמאָן: וואָס קאָן איך דאָ פאַרשפּילן? אָדער איר'ל זי אַ קוש טאָן, אָדער זי — מיך. — וועטן מיר זיך?

סאָניע: (שטיפעריש) יאָ! אויף אַ קניפּ, אָדער אַ ביס —

סאָלמאָן: טויג עס נים. (אָפּ, מיט דוניען).

חנה: אויב אַזוי, דאַרף מען דאָך גיין עפּעס צוגרייטן פאַרן גאַסט. (אָפּ אין קיך).

סאָניע: (אַליין) אַך, די איצטיקע מינוטן! ווי גליקליך איך בין! האָבן אַזאַ פריינט ווי מאַרקוס'ן... יאָ, גליקליך איז דער, וועלכער האָט אַ פריינט פאַר וועלכן ער זאָל זיך קאָנען מקריב זיין מיט זיין אייגענעם „איך". דאָס איז דאָך דאָס שטאַרקסטע וואָס וועקט אימער צום קאַמף אויף לעבן און טויט... (פאַרנעמט אַ האַלבע זייט גאַרדין, — עס איז צו זען דאָרט אַ סערווירטן טיש).

קלמן: (קומט אַריין; פאַר זיך נצחונידיק) ענדליך געלונגען צו זיין מיט איר אונטער פיר אויגן.(לויט) זדראַווסטוואויטע! (טרעט צו נענטער, רייכט איר די האַנט).

סאָניע: (דערלאַנגט אים נאַכלעסיק איר האַנט, שווייגט).

קלמן: (ניט פריי) ע... ווי איך זע.. גרייט איר זיך פאַר געסט?

סאָניע: יאָ.

קלמן: (צוריקגעהאַלטן) קאָן איך אויך זיין איינער פון די מיט וועלכע איר וועט פאַרברענגען?

סאָניע: פילט איר זיך דען אויסגעשלאָסן פון מענטשן?

קלמן: אָ, נו... קאָניעטשנאָ... נאָאָבאָראָט... איך בין טאַקע אַפילו ניט גענוג אָבראַזאָוואַנע, נאָ עטאָ ניטשעוואָ, איך גלויב, אַז איך איז איזוויעסטנע וואָס גאָספּאָדין קלמן פייערשטיין מיינט פאַר יעדן איינעם אין שטאָט. איך גלויב, איר ווייסט ווער ס'איז באַלעבאָס איבער דער גאָראָדסקאָי אופּראַווע; גאָלאָווא בין איך! און ווער האַלט אויף די פאַרשידענע „אינסטיטוטן", מיט — מיט די אַלע „אוטשרעזשדעניעס", ווייסט איר דאָס?

סאָניע: (דורך אַ לייכטן שמייכל) נאַטירליך, ווער ווייסט עס ניט... און ווער קאָן דאָס בכלל לייקענען אין אַ צווייטנס מעשים. דאָס איז דאָך דער שפּיגל פון אַ מענטשנס נשמה.

קלמן: (נאָך אַ לאַנגן בליק אויף איר) אַך, ווי גליקליך וועט זיין דער, וואָס וועט באַזיצן אַזאַ מלאך ווי איר.

סאָניע: אַ „מלאך"? (צעלאַכט זיך) ניין, גאָספּאָדין פייער־שטיין, איר אָשיבייעט זיך. איך בין ניט קיין „מלאך", און קיינער וועט מיך ניט באַזיצן. איך בין אַ מענטש, און בלויז אַלס מענטש וועל איך זיך פאַראייניקן מיט אַ צווייטן פּערזאָן — אַ פּערזאָן וועלכער וועט דורך זיין שיינער פריינטשאַפט און איידעלע מאַניערן געווינען מיין צוטרוי צו אים. און דער הויפּט איז: דער פּערזאָן וועלכער וועט זיין אַ מענטש.

קלמן: סאָניא! לאָזט מיר זיין דער, פון וועלכן איר מיעטש־טייעט (חלומט).

סאָניע: (זיך באַפרייענדיק פון אים) וואַרום ניט? מיין פריינט איז אַפילו מיין שונא, און אַלס אַזעלכער קאָנט איר אויך זיין.

קלמן: אַך, סאָניא! איך מוז אייך זאָגן גאַנץ אָפן דאָס וואָס איך טראַכט וועגן אייך — שוין אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג... ווען איר זענט נאָך געווען אַ קליין מיידעלע... אָ, שוין אַסך מאָל אַז איך האָב געוואָלט מיט אייך רעדן, דערקלערן, אָבער עפּעס האָב איך אַלץ ניט געהאַט קיין געלעגנהייט. און דעם אמת צו זאָגן — זיך טאַקע אַביסעלע געשעמט אויך. און דאָ, פאַר דער לעצטער צייט זענט איר גאָר עפּעס אינגאַנצן ניט געווען אין דער היים.

סאָניע: (הערט אים אויס געדולדיק; וויל עפּעס זאָגן, האַלט זיך אָפּ).

קלמן: סאָניא, איך בעט דיך... אַך פּראָסטיטיע... עפּעס ווייס איך ניט ווי אַזוי דיך צו רופן. ניט איך קאָן דיר זאָגן „דו", ניט איך קאָן דיך איר'צן. אָבער ניט דאָס איז גלאַוונע. סאָניע!.. האָב פאַר מיר חתונה... יאָ?

סאָניע: (דורך אַ קאָנטראָלירטן געלעכטער) וואָס?!

קלמן: כ'מיין דאָס ערנסט; גאַנץ ערנסט. וועסט זען... וועסט דאָך זיין די גליקליכסטע! פון פויגל־מילך וועט דיר ניט פעלן! דאָס טעלערל פון הימל וועל איך דיר דערלאַנגען. און טאָמער האָסטו מורא פאַר דיין פּאַפּאַ, האָב איך שוין מיט אים אויך גערעדט.

סאָניע: (טאַקטיש און שפּאַסיק) און מיט מיין מוטער האָט איר שוין אויך — „גערעדט"?

ק ל מ ן: סאַניאַ, צו וואָס אַזעלכע וואָפּראָסן? פּאָלגט מיך. איר וועט קיין חרטה ניט האָבן. איך פאָדער פון אייך ניט קיין געלט, קיין צירונג, בלויז אייער וואָרט. סאָניע! סאָניע, גיב מיר דאָס וואָרט. נו? (דריקט איר די האַנט).

ס אָ נ י ע: (באַפרייט זיך, אַ טריט צוריק) וואָס איז אייך עפּעס פּלוצים איינגעפאַלן? ניין, איר מוזט שוטיען (שפּאַסן).

ק ל מ ן: שוטיען?! וואָס בין איך עפּעס אַ מאַלטשיק? אָדער עפּעס...

ס אָ נ י ע: איז מיר טאַקע דערפאַר נאָך מער וואונדער.

ק ל מ ן: אהאַ!.. איך פאַרשטיי! גאַרדיעיעסט מיט דיין זנאַניע! דו האָסט געקאָנטשעט קלאַסן, און איך ניט!

ס אָ נ י ע: האָב איך אייך עפּעס וועגן דעם דערמאָנט?

ק ל מ ן: מיר דאַרפן ניט קיין פּרושים! מיר דאַרף מען קיין פינ־גער אין מויל אַריין ניט לייגן! דאָס איז דאָך דאָס איינציקע! וואָס נאָך אחוץ די קלאַסן פאַרמאָגסטו? יחוס? שפּילט דאָס ביי מיר גראָדע אַ קליינע ראָלע. דיין שיינקייט? האָב איך שוין געזען שענערע פאַר דיר!

ס אָ נ י ע: איז דאָך ווידער גוט, טאָ וואָס־זשע האָט איר זיך אָנגעטשעפּעט אין מיר?

ק ל מ ן: דאָס — דאָס וואָלט איך אַליין אויך געוואָלט וויסן און...

ס אָ נ י ע: כ׳האָב זיך גאָר קיינמאָל ניט פאָרגעשטעלט צו הערן פון אייך אַזעלכעס.

ק ל מ ן: אַלזאָ, סאָניע, הער!.. איך ליב דיך און איך וויל דו זאָלסט זיין מיינע! פאַרגעס ווער און וואָס דו ביזט!

ס אָ נ י ע: (שיסט אַרויס אַ געלעכטער).

ק ל מ ן: אהאַ!.. די קלאַסן לאַכן אַרויס פון דיר!

ס אָ נ י ע: נו יאָ! איז וואָס?

ק ל מ ן: ווייסטו אויך אויף וועמענס בייטל דו ביזט געפאָרן? פון וועמעס אייטער דו האָסט די מילך געטרונקען? פון וועמעס שחיטה געגעסן? און אויף וועמעס מיסט דיינע קלאַסן זענען אַרויסגעוואַקסן?!

ס אָ נ י ע: און איר מיינט צו זאָגן — — —

ק ל מ ן: אָך, איזוויניטיע... איך — איך מיין גאָרניט צו זאָגן...

כ׳מיין... איך מיין בלויז איין זאַך: אייער וואָרט. סאָניאַ! סאָניאַ, פּאָ־דומאַיטיע... בלויז אייער וואָרט.

ס אָ נ י ע: (שטייט ווי פאַרטומלט, שווייגט).

ק ל מ ן: (נעמט זי אַרום) סאָניאַ...

ס אָ נ י ע: (רייסט זיך אַרויס) ניין! דאָס וואָס איר ווילט, וועט קיינמאָל ניט זיין!

ק ל מ ן: (שטורמיש) עס וועט שוין יאָ זיין! דו ביזט שוין מיינע! דיין יעדער טראָפּן בלוט, דיין יעדער אבר! אינגאַנצן מיינע!

ס אָ נ י ע: (ציט אָפּ צו אַ צווייטן צימער).

ק ל מ ן: (פאַרלויפט, כאַפּט זי אין די אַרמס) אינגאַנצן מיינע! אינגאַנצן מיינע —

ס אָ נ י ע: (פאַרשטיקט) לאָזט אָפּ! נאַכאַל! (ווערט זיך מיט אַלע כוחות).

מ אַ ר ק ו ס: (געקליידעט אַלס סטודענט פון יורידישן פאַקול־טעט. — גייט פאַרביי דרויסן הינטערן פענצטער, דערזעט די לעצטע **סצענע**; לויפט אַריין ברויזיק. רייסט אַרויס סאָניען פון קלמנ׳ס אַרמס, פול מיט האַס) גראָביאַן!.. ווי האָסטו געסמיעיעט (געוואַגט)!

ק ל מ ן: (אַ טריט צוריק) שאַ, שאַ, היץ זיך ניט אַזוי —

מ אַ ר ק ו ס: מם, אידיאָטינאַ! אַוועק פון די אויגן, וואָרעם איך צערייס דיך אויף שטיקער!

ק ל מ ן: (שמייכלט איראָניש).

מ אַ ר ק ו ס: מיערזאַוויעץ דו! און דאָס איז נאָך אַ באַלעבאָס, אַ גבאי, אַ ראש הקהל, אַ שיינער איד — אַ איד מיט אַ באָרד! נידער־מיט אַזעלכע אידן!

ס אָ נ י ע: אַ, מאַרקוס, זאָל שוין זיין, לאָז אים אָפּ. פון אַ שטיין וועסטו קיין פּוטער ניט אויסשלאָגן, און פון אַ שאָטן קיין שטוב ניט אויפשטעלן. (אָפּ האַסטיק אין קיך).

מ אַ ר ק ו ס: (שפּאַנט אַרום אויפגערעגט, פּאַוזע).

ק ל מ ן: (נאָך אַ שווייגן, זיך באַהערשנדיק, רואיק) הער, איך האָב ביז אַהער געשוויגן, איצט וויל איך מיט דיר רעדן: — פאַרוואָס האָסטו מיך געזידלט? האָב איך ניט קיין רעכט צו קריגן דאָס, וואָס מיין האַרץ גלוסט? אָדער דאַרף איך זיך רעכענען מיט אַ צווייטנס אונ־צופרידנהייט, אַ? זאָגט אַזוי די נאַטור? אמת, די מאָראַל פאַרלאַנגט

דאָס. אָבער ווי איז ווען די געפילן זענען שטאַרקער פון די מאָראַלישע קייטן? איך טראָג אַ שיינע באָרד — דאָס איז מיין געשמאַק. איך בין אַ גבאי, אַ ראש הקהל — איז וואָס? גיין דערפאַר קאַטשקעס באָרוויס, ווער איך דען שוין אַנדערש? וואָס קער זיך אָן אַ באָרד מיט אַ קליידל? וואָס האָט צו טאָן רוחניות מיט גשמיות? וואָס איך זאָל ניט זיין, אַ מענטש בלייב איך דאָך; אַ מענטש מיט געפילן —

מאַרקוס: כאַ-כאַ-כאַ... „אַ מענטש מיט געפילן"... חיה'שע געפילן"!

קלמן: זאָל זיין חיה'שע אָבער אַלץ געפילן.

מאַרקוס: דאַן גיי צו-אַלדע-שוואַרצע יאָר צו די חיות! אָבער ניין, אַ רחמנות אויף די חיות: אַ חיה איז פיל בעסער און ערליכער פאַר דיר. דו וואָלסט זיי בלויז זייער מנוחה צעשטערט. צום טייוול! אָט דאָרט איז דער איינציקער עיר־מקלט פאַר אייך — סוואָלאָטשעס, מוסרים, היפּאָקריטן!

קלמן: אַ, אַ, יונגערמאַן, דיין צונגל איז מיר שוין צו שאַרף, צו לאַנג; שטעקט שוין צופיל אַרויס. איך האָב געמיינט לויט דער פאָרמע וואָס דו טראָגסט איצט, אַז איך רעד צו אַ מענטשן, אַ בר־דעת...

מאַרקוס: (דורך אַ איראָנישן שמייכל) נו, האָסטו דאָך אַ ברירה: האָסט עפּעס, דערצייל; ווען ניט — טראַכט אויס... (אָפּ אין קיך).

קלמן: (בלייבט שטיין, ווי אָפּגעשמיסן און בייז).

אייזיק, איטע, סאַלאָמאָן, מאַניע: (קומען).

מאַניע: (באַמערקט קלמניען, בלייבט שטיין הינטן).

אייזיק, איטע, סאַלאָמאָן: (פאַרנויגן זיך קאַלט צו קלמניען, אָפּ שנעל אין קיך אַריין).

קלמן: (לאָזט זיך גיין צו דער קאָרידאָר-טיר).

מאַניע: (צום לעצטן — שטיל, כעסידיק) קלמן!

קלמן: (שטעלט זיך אָפּ — געצוואונגען).

מאַניע: איין רגע'לע.

קלמן: צו פאַרנומען, מאַניעטשקע.

מאַניע: דיינע קרבנות וועלן וואַרטן —

קלמן: (עפנט אויף האַסטיק די טיר, אויף אַוועקצוגיין).

מאַניע: (אַ פעסטן שלעפּ פאַרן אַרבל) וואַרט!

קלמן: וואָס רייסטו!

מאַניע: דו גייסט נאָך ניט!

קלמן: מיך ניט לאָזן?!

מאַניע: ניין!

קלמן: וואָס האָסטו זיך אָנגעטשעפּעט!

מאַניע: מ-מערדער!

קלמן: וואָס ווילסטו?

מאַניע: אויסרייסן דיר דאָס פּנים, די אויגן, דיין נשמה! אַזוי די נעגל דיר אַריינשטעקן!.. (שפּרינגט אים ווילד אין פּנים אַריין).

קלמן: מאַניע!.. ביזט משוגע געוואָרן —

מאַניע: (רייסט זיך אָפּ אין אַ זייט, וויינט).

קלמן: (טרעט צו צו איר, גערירט) נאַריש מיידל, נאַריש מיידל... (אַ קורץ שווייגן. כאַפּט אַ קוק צום צווייטן צימער, — אויב עמיצער קומט ניט אונטער). מאַניא, הער: דאָ איז ניט דאָס פּלאַץ און ניט די צייט צו רעדן דערפון. וועסט צוקומען —

מאַניאַ: צו דיר אַהיים, אַ?!

קלמן: יאָ —

מאַניע: און טרעפן אַ פאַרשלאָסענע טיר פון אינעווייניק! ניין! אָט שוין וויל איך וויסן! שוין! (דורך טרערן) וואָרום האָסטו מיך גענאַרט!

קלמן: האָסט דאָס אַליין אַזוי געוואָלט, האָב איך דיר צוליב געטאָן —

מאַניע: וואָס „צוליב געטאָן"!

קלמן: נאַריש מיידל, וואָס ווילסטו?

מאַניע: איך וויל וויסן, צו האָסטו פאַר מיר חתונה, צו ניין?!

קלמן: אָ!.. מיט קיין אולטימאַטומס האָט מען ניט חתונה, מאַניע. און צו וואָס דאַרפסטו דאָס גאָר? סט'זיין אַ מענטש, וועט מיין טיר שטענדיק זיין פאַר דיר אָפן.

מאַניע: (דורך טרערן) אויב אַזוי, מערזאַוויעץ, וועט דאָס די גאַנצע שטאָט וויסן! איך האָב שוין גאָרניט וואָס צו פאַרלירן! איך דער וועלט אין פּנים אַריין וועל שוין במילא ניט קוקן! (לאָזט זיך צו דער טיר).

ק ל מ ן: (מיטאַמאָל) וואוהין איז?!

מ אַ נ י ע: דיר מיך ניט אָן!

ק ל מ ן: וואָס ווילסטו טאָן, מאַניע —

מ אַ נ י ע: לאָז מיך אָפּ!

ק ל מ ן: כ׳וועל דיך אָפּלאָזן, אָבער מאַך זיך ניט נאַריש.

מ אַ נ י ע: נאַרישער ווי איך בין, קאָן שוין ניט זיין! — לאָז מיך אָפּ!

ק ל מ ן: וואוהין ווילסטו גיין? (האַלט זי פעסט אין די אַרמס).

מ אַ נ י ע: כ׳דאַרף דיר קיין רעכענונג ניט אָפּגעבן (רייסט זיך).

ק ל מ ן: (ליידנשאַפטליך) וועסט מאָרגן זיין ביי מיר?

מ אַ נ י ע: (דורך פאַראַכטונג) וועגן וואָס? (רייסט זיך) —

ב ר ו ך: (קומט אַריין —)

ק ל מ ן: (אָפּ שנעל אָן אַ זייט).

מ אַ נ י ע: (ראַש אָפּ).

ב ר ו ך: וואָס איז? עפּעס...

ק ל מ ן: ווייס׳ך... אַ צרה... טשעפּעט זיך.

ב ר ו ך: פאַרט וואָס?

ק ל מ ן: כ׳ווייס וואָס... האָב מיט איר חתונה.

ב ר ו ך: וואָס?

ק ל מ ן: אָט... ווער אירער אַ משרת, אַ נאַימיט, אַ שיך-פּוצער, אַ קליידל־אונטערטראָגער!

ב ר ו ך: אַ, כאַ־כאַ־כאַ-כאַ... נו, אַזוי איז דאָס, ברודער.

ק ל מ ן: אָבער פאַרוואָס?.. וואָלט איך זי כאָטש ליב געהאַט.

ב ר ו ך: מסתמא איז דאָך ניט אומזיסט. וואָרום טשעפּעט זי זיך ניט צו מיר?

ק ל מ ן: ביזטו, הייסט עס, אויך מסכים, אַז דערפאַר, וואָסע, טאָמער האָבן מיר דאָרט, ווייס׳ך וואָס... פאַר אַ קוצעניו-מוצעניו, זיך אַ שפּיל געטאָן, זיך נאַריש געמאַכט, דאַרף איך שוין דערפאַר בלייבן אירער אַן אייביקער משרת? אדרבה, גיב מיר דאָס צו פאַרשטיין מיט דיין מרשאה-קעפּל, אָדער מיט דיין, ווי הייסט עס דאָרט, — מיט דיין „אוסטאַיו. יעוואָ אימפּעראַטאָרסקאַוואָ”.. עפּעס ביזטו דאָך אַ שטיקל פאָוויערענע.

ב ר ו ך: נו, אָט אַזוי ברודער, פירט זיך די וועלט.

ק ל מ ן: הער נאָר, הער נאָר אָן המצאה! אַז דערפאַר וואָס איך האָב ניט געוואָלט אונטערדריקן מיינע געפילן; דערפאַר וואָס איך האָב געטאָן דאָס, וואָס די נאַטור טרעבעוועט, בין איך שוין אַ משה־מחיוב...

ב ר ו ך: אַזוי, קלמן, פאַרלאַנגט דאָס די געזעלשאַפט, דאָס געזעץ, דאָס לעבן.

ק ל מ ן: און וואָס בין איך?.. וואָס בין איך — ? און וואו זענען מיינע אייגענע געזעצן! ניין! איך בין די געזעלשאַפט, און איך בין דאָס געזעץ! איך האָב מיר מיין אייגענעם אוסטאַוו, מיט מיין אייגענעם שלחן־ערוך! איך בין דער מענטש און אויך דאָס לעבן! דער מענטש און דאָס לעבן איז איינס! און קיין אַנדערע געזעצן אחוץ דעם מענטשנס זענען ניטאָ! ס׳איז בלויז אַ פראַגע פון שטאַרקן און שוואַכן, און ניט מער. אַמאָל האָט אַ פרוי מיך געמאַכט צום נאַר און פון מיר געלאַכט, — דו ווייסט וואָס איך מיין, — וויל איך דערפאַר אַצינד —

ב ר ו ך: נעמען נקמה, אַ?

ק ל מ ן: יאָ, ברוך! שטיקער פון זיי שניידן — ביי יעדער געלעגנהייט!

ב ר ו ך: פון סאָניע׳ן אויך?

ק ל מ ן: דאָס איז אַ באַזונדער זאַך. דערפון וועלן מיר אַנאַנדערס מאָל רעדן. איצט רעדן מיר פון עפּעס אַנדערש. איצט איז פּרשה — מאַניע. איצט רעדן מיר פון מאָראַל, פון געזעץ און אייגענע רעכט... יאָ, איך האָב מיר אַצינד מיינע אייגענע רעכט, מיט מיינע אייגענע געזעצן: בלויז ניט צו שאַפן אַזאַ שלעכטס, וואָס איך אַליין פאַרשטיי אַז דאָס איז שעדליך. אָבער חוץ דעם, טו אַלעס וואָס דו קאָנסט, נאָר נאָר זאָל דיין „איך”, און דאָס מיינט דאָס נפש, ניט ליידן. דיין „איך”, מיין „איך”, שטייט העכער איבער אַלעס, פאַרשטאַנען?

ב ר ו ך: (צעלאַכט זיך) ניין, ברודער, ניין. מיר זענען אַפילו חברים, אינאיינעם אויסגעוואַקסן, טראָגן בערד, דרייען זיך אַרום אין איין קרייז, — צווישן פּאות, מיט יאַרמילקעס און קאַפּאָטעס, — אָבער מסכים מיט דיר בין איך ניט. מיר איז נאָך גאָר אַפילו אַ וואונדער, אַז דו — דו דער ראש הקהל, זאָלסט קאָנען אַזעלכעס אַרויסברענגען פאַר דיין מויל.

ק ל מ ן: פאַר דיר אויך ניט רעדן? ביזטו דאָך אַ שוטה! און

וואָס זאָג איך דען? און זאָגט דען אויך ניט די תורה: אם אין אני לי, מי לי?

ברוך: יאָ, אָבער נישט דערויף, קלמן, גייט דער פסוק.

קלמן: אָבער ענטפער מיר, נאָר אָן דריידלעך!

ברוך: ס'הייסט? ווי איז אָבער ווען א צווייטער ליידט און האָט שמערצן דערפון וואָס שטעלט דיך צופרידן, — ווי אָט, למשל, מיט דער מיידל?

קלמן: מיט וואָס, דו טפּוש, מיט וואָס? דערפאַר ווייל איך וויל ניט ווערן איר שקלאַף, איר שמאַטע? וואָרעם נאַכאַלעמען, וואָס האָב איך איר דען געטאָן אזעלכעס? עפּעס פון איר אָפּגעביסן, וואָס? און צווייטנס, האָט דאָס זי דען אויך ניט צופרידנגעשטעלט פונקט ווי מיך? עט, נאַרישקייטן!.. פאַרשטייסט, זי האָט דאָס די רעכט אצינד צו שפּילן זיך מיט מיין „איך”, מיך מבזה זיין, מערדער מיך רופן — וואָרום?! מיט וואָס האָט זי דאָס מער רעכט פאַר מיר, פרעג איך. און ווי וואָלט געווען אצינד, למשל, ווען איך וואָלט זי געוואָלט האָבן אויף ווייטער, — נאַטירליך, אויף מיינע אייגענע קאָנדיציעס, און זי וואָלט ניט געוואָלט? וואָס פאַר א ווערט וואָלטן מיינע טענות געהאַט, א?

ברוך: דאָס איז די רעכט פון דער פרוי, קלמן.

קלמן: וואָרום?!

ברוך: ווייל זי איז די שוואַכערע.

קלמן: וואָס! ווי פאַלש דאָס קלינגט! פאַרשטייסט, איבער א צווייטנס שוואַכקייט, מוז איך אויך ווערן א שוואַכלינג, זיך אונטערוואַרפן א צווייטנס לעכערליכע פאָדערונגען און מיט מיין אייגענעם „איך” זיך אינגאַנצן ניט רעכענען. שטיק איך אין זיך מיינע פאַרלאַנגען, הרג'ע מיינע געפילן, דאַן איז רעכט אזוי און טאָמער ניט — בין איך א „מערדער;”, כאַ-כאַ-כאַ... ווי לעכערליך!

ברוך: אזוי איז דאָס, קלמן. דאָס געזעץ פון דער געזעלשאַפט איז ווי א מלביש צוגעשניטן פאַר יעדן גלייך —

קלמן: פאַרן קאַרליק און פאַרן ריז איין מאָס גענומען, א?! אָבער וואו איז דער אייגענער געפיל, דער אייגענער געשמאַק. דער אייגענער פאַרלאַנג? דערמיט ווייל מען זיך ניט רעכענען? אבי דער צווייטער זאָל בלייבן צופרידן? און מיט וואָס צופרידן שטעלן דעם

„איך” — בלויז מיט די שיריים וואָס בלייבן פון יענעם?! —

שמואל: (קומט אַריין).

קלמן: (פאַרשווייגט, ווי אָפּגעריסן).

מארקוס, סאָניע: (אַריין).

סאָניע: (ציט זיך גלייך צוריק, פאַרשווינדט).

מארקוס: (גייט, גלייכציייטיק, וואַרים און פריינטליך שמואלין אַנטקעגן) וואָס מאַכט איר, פעטער!

שמואל: (מעסט אים אָפּ מיט אַ קאַלטן בליק, שאָקלט אָפּ מיטן קאָפּ אַלס ענטפער, פאַרקוקט אין עס-צימער אַריין; פאַר זיך) נאָר כלי-זמר פעלן!

ברוך: (שטייט אויף דער שוועל, וואָס צום עס־צימער, קוקט אויף דער קעגנאיבערדיקער וואַנט).

שמואל: (דערזעט פלוצים קלמניען; פול מיט רעספּעקט). אָ, אַ גוטנאָוונט! אייך גאָרניט געזען. (וואַרימע הענט דריקונג) און ווער שטייט עס דאָרט, דאַכט זיך ברוך? — ברוך! וואָס טוט איר דאָרט?

ברוך: כ'באַטראַכט אונדזער אדון פאַניע אַליאָשקען.

שמואל: איר מיינט — דעם קיסר אַלעקסאַנדער?

ברוך: מם-מם. כ'שטעל זיך נאָר פאָר צו וואָס אזא נפש, אזא מוזשיק ווי ער, וואָלט געטויגט, ווען מע נעמט צו ביי אים דאָס „טיטל”. —

שמואל: חלילה! זאָל גאָר די שעה ניט זיין... א קיסר מיינט שלום אין לאַנד. א מלך... שלום אין לאַנד... — קומט אַריין. איך דאַרף אייך טאַקע האָבן. (אָפּ צו זיך אין צימער).

ברוך: (צו קלמניען, — אויפן וועג נאָכן לעצטן) הער נאָר, קלמן; היינט קומט אַריין צו מיר מיין שכן, און וויל בלויז איך זאָל אים זאָגן ווי-אַרום מיין חברה־מאַן האָט זיך אויסגעדרייט פון מיליטער-דינסט.

קלמן: נו?

ברוך: וואָס א שטייגער, האָב איך אים געקאָנט זאָגן?

קלמן: (לצנותידיק) דער „אויבערשטער”. (לאַכןביידע; אָפּ, צו שמואלין אין צימער).

מארקוס: (פאַר זיך, מיט אַ בליק אויף די לעצטע).

איין סאַקאַל רופט צום צווייטן. (דרייט זיך אַרום).

סאַניע: (אַריין).

מאַרקוס: נו, עפּעס נייעס, סאַניעטשקאַ? דערצייל. (זעצן זיך ביידע איינער לעבן צווייטן).

סאַניע: די בעסטע נייעס, מיין טייערער, איז וואָס איך זע דיך אַליין צוריק אַצינד. און וואָס ס'האָט דאָ פּאַסירט — בין איך דאָך נאָך אַליין אַ גאַסט; ס'איז דאָך ערשט אַפּאָר טעג אַז איך בין געקומען פון דער טאַנטע.

מאַרקוס: אויב אַזוי האָב איך עפּעס נייס.

סאַניע: וואָס?

מאַרקוס: זייער וויכטיקע.

סאַניע: און האָסט ביז אַהער געשוויגן.

מאַרקוס: יאָ, סאַניעטשקאַ.

סאַניע: וואַרום?

מאַרקוס: נו, סאַניעטשקאַ... אַזוי איז דאָך שוין די וועלט: ניפּט מיינט טויט, איאָ? און דאָך איז דאָס אַמאָל אויך אַ רפואה.

סאַניע: אַך, צו וואָס אַליעגאָריעס, מאַרקוס? זאָג, וואָס איז די נייעס?

מאַרקוס: יאָ, סאַניעטשקאַ, איך וועל דיר דערציילן, אָבער... (פאַררויכערט). —

ברוך: (אויף דער טיר פון שמואלים צימער) נו, קלמן, גייסט שוין אויך?

קלמן: (פון דאָרט) יאָ, ברוך, די רגע.

ברוך: כ'וועל שוין וואַרטן פאַר דיר אינדרויסן. (אָפּ).

סאַנע: (צו מאַרקוס'ן) נו. זאָג שוין.

מאַרקוס: טרעף אַליין.

סאַניע: כ'וויל זיך נישט ברעכן דעם מח. זאָג.

מאַרקוס: סאַניטשקאַ! איך האָב מיינע קורסן פאַרענדיקט פולשטענדיק.

סאַניע: דאָס פרייט מיך זייער צו הערן, אָבער דאָס ווייס איך דאָך שוין, ליבינקער. ניין מאַרקוס, עפּעס לייען איך אין דיינע אויגן, ווי דו וואָלסט טאַקע האָבן עפּעס אַ גרויסע, אַ וויכטיקע זאַך אין באַהאַלטסט דאָס פון מיר. אַך, מיין טייערער! (קושט אים).

קלמן: (טרעט ארויס פון שמואלים חדר. פאַרכאַפּט די לעצטע בילד, שטעלט אָן אַ בייזן אונטערשטערנדיקן קוק, אָפּ — מיט אַ דראָהענדער גרימאַסע).

סאַניע: נו, מאַרקוס, זאָג; וואָס?

מאַרקוס: (שווייגט).

סאַניע: ליבינקער! וואַרום איז דאָס דיר אַזוי שווער צו דערציילן?

מאַרקוס: נו, גוט, סאַניעטשקאַ. ווייסט, אין אַ קורצער צייט אַרום וועל איך זיך קאָנען אויסקלייבן וואָס פאַר אַ אַמט איך אַליין וועל נאָר פאַרלאַנגען. אַפילו מיניסטער! אָבער איך'ל זיך שטעלן צופרידן מיטן קלענסטן, אַבי נאָך מיין פאַרלאַנג. דאָס ערשטע קלויב איך זיך אויס, ווערן דירעקטאָר פון גימנאַזיע. כאָטש איך וואָלט זייער געוואָלט ווערן מיניסטער פּראָסוויעשטשעניע (בילדונג).

סאַניע: עפּעס שוין אַביסעלע צו גוט, מאַרקוס. כאָטש „דירעקטאָר גימנאַזיע", זאָגט ער. און פאַר אַ סטאָראָזש אין גימנאַזיע וועט מען דיך דען יאָ אַריינגעמען, וואָס רעדסטו?

מאַרקוס: ניין, סאַניעטשקאַ, ס'איז ווי איך האָב געזאָגט: אַפילו מיניסטער פּראָסוויעשטשעניע.

שמואל: (קומט אַריין; פאַרכאַפּט מאַרקוסעס לעצטע פראַזע; מיט דער האַנט אויף דער באָרד און ניט אָן דרך־ארץ) אַזוי, אַזוי, מרדכי... האָסט אַזאַ נייעס און דערציילסט גאָרניט דעם פעטער? איך שטיי דיר שוין באַצייטנס ניט אָן, וואָס?

מאַרקוס: איר האָט מיך גאָרניט געפרעגט, האָב איך אייך גאָרניט דערציילט. —

אייזיק, איטע, חנה, סאָלאָמאָן: (קומען אַריין, הערן זיך איין צום געשפרעך).

שמואל: (דורך אַ חקירה־דיקן קראַץ אין דער באָרד) האָסט דאָ פריער עפּעס געזאָגט... אַנו, חזר דאָס איבער נאָכאַמאָל.

מאַרקוס: יאָ, פעטער... ערשט איצט בין איך געוואָרן אַ מענטש. אַ מענטש מיט מענטשן צוגלייך. אַ פרייע וועלט האָט זיך איצט פאַר מיר געעפנט. איצט קאָן איך צוגיין צו וועלכער טיר איך זאָל ניט וועלן — און עפענען.

שמואל: מיט וואָס פאַר אַ כח?

מארקוס: (שפּאַסיק) פון'ם „שם-המפורש".

שמואל: נאָר אָן חוזק דערוויי̇ל. — אָבער טאַקע, וואָס האָט-טו אויסגעשטודירט?

מאַרקוס: אָ, ס'האָט ניט קיין גרעניץ. נאָר דערווייל וועל איך כלאָפּאָטשען פאַר דירעקטאָר גימנאַזיע.

שמואל: דירעקטאָר גימנאַזיע —? (אַ שטוינענדן בליק) און דאָס וואָס דו ביזט — אַ איד?

מאַרקוס: (פאַרשוויַיגט, רויכערט).

שמואל: זאָל דאָס זיין אמת?

מאַרקוס: אמת, פעטער.

אַלע: (גראַטולירן אים).

אייזיק: וואָס-זשע האָסטו געשוויגן!

מאַרקוס: וואָס האָב איך צו שרייען. איר האָט מיך געפרעגט צו איך האָב אויסגעהאַלטן, האָב איך אייך געענטפערט.

שמואל: (שטייט פאַרטראַכט; מיט אַ שטיק באָרד אין מויל, פאַר זיך) עפּעס איז מיר דאָ קשה, ניט גלאַט. אַ איד, אין רוסלאַנד, און זאָל קאָנען ווערן. זאָגט ער, אַפּילו מיניסטער פראָ... פראָ... ווי אַזוי האָט ער דאָרט געזאָגט?... (דרייט זיך אַרום, חקירהיט).

חייע-גיטל, געצל: (אַדיין).

מאַרקוס: אָ, חייע-גיטעלע! וואָס מאַכסטו? וואָס ביזטו אַ אויסגעשמירט?

חייע-גיטל: נע, דו ניט אויסגעשמירט; נאָר אַביסעלע אָט-דאָ-אָ — (כאַפּט אים אַרום, קושט אים).

געצל: ד-דאָס מ-מיין ט-טאַלע, מ-מיר ש-שוין ה-האָסענע האָבן.

מאַרקוס: ווי רופט מען דיך?

געצל: ד-דעציע — ה-האָנע-הייעס!

מאַרקוס: וואָס פאַר אַ דרייגאָרנדיקער נאָמען! געצל-חאָנע-חייעס. — (פאַר דער צייט פון דער לעצטער סצענע, קוקט סאַלאָמאָן אַריין אין אַ בוך, שמואל דרייט זיך אַרום; און די איבעריקע רעדן צווישן זיך — שטיל און מיט התפּעלות).

סאַלאָמאָן: (כאַפּט אַרויס פון זיין טאַש אַ פאָטאָגראַפיע: אַ קוק און — אָפּ).

שמואל: זאָג נאָר, מרדכי, האָסטו שוין ווען יאָ געזען, אַז אַ איד אין רוסלאַנד זאָל זיין אַפּילו אַ סטראַזשניק?

מאַרקוס: ניין.

שמואל: וואָס-זשע הייסט דו רעדסט פון ווערן אַ מיניס-טער... פון ווערן אַ דירעקטער...

מאַרקוס: אמת, פעטער, פאַר אַ אידן אין רוסלאַנד איז דאָס טאַקע ניט מעגלעך. אָבער פאַר אַ מענטשן —

שמואל: אַ?.. דאָס איז שוין עפּעס אַנדערש. כ'פאַרשטיי ניט, וואָס זענען דאָס פאַר ווערטער? „איד", „מענטש"... וואָס-זשע, מיינסט אפשר צו זאָגן, אַז אַ איד איז קיין מענטש ניט?

מאַרקוס: דאָס האָב איך ניט געזאָגט. איך מיין דעם מענטשן גופא. ניט אַלס איד, און ניט אַלס קריסט, נאָר בלויז דעם פאַקט — מענטש!

שמואל: אַזאַ שטיקל פשט. (טראַכט). —

געצל: ט-טעם! טעם אהין, ה-הייע-דיטעלע. (אָפּ נויט איר אין קיך). —

שמואל: (נאָך אַ קורצער פּאַוזע) מרדכי! גיב מיר צו פאַר-שטיין, וואָס מיינסטו — „ניט אַלס איד, און ניט אַלס קריסט, נאָר אַלס מענטש"? האָט דיך רוסלאַנד, הייסט עס, אויסגעקליבן פאַרן איינציקן „מענטשן", אַרונטערגענומען פון דיר דעם „קראָמיע יעוו-ריעיעוו" און — פאַר וואָס? דאַכט זיך אַז רוסלאַנד איז נאָך ניט גע-נוג... ניט גענוג... ווי זאָל איך דאָס זאָגן... נאָר וואָס הייסט... סיידן דו ווילסט מיר דאָ פאַרדרייען די ציין מיט אַ קלאָץ...

מאַרקוס: וואָס פאַרשטייט איר ניט, פעטער? כ'מיין, אַלס אַזעלכער... נו, אָט... ווי זאָל איך דאָס אייך אויסמאָלן אין אַנדערע ווערטער?.. נו, אָט, למשל... (האַקט זיך אָפּ).

שמואל: קום נאָר אַהער, וואָס דאַרף מיר זיך פּשט'לען און חקירה'ן, ענטפער מיר קורץ, נאָר דעם אמת; אַזוי, מיט אַ יאָ, אָדער אַ ניין: האָסטו זיך, טשאַסאָם... (שטעלט זיך אָפּ; דורך אַ צאַפּל) ניט גע'שמד'ט?

מאַרקוס: חלילה!

שמואל: וואָס-זשע דען? עפּעס לייגט זיך פאָרט ניט אויף'ן שכל אַז...

מארקוס: ניין, פעטער! מענטשן וואָס זענען נישט אבער־גלויבערש — שמד'ן זיך ניט. עס שמד'ן זיך בלויז גרונטלאָזע, גע־דאַנקענלאָזע, לייכטזיניקע און בלינד־גלויביקע. איך אָבער בין דאָס ניט, און דערפאַר...

שמואל: ווי אַזוי־זשע פּאַרט האָט עס געקאָנט זיין?

מארקוס: כ'וועל אייך זאָגן, פעטער: דאָס איינציקע פאַר־וואָס איך בין איצט דאָס וואָס איך בין, איז ניט דערפאַר ווייל איך האָב זיך גע'שמד'ט, פאַרקויפט אָדער אויסגעביטן מיינע אנשויאונ־גען אויף אַ צווייטן גלויבן. ניין! אַבסאָלוט ניין! דער וואָס איך בין געווען, דער בין איך. דאָס איינציקע איז, ווייל — כאַ־כאַ־כאַ... איך האָב זיי אָפּגענאַרט, פעטער!

שמואל: וואָס־וואָס? וועמען אָפּגענאַרט?

מארקוס: איך האָב זיי געזאָגט, אַז איך ווער אַ קריסט —

שמואל: אַ — ?! (כאַפּט זיך מיט די הענט פאַרן פּנים. — אַ מורמלעריי צווישן די איבעריקע).

מארקוס: איז וואָס? אָבער איך בין דאָך דאָס ניט —

שמואל: (דאָס פּנים אינגאַנצן איבערגעביטן; קאַלך־ווייס) אַ משומד געוואָרן — !

מארקוס: איך זאָג אייך אַז ניין! און אויב אַ איד מעג אָפּנאַרן זיין גאָט, טאָן כל'ערליי פּאַדלאָסטיעס און דאָך זאָגן אַז ער איז אַ איד, טאָ וואָרום־זשע זאָל איך ניט קאָנען זאָגן די קריסטן אַז איך ווער אַ קריסט? ווער, אַ חוץ פאַנאַטיקער, שמאַלזיניקע, ליידט דאָ דערפון?

שמואל: דאָס אידישקייט, דו אויסוואורף! דאָס אידישקייט!

מארקוס: דאָס אידישקייט?.. און ווען איך וואָלט שוין גע־ווען, ווי אַ נבלה, אַרויסגעוואָרפן געוואָרן אַלס איד, ווי שטענדיק, פון יענער זייט טיר, „מיט מיינע גאָלדענע מעדאַלן", — וואָס פאַר אַ פּאַלזע, זאָגט מיר, וואָלט דאָס דאַן פאַר עמיצן פון אייך געבראַכט?

שמואל: וואָס?!

מארקוס: יאָ, וואָס, פרעג איך, וואָלט עמיצער געווען גע־ווינען דערפון, וואָס איך וואָלט בלויז אין בוך אַלס איד פאַרבליבן?!

שמואל: אַ, וואָס טויגן די טענות! אויסוואורף, וואָרום האָס־

טו דאָס געטאָן! וואָרום האָסטו דאָס געטאָן!... אפשר קאָן מען נאָך כאַפּן צוריק?

מארקוס: איך בין ניט קיין אינגעלע! איך ווייס וואָס איך טו —

שמואל: דו ווייסט!

מארקוס: יאָ! אום צו דערגרייכן דאָס וואָס איך האָב גע־שטרעבט: האָבן אַ פרייע האַנט אין אַלעם!

שמואל: מם. דו נידעריקער אוהב עצמו! וואָס זענען דאָס פאַר ווערטער, וואָס! האָסט דאָך באַשמוצט דאָס גאַנצע אידישע פאָלק דיינס! פאַרקויפט דיין שטאָלץ — דעם שטאָלץ פאַר וועלכן טויזנטער און טויזנטער אידן האָבן זיך פון אַלע יאָרן געלאָזט מקריב זיין פאַרן קידוש השם...

מארקוס: נו, האָבן זיי זיך מקריב געווען פאַרן קדוש השם, און איך בין מקריב דעם „קדוש השם" פאַרן כלל, פאַר דער מאַסע בדי צו זיין אַ פרייער מענטש און קאָנען עפּעס אויפטאָן ניט נאָר פאַר די אידן, נאָר פאַר אַלע פעלקער —

שמואל: גענוג! כ'וויל מער גאָרניט הערן!

מארקוס: פעטער —

שמואל: פעטער רופסטו מיך נאָך, דו מומר להכעיס, דו עוכר בישראל דו! ניט גענוג וואָס דו האָסט באַפלעקט דאָס גאַנצע אידישע פאָלק, מיין גאַנצע משפחה, האָסטו נאָך די העזה אַריינצוקו־מען צו מיר אין הויז אַריין, פעטער מיך רופן!... אַרויס פון מיין הויז, שוין! (אָפּ אין אַ זייט, ברויזנדיק).

סאָניע: (מאַרקוסין אויפן האַלדז) מאַרקוס, מאַרקוס! מיט וואָס פאַר אויגן וועט מען איצט קוקן אויף אונדז?... דו ווייסט גוט אַז די מאַסע איז נאָך ניט גענוג רייף —

שמואל: (אַ שלעפּ סאָניע'ן פאַר דער האַנט) אַוועק פון דעם — פון דעם... זיינע דלת אמות זענען פאַרשאָלטענע!

סאָניע: (אָפּ צו חנה'ן מיט אַ געוויין).

איטע, חנה: (שטייען טויט־דערשלאָגן, באַרואיקן סאָניע'ן).

מארקוס: אַך, סאָניאַ, סאָניאַ!.. (אָפּ אין אַ ווינקל ליידנדיק).

אייזיק: (שפּאַנט אַרום פאַרטראַכט, קורצע פּאַוזע).

שמואל: (שטיל, און פול מיט עגמת נפש) אוי, רבונו דעלמא

כולו, רבונו של עולם! פאַרוואָס האָסטו אונדז אזוי געשטראָפט, אז מיר, דיין פאָלק ישראל, זאָלן זיך ניט קאָנען אָפּרעכענען מיט אזעל־כע רשעים, עוכרים ווי דער אידישער דין פאָדערט.

א י י ז י ק : שאַ, שאַ, זיי ניט אזא גאָט׳ס סטראַפּטשע און נעם זיך ניט אָן אזוי זיין קריוודע. מילא —

ש מ ו א ל : רעד ניט צו מיר!

א י י ז י ק : וואָסע? אויב מאַרקוס, און נאָך אזעלכע ווי ער, אנערקענען ניט קיין גלויבנס, טאָ זאָל זיך יעדער גאָט זיין קריוודע אליין אָננעמען, אויב זיי זענען אזעלכע ראַכע־נעמער ווי דו —

ש מ ו א ל : איך פאַרכראַקע דיר דאָס פּנים, אויב דו רעדסט אויס צו מיר נאָך אַ וואָרט, דו הערסט!

א י י ז י ק : קוק׳ס נאָר אָן — גאָט׳ס גיוואַרדיע ...

א י ט ע : אַ, לאָז אים, אייזיק, צורו. אומזיסט דיינע רייד. ניט צו שמואל׳ן דאַרפסטו אזוי רעדן. ער איז טאַקע דיין ברודער, אָבער ער איז זיך ער, און מיר זענען זיך מיר.

ש מ ו א ל : אָט, אָט, אחרים זענט איר! —

א י ט ע : (אָפּ צו מאַרקוס׳ן, פירט איר האַנט איבער זיין קאָפּ) אַך, מיין זון, מיין זון ... —

ש מ ו א ל : (פאָרזעצנדיק, צו דער זעלבער צייט) ארויסט, אחרים, זייט ניט מטמא מיין הויז!

א י י ז י ק : איי, ברודער, ברודער... און דו מיינסט נאָך אודאי אז דו ביזט גערעכט.

ש מ ו א ל : ווילסטו מיך לערנען?!

א י י ז י ק : וואָרום ניט? ביזט טאַקע אַ רב, אָבער —

ש מ ו א ל : דאָ פון וועמען זיך צו לערנען.

א י י ז י ק : מכל מלמדי השכלתי, שמואל.

מ א ר ק ו ס : אַ, זאָל שוין זיין גענוג, פעטער. —

ש מ ו א ל : כ׳בין דיר ניט קיין פעטער! כ׳בין אייך אַ גאָרניט בין איך אייך!

מ א ר ק ו ס : אַ גוטע נאַכט — (שטרעקט אים די האַנט).

ש מ ו א ל : אוועק, דו, דו!..

מ א ר ק ו ס : הערט אויס: ניט אַלס איד, אָדער רב, שטרעק איך

אייך די האַנט, נאָר אַלס מענטש צו מענטש; קאָנט איר אויך ניט טאָן דאָס זעלבע?

ש מ ו א ל : כ׳וויל אייך ניט קאָנען!

א י ט ע : אַך, זאָל שוין זיין. קומט. גענוג זאָל עס האָבן. (פירט אָפּ אייזיקן).

א י י ז י ק : (פון איטעס אָרמס אַרויס) „גאָט׳ס קאָזאַקן״!

ש מ ו א ל : גיי, גיי, דו אָלעדריגע דו! ארויס דו סמך־מעם פון מיין הויז!

א י י ז י ק : ארויס דו טפּוש פון מיין ברודער! (שיסט אויס אַ געלעכטער).

ה נ ה : אַ, זאָל שוין זיין שטיל! פאַרשווייגט אייך שוין אַמאָל איינער דעם צווייטן!

א י ט ע : (שלעפט אָפּ אייזיקן, אָפּ מיט אים).

ו מ א ר ק ו ס : (פאַריגנביעט זיך צו סאָניען, געזעגנט זיך מיט איר אויף שנעל, אָפּ).

ה נ ה, ס א ָ נ י ע : (לאָזן זיך זיי באַגלייטן).

ש מ ו א ל : (פאַרלויפט זיי דעם וועג) איר זייט אין הויז, איר הערט!

ח נ ה : (אָפּ אין אַ צווייטן צימער).

ס א ָ נ י ע : (ציט זיך צוריק, ווערטערלאָז; אָפּ צום פענצטער, קוקט זיי נאָך. — פּלוצים דערהערט זיך פון דרויסן אַ טומל, אַ פּיי־פעריי. — סאָניע אָפּ צו דער דרויסן־טיר, רייסט זיך אַרויס).

ש מ ו א ל : (לויפט איר נאָך, אָבער בלייבט שטיין פון דער זייט שוועל; אָפּ צום פענצטער, קוקט אַרויס, הערט זיך איין. פּאַוזע).

ס א ָ נ י ע : (לויפט אַריין צוריק, היסטעריש) מאַמאַ! מאַמאַ!.. מאַרקוס אַרעסטירט!.. (אָפּ אין אַ צווייטן חדר).

ש מ ו א ל : (אַליין) קלמן!.. טאַקע זיינס אויסגעפירט... אָבער איצט איז אַ מצוה... אזא משומד!..

פאָרהאַנג

דריטע בילד

(אויפֿן צווייטן טאָג. — עס רעגנט)

ש מ ו א ל: (זיצט ביי זיך אין חדר, לערנט מיט אַ פוילן טאָג. פאַנגט אָן דרימלען — שלאָפט איין).

ס אָ נ י ע: (קומט אַריין פון דער דרויסן־טיר אין זאַל אַריין. איז פאַרנעצט, מיד און פאַרצווייפלט, לאָזט זיך שווער אַרונטער אויפֿן דיוואַן).

ח נ ה: (אַריין פון אַ צווייטן צימער; אויף שנעל) נו, וואָס הערט זיך?

ס אָ נ י ע: נישט גוט, מאַמע, נישט גוט. קיין הילף! מיר לעבן, מאַמע, אין אַ שטיינערנער וועלט, צווישן שטיינערנע מענטשן.

ח נ ה: כ'פאַרשטיי גאָרניט... עפּעס אַזוי פון דער העלער הויט אַרויס: געקומען, צוגענומען און כאַטש שריי חי־וקים. — האָסט אים געזען?

ס אָ נ י ע: יאָ, דורך דער רעשאָטקע.

ח נ ה: וואָס האָט ער געזאָגט?

ס אָ נ י ע: מע זאָל אים זען ראַטעווען, אַרויסרייסן. וואָס זאָל ער זאָגן...

ח נ ה: דערציילט פאַרוואָס דאָס איז?

ס אָ נ י ע: דאָנאָס (מסירה)!

ח נ ה: פאַרוואָס?

ס אָ נ י ע: דוויזשעניע (באַוועגונג)...

ח נ ה: מאַרקוס?

ס אָ נ י ע: וואָס ווייסט די פּאָליציי...

ח נ ה: ווער האָט דאָס געקאָנט דאָנאָסעווען?

ס אָ נ י ע: קיין גוטער פריינט אודאי ניט.

חנה: דאכט זיך אז ער האָט גאָרניט אזעלכע שונאים.

סאָניע: (מיטאַמאָל) אפשר קלמן?!

חנה: וואָס פאַר א אָבשע האָט ער דען מיט אים?

סאָניע: עפּעס א נוגע כבוד איז שוין געווען.

חנה: האָבן זיך דען געקריגט?

סאָניע: געהאַט א שטיקל סכסוך.

חנה: זאָל ער זיין אזוי פּאָדלע!

סאָניע: דערווייל איז ער דאָרט. מאַמע, מע' וועט אים פאַרשיק, פאַרשיקן... וואָס טוט מען?

חנה: געזען דעם פעטער?

סאָניע: יענע דראַפּעז זיך אויף די גלייכע ווענט... (אַ קורץ טרויעריק שווייגן) ס'יאָ דאָ איין שליסעלע —

חנה: ווער?

סאָניע: קלמן!

חנה: זאָגסטו דאָך אז ער אליין...

סאָניע: זיכער בין איך ניט. אזוי דענק איך. נאָר אויב טאַקע יאָ, איז וואָס-זשע מיינסטו — איז דער אומגליק נאָך גרעסער.

חנה: וואָס-זשע דענקסטו צו טאָן?

סאָניע: אָך, יאָ, קלמן זאָל וועלן... אָבער צו אים דאַרף מע שוין אויך א שליסעלע.

חנה: צו וועמען?

סאָניע: צו וועמען — צום מסור!

חנה: אפשר שיקן דעם טאַטן?

סאָניע: דער טאַטע? כאַ, יענער טאַנצט, איז מלא גדולה.

חנה: איז אַפשר דורך ברוך'ן?

סאָניע: שוין גערעדט מיט אים.

חנה: וואָס זאָגט ער?

סאָניע: דאָס וואָס אלע זאָגן: „נאָך פאַר א משומד גיין איינרייסן די וועלט" (קורצע פּאַוזע).

חנה: איך'ל אַריבערגיין צו קלמנ'ען!

סאָניע: דו?.. ניין, ניין מאַמע. איך וויל ניט. איך וויל ניט.

חנה: וואָס זשע דען, מיין קינד?

סאָניע: צו אַזאַ נידעריקן נפש זאָלסטו גיין בעטן טובות?

חנה: אָבער אז מע' דאַרף דעם גנב, שניידט מען אים אַרונטער פון דער תליה. א ברירה...

סאָניע: ניין!... ליבערשט... אָך!... (נאָך אַ פאַרצווייפלט שווייגן) איך'ל אליין גיין צו אים!

חנה: (פאַרכאַפּט) וואָס רעדסטו — —

סאָניע: (שפּרינגט האַסטיק אויף, מאַכט אַפּאָר נערוויאַשע שפּאַן איבערן צימער).

חנה: (זיך בעטנדיק) ניין, ניין, מיין קינד. איך'ל ניט לאָזן אַז דו זאָלסט גיין צו אים — צו אים אין הויז אריין. איך קאָן אים צו גוט. מיט אים צו בלייבן אונטער פיר אויגן?.. — שאַ, אויב דו ווילסט שוין גאָר, וועל איך אַריבערגיין צו אים און אים רופן אַהער. און דאָ וועסטו שוין מיט אים רעדן, יאָ?

סאָניע: (שטייט אין דער מיט חדר, ברעכט פאַרצווייפלט די פינגער).

חנה: איך כאַפּ שוין אויף זיך דעם שאַל און גיי. (אָפּ, שנעל, אין אַ צווייטן צימער).

סאָניע: (שטעלט זיך ביים פענצטער, קוקט אַרויס. פּאַוזע. רייסט זיך פּלוצים אָפּ, פול מיט אימפּעט) מאַמע! קלמן גייט!.. ער קומט אַליין אהער!

חנה: (שוין מיט אַ שאַל אויפ'ן קאָפּ; לויפט אַריין, כאַפּט אַ קוק דורכן פענצטער, צוטראָגן) ווי אַזוי־זשע וועט זיין אַצינד?.. — ווייסטו וואָס: אויב שוין ביי זיך אין שטוב, וועל איך פריער מיט אים אליין רעדן. אפשר... לאָמיך הערן וואָס וועט ער זאָגן. נאָר אויב ס'וועט ניט העלפן, וועל איך נאָכדעם דיך אריינרופן. — (טריט הינטער דער טיר) ער קומט! (כאַפּט אַרונטער פון זיך דעם שאַל).

סאָניע: נו גוט, מאַמע: אָבער זיי דאָ מיט אים זייער־זייער אויסגעהאלטן. — אָך, פון וועמען מע' דאַרף דאָ זוכן הילף! (אָפּ שנעל. שטייט דאָרט די גאַנצע צייט אונבאַמערקט, הערט זיך איין).

קלמן: (אַריין) גאָט העלף.

חנה: א גוט יאָר. — אין אַזאַ רעגן?.. גיט אַהער דעם זאָנטיק; גיט אהער.

קלמן: ר' שמואל אין דר'היים?

חנה: יאָ... כאַפּט אַ דרימל. — זיצט.

קלמן: וועל איך שוין שפּעטער צוקומען.

חנה: רוט זיך אָפּ אַביסל... אין אַזאַ אומקומעניש.

קלמן: ס׳מאַכט ניט. כ׳בין שוין געוואוינט דערצו.

חנה: איר מוזט ליב האָבן אַרומצוגיין אויף רעגנס... נאָר יאָ, פאַראַן אַסך אַזעלכע...

קלמן: וואָס? ליב האָבן? סיידן משוגעים. נאַטירליך, סיידן אַז מע׳ מוז — גייט מען. אינה דומה אין אַ שטורם, — אין אַ שטאַרקן שטורם, אַז די ערד זאָל ציטערן; אָדער אין אַ געדיכטן, טרוקענעם שניי, — פאַרשטיי איך נאָך. יאָ, דאָס האָב איך זייער ליב. אָבער אין אַזאַ קיסעלעציע — פּע!

חנה: אָבער וואָרום זיצט איר ניט? ס׳וועט אייך דען קאָסטן טייערער?

קלמן: ווער רעדט דאָ פון קאָסטן? און אַפילו ווען יאָ, שפּילט ביי מיר געלט די קלענסטע ראָלע. די פראַגע איז — (ווערט איינשוויגן).

חנה: זיצט, וועל איך אייך מיט עפּעס מכבד זיין... מאַכן דעם סאַמאָוואַר... איר זענט דאָך ניט קיין פרעמדער.

קלמן: (דורך אַ כיטרע שמייכל) אַ מאָדנע זאַך... ווייזט אויס אַז אַלעס איז נאָך דער פאַגאָדע: איז היים — שלאָגן מענטשן טאָפּליעס. שטורמט — בעט מען זיך איבער. און רעגנט — צובינדט זיך די צונג, און מע׳ רעדט... איז דאָס טאַקע ווייל עס רעגנט?

חנה: וואָס מיינט איר?

קלמן: כ׳מיין... איך ווייס ניט וואָס איך האָב דאָ צו פאַרדאַנקען אייער גאַסטפריינטשאַפט. דאַכט זיך, ניט דאָס ערשטע מאָל אַז איך קום אַריין צו אייך, און פונדעסטוועגן געדיינק איך ניט, אַז איר זאָלט ווען אויסרעדן צו מיר צוויי געציילטע ווערטער מיטן מינדסטן אינטערעס, און איצט — בעט איר מיך זיצן, רעדט ווי צו אַ גלייכן. און אַט ווילט איר נאָך מיך מכבד זיין מיט טיי. — און נאָך ספּעציעל פאַר מיר אויפשטעלן דעם סאַמאָוואַר!.. עפּעס מוז דאָך דאָס אַלעס מיינען, ניין?

חנה: יאָ, ה״ר קלמן... כ׳וועל אייך זאָגן דעם אמת: איך האָב צו אייך אַ בקשה.

קלמן: אָ, אַזוי פאַרשטיי איך. — דהיינו וואָס?

חנה: מסתמא האָט איר דאָך געהערט וועגן מיין פלימעניק, יאָ?

קלמן: (פאַר זיך) מם, האָב איך דאָך דאָס פאַרשטאַנען. — (לויט) וואָס פאַר אַ פלימעניק? וואָס געהערט?

חנה: דאַכט זיך אַז די גאַנצע שטאָט ווייסט שוין, קלינגט דערמיט.

קלמן: ווי קאָן הייסן אַ גאַנצע שטאָט, ווען איך ווייס ניט?

חנה: איז מיר טאַקע אַ חידוש.

קלמן: מסתמא עפּעס אַ קלייניקייט. ווען ניט וואָלט איך דער־ערשטער געוואוסט.

חנה: מ׳האָט דאָך אייזיק׳ס זון אַרעסטירט.

קלמן: דעם קאָמערסאַנט?

חנה: ניין, דעם סטודענט.

קלמן: כ׳האָב דאָך דאָ ערשט נעכטן מיט אים גערעדט, (נעמט אַרויס פּאַפּיראָסן).

חנה: איר זוכט אַ שוועבעלע? די רגע. (אָפּ).

סאָניע: (לויפט איר נאָך).

קלמן: (אַליין) ווי דאָס איז געוואָרן אַזוי ווייך, כאָטש צו אַ מכה צוצולייגן, כאַ־כאַ... אַ מין אוסלוזשעוועון!.. היפּאָקריטן! איך האַלט אייך איצט אַלעמען אין די הענט! — און דער טאָכטער אַליין, דער פאַניעניקע, שטייט ניט אָן צו־צוקומען מיך בעטן. די מאַמע אונטערגעשיקט... אָבער ניט פאַר אומזיסט קריגט מען ביי קלמן׳ען טובות. אָ, ניין! עפּעס פאַר עפּעס! און פאַר אַזאַ זאַך — די טאָכטער אַליין! די טאָכטער, אָדער גאָרניט!.. אומזיסט האָב איך אים אהין פאַרפּאַקט?..

חנה: (אַריין; דערלאַנגט אים שוועבל).

סאָניע: (שטעלט זיך ווידער הינטערן פאָרהאַנג).

קלמן: אַזוי... זאָגט איר מ׳האָט אים אַרעסטירט? פאַרוואָס איז? (פאַרויכערט).

חנה: זאָל איך אַזוי וויסן פון בייז.

קלמן: (לאָזט אַרויס אַ פול מויל רויך, קוקט אויף דער לעצטער מיט אַ שעלמישן בליק) איז וואָס־זשע ווילט איר, הייסט עס?

חנה: אַך, ר׳ קלמן! ווען איר וואָלט נאָר געוואָלט...

קלמן: איך? וואָס בין איך עפּעס, אַ קיסר? אַ איד ווי אַלע אידן.

חנה: און פונדעסטוועגן אָט האָט איר ברוך'ן אַ טובה געטאָן, און נאָך וועמען —

קלמן: (דורך אַ פאַלשן ערנסט) ברוך'ן? מיט וואָס?

חנה: מע' ווייסט, מע' ווייסט... אַז איר ווילט — קאָנט איר.

קלמן: נו, מילא, ברוך... איז דאָך עפּעס ברוך מיינער אַ חבר. אינאיינעם אין איין טייך שטיינדלעך געוואָרפן, „באַבקעס" געמאַכט. אָבער איר?... איר שעמט זיך דאָך מיט מיר. און ער, אייער פּלימעניק, האָט דאָך מיך נאָך אָנגערופן גראָביאַן, און וואָס ניט...

חנה: ווען?

קלמן: אָט דאָ, ערשט נעכטן.

חנה: מסתמא האָט איר אים אַריינגעבראַכט אין כעס. אָבער ער האָט דאָס ניט געמיינט. ס'איז בכלל ניט אין זיין טבע יענעם באַליידיקן.

קלמן: כעס?.. נו, זאָל זיין אַזוי. אָבער שכרות און כעס ברענגט דאָך אַלעס אַרויף אויף דער צונג, דאָס וואָס מ'האַלט אין זיך אין דער געוויינלעכער צייט. — ניין! פאַר מאַרקוס'ן קאָן איך גאָרניט טאָן.

חנה: איז ביי אייך רעכט מע' זאָל נעמען אַן אומשולדיקן מענטשן און פאַרשיקן?

קלמן: איך פאַרשיק אים ניט. דערויף איז פאַראַן אַ געריכט, אַ געזעץ.

חנה: און דאָך וויפל אומשולדיקע ווערן געהאַנגען, און וויפל קומען אום אין די אָסטראָגן. —

קלמן: בין איך שולדיק? מסתמא איז דאָך דאָס לעבן אַזוי. — מדאַרף גיין.

חנה: ר' קלמן! איך בעט אייך...

קלמן: הערט!.. איר ווילט איך זאָל אייך טאָן אַ טובה, יאָ?

חנה: איך בעט אייך, ווי מיינעם אַ ברודער.

קלמן: וועט איר מיר אויך טאָן אַ טובה?

חנה: איך — אייך אַ טובה?.. איר לאַכט פון מיר?.. וואָס קאָן אַן איינפאַכע פרוי טאָן פאַר אייך?

קלמן: זייער פיל.

חנה: מ'מיר הערן. אפשר. נאָר איך קאָן זיך גאָרניט פאָרשטעלן וואָס...

קלמן: אייער סאָניע האָט ליב מאַרקוס'ן, יאָ?

חנה: קינדער... אויפגעוואַקסן אינאיינעם.

קלמן: אויסגעוואַקסן מיט מאַרקוס'ן, יאָ?

חנה: פון קינדעווייז אָן.

קלמן: האָט ער עפּעס אין לעבן געטאָן אַמאָל פאַר איר?

חנה: כ'פאַרשטיי ניט וואָס איר מיינט.

קלמן: ניין? אָ, גיכער מאַכט איר זיך אַז איר פאַרשטייט ניט. —

חנה: איך?.. חלילה!

קלמן: האָט אייך ה"ר שמואל גאָרניט וועגן מיר דערציילט?

חנה: עפּעס געדענק איך ניט.

קלמן: דערמאָנט זיך נאָר...

חנה: (נאָך אַ קורץ שווייגן) יאָ... אָבער... ר' קלמן...

קלמן: חנה! אויב איר זענט אַ מאַמע, און איר ווילט זען אייער קינד אַ גליקלעכע — בין איך דער וואָס קאָן זי מאַכן גליקלעך. זי, און אייך אַלעמען. איר ווייסט אַז איך האָב דאָס ביר.

חנה: אָבער, ר' קלמן...

קלמן: אָן קיין אָבער... הערט! איך וועל מיט אייך רעדן אָפן: איך ליב אייער סאָניע'ן און איך וויל זי זאָל פאַר מיר חתונה האָבן. און איך גלויב, אַז איך האָב אַ פולע מאָראַלישע רעכט דאָס צו וועלן, און פאַרלאַנגען אַפילו אויך! איר, און ה"ר שמואל נאָכמער, ווייסן גאַנץ גוט וויפל געלט מיך האָט אָפּגעקאָסט אויסצוהאַלטן איר פאַרשידענע לערערס, מוזיק, פּיאַנע און דאָס גאַנצע הויז אייערס!.. ווען זי איז נאָך געווען אַ קליין מיידעלע, האָב איך זי נאָך דאַן ליב געקראָגן. און מיט יעדער יאָר וואָס זי איז געוואַקסן האָט אויך געוואַקסן מיין ליבע צו איר. און ווער שמועסט נאָך... זינט מיינע איז... ווייסט איר דאָך וואָס ס'האָט פּאַסירט... און דערפאַר, ווייל איך האָב סאָניעטשקע'ן ליב געהאַט, האָב איך געטאָן אַלעס אין דער וועלט, אַבי סאָניעטשקע זאָל ניט וויסן פון קיין נויט, און פון קיין שלעכטן טאָג. פרעגט ה"ר שמואל'ן וואָס פאַר אַ שלל, וואָס פאַר אַ מאַיאָנטעק דאָס האָט מיך

אָפּגעקאָסט. ה"ר שמואל ווייסט עס גאַנץ גוט... און איצט, קומט איר און דערציילט מיר — „מאַרקוס איז מיט איר אויסגעוואַקסן". „מאַרקוס האָט זי ליב". וואָס האָט איר דערפון געהאַט, פרעג איך אייך, און וואָס וועט איר אַצינד דערפון האָבן? ווען ניט איך, וואָלט איר דאָך געווען אויסגעגאַנגען ווי אַ ליכט, קיין שטיקל ברויט אין הויז ניט געהאַט. און וואָלט סאָניע געווען די וואָס זי איז איצט? וואָלט ער ליב געהאַט,ווען זי וואָלט געווען אויסגעדאַרט פון הונגער, ווי אַ שפּינדל? וואָלט ער זי ליב געהאַט — ווען זי וואָלט געווען ניט געלערנט?.. ער האָט דאָך פיינט — „גראָביאַנעס"!.. און אחוץ דעם אַלעמען, ווייסט איר דאָך, אַז ער האָט שוין דאָס „רענדל" אויך אויסגעביטן. וואָס וועט ה"ר שמואל זאָגן? וואָס וועט די גאַנצע שטאָט זאָגן? פאַר חרפה און בזיון וועט איר דאָך קיינעם ניט קאָנען קוקן אין די אויגן אַריין... נאָר הערט, חנה! וואָס עס זאָל ניט זיין — סאָניע'ן וועל איך פון זיך ניט אָפּלאָזן. חנה! איך וועל פאַר אייך אַלעס טאָן, נאָר זאָל סאָניע מיינע זיין. —

סאָניע: (טרעט אַרויס שטורמיש) קלמן!.. איך בין אייערע!.. וועט איר העלפן באַפרייען מאַרקוס'ן ? !

קלמן: יאָ, סאָניאַ!.. (שטרעקט איר די האַנט — נצחון'דיק).

סאָניע: (פאַלט חנה'ן אין די אַרמס) מ—אַ—מ—אַ— !

שמואל: (וואַרפט זיך דורך, קוקט אַריין מיט גלאָציקע, פאַרשלאָפענע אויגן).

פאָרהאַנג

פירטע בילד

(עטליכע טעג שפּעטער. אין אָוונט. דער לאָמפּ ברענט מיט אַן אונטערגעדרייט פייער).

סאָניע: (שטייט ביים פענצטער, זינגט מאַלאַשקין'ס אַ ליד; שטיל און געדריקט).

"Так жизнь молодая проходит безследно,
А там, там и близко конец!
И все как посмотришь, так пусто, так бледно,
Знать смерть мне лавровый венец.

Чем вспомнить кипучую жизнь молодую,
Любовью ль холодной, любовью ль
безстрастной,
А сердце стучится в грудь молодую...
Застынь-же ты, сердце, и с жизнью,
с жизнью ненастной!

Так жизнь молодая проходит безследно,
А там, там и близко конец!
И все как посмотришь, так пусто, так бледно,
Знать смерть мне лавровый венец."

(אַזוי דאָס יונגע לעבן גייט שפּורלאָז פאַרביי,
און דאָרט, דאָרט איז נאָענט דער סוף!
און ווען דו באַטראַכסט אַלץ — אַזוי בלאַס, אַזוי פּוסטע,
דער טויט איז מיין לאָרבער קראַנץ ווייזט אויס.

מיט וואָס דאָס יונגע לעבן דאָס ברוזיקע דערמאָנען,
מיט ליבע אַ קאַלטער, צו מיט ליבע אָן אייפער,
און דאָס האַרץ אין דער ברוסט אין דער יונגער עס
קלאַפּט זיך..
פאַרגליווער-זשע, האַרץ, מיטן לעבן, מיטן נמאסין לעבן!

אַזוי דאָס יונגע לעבן גייט שפּורלאָז פאַרביי,
און דאָרט, דאָרט איז נאָענט דער סוף!
און ווען דו באַטראַכסט אַלץ — אַזוי בלאַס, אַזוי פּוסטע,
דער טויט איז מיין לאָרבער קראַנץ ווייזט אויס).

(ברעכט אויס אין אַ שטילן געוויין. פּאַוזע).

מאַרקוס: (אַריין, פון דער דרויסן־טיר).

סאָניע: (מיט אַ קוויטש פון פרייד) מאַרקוס!... (לויפט צו צו אים, פאַלט אים אויפן האַלדז).

מאַרקוס: סאָניאַ!.. (קורצע פּאַוזע).

סאָניע: מאַרקוס! איך בין פאַרלוירן, מאַרקוס... מיר ביידע פאַרלוירן...

מאַרקוס: מיין טייערע! וואָס האָט פּאַסירט?

סאָניע: כ'קאָן עס דיר ניט זאָגן...

מאַרקוס: סאָניאַ! מוטשע ניט, איך בעט דיך. זאָג, וואָס האָט פּאַסירט?

סאָניע: מאַרקוס!.. מיר זענען איצט... מיר זענען איצט פרעמדע — — — — —

מאַרקוס: וואָס מיינט דאָס, סאָניאַ?!

סאָניאַ: מיר זענען צעריסן —

מאַרקוס: א — ?!

סאָניאַ: כ'האָב רואינירט מיין לעבן, און פאַר גאָרניט.

מאַרקוס: סאָניעטשקאַ! שנייד ניט מיין האַרץ; זאָג, וואָס איז געשען?

סאָניע: איך וואונטש זיך דעם טויט אצינד!

מאַרקוס: סאָניאַ! וואָס זענען דאָס פאַר ווערטער?

סאָניע: אָט דער פאָרטרעט!

מאַרקוס: קלמן? איז וואָס?

סאָניע: ער האָט מיך באַשווינדלט —

מאַרקוס: וואָס?

סאָניע: צוליב דיר... פאַר דיין פרייהייט...

מאַרקוס: נו?

סאָניע: ער האָט מיר פאַרשפּראָכן דיך ארויסצורייסן פון טערמע, אָבער ניט אנדערש ווען איך'ל פריער ווערן זיינע —

מאַרקוס: און...

סאָניע: און איך האָב זיך מקריב געווען...

מאַרקוס: אַך, סאָניאַ, סאָניאַ!.. וואָס האָסטו געטאָן!.. וואָס האָסטו געטאָן!.. אזא זשערטווע... אזא זשערטווע — כאַ־כאַ־כאַ!.. (פאַרגיסט זיך היסטעריש, פאַלט צו צום טיש).

סאָניע: האָסטו אליין ניט געזאָגט, דאַן ווען איך בין געווען ביי דיר דיך זען אין טערמע: „טו אלעס און רייס מיך ארויס, ווען ניט שיקט מען מיך אוועק"? — האָסטו אזוי ניט געזאָגט?

מאַרקוס: (רייסט זיך אָפּ פון טיש, מיט אַמאָל) וואו איז ער!.. גלאַט וועט דאָס אים ניט ארונטער! אָ, זיין מאַסקע וועל איך אים שוין איצט ארונטער־רייסן! (רייסט, ווילד, אַרונטער קלמן'ס פאָטאָגראַפיע פון דער וואַנט; צערייסט די בילד אויף שטיקער, טרעט זיי מיט די פיס) וואו קאָן איך אים זען? אָבער איך'ל אים שוין געפינען! פון אונטער דר'ערד וועל איך אים אויסגראָבן און זיך מיט אים אָפּרעכענען! (אָפּ צו דער טיר, שטורמיש).

סאָניע: מאַרקוס! (פאַרהאַלט אים) מאַרקוס!.. מ'דאַרף ניט. מ'דאַרף ניט. ניט אַזוי. כ'האָב מורא פאַר דיין כעס. ער איז שטאַרקער פאַר דיר.

מאַרקוס: דאָס שרעקט מיך גאַנץ ווייניק. וועלן מיר זיך מעסטן מיט די כחות. לעבן אָדער טויט! איך, אָדער ער! זיינס מוז ער קריגן!.. — (אַ צוריקגעהאַלטענער קלאַפּ אין פענצטער).

סאָניע: (צוטומלט) ווער איז דאָס? ווער קאָן דאָס זיין?

מארקוס: ש־ש־ש... (אַ קוק אַרויס דורכן פענצטער) דאָס רופט מען מיך.

סאָניע: וואוהין?

מארקוס: בלוט פארגיסן...

סאָניע: בלוט:?!

מארקוס: די פארטיי פאָדערט דאָס, סאָניעטשקא. איין טייל פון לעבן שלאָגט זיך מיט דער צווייטער טייל פון לעבן, פארשטייסט?

חנה: (לויפט אַריין פון אַ צווייטן צימער) מרדכוניו!

מארקוס: (אומאַרמט זי) טאַנטע!.. (טרערן דערשטיקן אים).

חנה: וואָס מאַכסטו? ווי אזוי האָסטו זיך ארויסגערים?

מארקוס: דורך א פריינט, א קריסט.

חנה: ווייסן דאָס שוין דיינע?

מארקוס: יאָ, טאַנטע. — אַך, טאַנטע, טאַנטע!.. ווארום האָט איר דערלאָזט אז סאָניעטשקע...

חנה: וואָס זאָל איך דיר זאָגן, מרדכניו?.. בעסער פרעג מיך ניט... פרעג מיך ניט, מיין קינד... ווייסט דאָך שוין מסתמא ווארום. — (ווידער אַ קלאַפּ אין פענצטער).

מארקוס: אַך, טאַנטע... דאָס הארץ רייסט זיך אויף שטי־קער... עס רייסט זיך! עס רייסט זיך!.. עס פּלאַצט! (אָפּ שנעל).

סאָניע: (פאַלט חנהין אין די אַרמס, אַ פאַרוויינטע שטיל־קייט. — פון הינטער דער טיר דערהערט זיך קלמן׳ס שטימע).

חנה, סאָניע: (אָפּ אין אַ צווייטן צימער).

שמואל, קלמן, ברוך: (קומען אַריין).

קלמן: (פאָרזעצנדיק אַ פריערדיקן געשפרעך) און נאָך מאָר־גנדיקן טאָג מוז געריפן ווערן די אסיפה. אַלעם מוז ווערן ארומגע־רעדט.

שמואל: יאָ, יאָ; נאָך מאָרגן, נאָך מאָרגן. און טאַקע בלי תירוץ.

קלמן: איך האָב געהערט אז עפּעס א קריסט האָט ארויסגע־נומען אַייער ברודער׳ס „בן” אויף ערבות.

שמואל: טאַקע?

קלמן: יאָ, אזוי האָב איך געהערט. אָבער נישקאָשע, שוואָגער, לאַנג וועט ער ביי מיר ניט הוליען.

שמואל: א משומד צו־להכעיס!

קלמן: און ווייסט איר, שוואָגער, וואָס נאָך איך דענק צו טאָן? די גאַנצע „ציציליסטישע” משפחה אויך פארפעקלען.

ברוך: נו, דאָס איז שוין אַביסעלע צו פיל.

שמואל: יאָ.:. זיי וואָלט מען טאַקע אפשר ניט באַדאַרפט טשעפּען.

קלמן: נישקאָשע, איבערשרעקן אביסל, לערנען זיי אביסל דרך־ארץ מאַכט ניט אויס. פארדרייסן מיר שוין צופיל די נעזער, און דאָס האָב איך פיינט. ביי קלמן׳ען זענען ניטאָ קיין יחסנים. פאַר מיין דוך דאַרפן זיי ציטערן! אויב ניט קיין ליבע — איז כבוד!

שמואל: (וואַרפט אויף אים אַ גיפטיקן אונטערשטערנדיקן בליק; אָפּ מיט ברודין אין אַ צווייטן חדר).

קלמן: (שפּרייזט אַרום, פאַוזע).

ברוך: צוריק אַריין, געזעגנט זיך מיטן לעצטן, אָפּ).

קלמן: (דערזעט פלוצים די צעריסענע שטיקער פון זיין בילד; הויבט זיי אויף) אָה!.. אזוי!.. עפּעס איז שוין ניט גלאַט. (מאַרשירט אַרום, אויפגעברויזט. קורצע פאַוזע).

סאָניע: (לאָזט זיך אַריינקומען, דערזעט קלמן׳ען האַלטן די צעריסענע שטיקער, ציט זיך צוריק).

קלמן: (דערזעט זי) קום ׳הער, קום ׳הער... (מיט די רעשט־לעך פון דער פאָטאָגראַפיע הינטער זיך, אויסגעהאַלטן) אנטלויף ניט... האָסט דערזען דיין מאַן, אנטלויפסטו?

סאָניע: (טרעט אַריין, געשלאָגן).

קלמן: וואָס טוסטו דאָ?

סאָניע: (שווייגט).

קלמן: האָסט קיין היים ניט?

סאָניע: מיין היים איז דאָ.

קלמן: דאָ, א!.. — ווער האָט צעריסן מיין בילד?

סאָניע: כ׳ווייס ניט.

קלמן: דו ווייסט יאָ! זאָלסט דאָס מיר שוין זאָגן!

סאָניע: (שווייגט).

ק ל מ ן : ווער האָט צעריסן מיין בילד, פרעג איך!
ס אָ נ י ע : (שווייגט).
ק ל מ ן : לאָמיך ניט דאַרפן איבערחזר'ן נאָכאַמאָל. דו זאָגסט!
ס אָ נ י ע : ניין!
ק ל מ ן : (פאַרטראָגט זיך אויף איר) דו זאָגסט?!
ס אָ נ י ע : טוט וואָס איר ווילט...
ק ל מ ן : (אָפּטרעטנדיק) א „טייער ליב ווייבעלע"... „אַן איבער-געגיבן טייבעלע"!..
ס אָ נ י ע : פאַר אַ וואָסער א חן זאָל איך דאָס אייך זיין אי-בערגעגיבן?
ק ל מ ן : אָבער דעם משומד?!
ס אָ נ י ע : אים יאָ, און טוט מיר עפּעס דערפאַר.
ק ל מ ן : א מאַן זאָגט מען — „דו"!
ס אָ נ י ע : אפשר נאָך ליב האָבן אויך?
ק ל מ ן : א, „ליבע".. (דורך אַ ביטערן בליק) אזא דוראַק בין איך ניט. (דורך גאַל) וואָס איז דען ליבע? א מיטל צו טרייבן די לע-מישקעס פון דער וועלט, דאָס אַלעס. טרעט איר ניט דעם מיט די פיס ווער עס בעט אייער ליבע?
ס אָ נ י ע : און דאָך זענט איר געווען דער ערשטער, וואָס —
ק ל מ ן : שווייג! לאָז רעדן! איך רעד אצינד!
ס אָ נ י ע : איר האָט דאָך מיך געפרעגט —
ק ל מ ן : איך האָב גאָרניט געפרעגט. כ'האָב ניט וואָס צו פרעגן. כ'ווייס אָן דיר. ווי ארעסטאַנטן דאַרף מען אייך באַהאַנדלען! אין קייטן קאָוועןǃ קאַטעווען, מיט אַן אראַפּניק שטיקער רייסן!
ס אָ נ י ע : (וואַרפט אויף אים אַ סאַרקאַסטישן בליק, שווייגט)
ק ל מ ן : (נאָך אַ פּאַווזע) א פרוי'ס ליבע!.. ווערסט דאָך ניט גע-פינען קיין איינעם, וואָס זאָל האָבן געליבט אמאָל א פרוי און ניט געוואָרן אָפּגענאַרט צולעצט! יאָ, א גאָרניט איז דער, וואָס האָט אפילו איינמאָל אין זיין לעבן געגלאָזט א טרער איבער א פרוי!
ס אָ נ י ע : (איראָניש) אויב אזוי זענט איר ניט קיין „גאָרניט".
ק ל מ ן : (דורך אַ ביטערן שמייכל) איך?.. וואָס מיינסטו?
ס אָ נ י ע : ווייל אזעלכע ווי איר זענען טרוקענע נפשות, שטיי-נער. וואָס ווייסן אזעלכע פון ליבע!

ק ל מ ן : (נאָך אַ שווייגן, איינגעשטילט, דורך אַן אָנגעווייטיקטן טאָן) ניין, סאָניע. איך בין אויך א גאָרניט... יאָ, איך האָב אויך אמאָל צו א „קליידל", ווי צו א גאָט געדינט. ווי א לאַקעי פאַר זיין פריץ כורעים ומשתחוים געווען. האָט זי גערעדט, האָט זיך מיר געדאַכט — אז מלאכים זינגען!.. און פאַר איר ליבע — וואָס פלייג איך ניט טאָן! מיין לעבן, מיין נשמה, מיט מיין שטאָלץ פלייג איך שטענדיק מיט פרייד פאַר קרבנות ברייגנען. און פלייג זיך אמאָל, חלילה, אויף איר בעקעלע אַ קאַטשע טאָן א טרער — פלייג איך דאָך פאַר האַרץ-ווייטיק שיר ניט משוגע ווערן. און צום סוף, ווייסטו וואָס דאָס איז געווען פאַר א טרער? כאַ-כאַ-כאַ... ווייל איר ליובאָווניק האָט זי געהערט ווי דעם קאָטער!
ס אָ נ י ע : האָט זי, הייסט עס, אייך ניט ליב געהאַט.
ק ל מ ן : דאָס וואָלט מיך נאָך אזוי ניט געאַרט. זי פלייג דאָך אָבער, די קאַנאַליע, מאַכן אָנשטעלן אז זי האָט מיך יאָ ליב און איך בין נאָך ביי איר דער איינציקער!.. אָך, איך דוראַק! איך באַטראַכט נאָר ניט איינמאָל, וויפל טרערן שטילערהייד איך פלייג פאַר איר פאַר-גיסן, טאָמער האָט זי זיך אביסעלע אָנגעבלאָזן, די מאָרדע אראָפּגעלאָזט און אַלעס פלייג איך, לעקיש, נעמען אויף זיך! אפשר האָב איך ניט גענוג פאַר איר יוצא געווען; אפשר איר דעם האָנאָר אָנגערירט. און זי!.. איך האָב געליטן, און זי האָט זיך קאַנאַליש אויסגעלאַכט!.. און דאָך! און דאָך פלייג איך, לעקיש, בהמה, בצורת קלמן, שטיין ווי א ~~[illegible]~~ און וואַרטן און האָפן טאָמער וועט פאָרט אין איר האַרץ זיך דערוועקן צו מיר עפּעס א שטיקעלע ליבע. אָבער אומזיסט! אומזיסט איז געווען מיין וואַרטן, מיין האָפן, מיט מיינע טרערן! און איינמאָל, ביינאַכט, שטילערהייד... אַ?.. אָט פונקט אין דער נאַכט, צוריק מיט... אָ, שוין גאַנץ לאַנג. דו ביזט נאָך דאַמאָלט געווען א קליין מיידעלע. (דורך וואַרגנדיקע טרערן און פאַרקריצטע ציין) אָ, די נאַכט!.. די נאַכט וועל איך קיינמאָל אין מיין לעבן ניט פאַרגעסן! קיינמאָל, קיינ-מאָל... ווען זי! זי, מיין ערשטע געליבטע; די, וועלכע איך האָב אזוי אמת ליב געהאַט, — און צום סוף איז זי אַוועק מיט א צווייטן! און ווען?.. פונקט אין דער נאַכט ווען אַלעס איז שוין געווען גרייט צו דער חתונה!.. פון דאַמאָלט אָן — — — (רייסט אָפּ מיטאַמאָל, ווערט איינגשוויגן. אַ ווײַלע שפּעטער, ווידער גיפטיק) יאָ, איר פּראָקליאַטע

ווייבער! ווער עס בויעט אויף אייך זיין לעבן, זיין גליק, דער בויעט פאַר זיך בלויז אַ רואינע! אַ רואינע!.. פאַרשטייסטו שוין, דו!.. פאַרשטייסטו שוין ווארום איך באַהאַנדל דיך אַזוי?!

סאָניע: פריטשיאַם־זשע בין איך דאָ?

קלמן: אָ, פאַר מיין יעדער טרער וועט ליידן אַ פרוי!

סאָניע: ווילט איר, הייסט עס, ווערן אַ פרויען־טיראַן?

קלמן: (פאַרשוויייגט).

סאָניע: קלמן... הערט... לאָמיר זיך דורכרעדן ווי צוויי גלייכע מענטשן. פאַרגעסט דערין וואָס געווען. אמת, ליבע איז צו אַן אייד־עלער ביסן. שווער צו געפינען... זוכט בעסער די פריינטשאַפט.

קלמן: דאָס דאַרף איך ווייט ניט זוכן. דער שליסל דערצו איז געלט, און דאָס האָב איך.

סאָניע: וואָס־זשע דען, ליבע? דערפון לאַכט איר זיך דאָך אויס.

קלמן: סאָניאַ! (נעמט זי לייכט אַרום) ווייסטו אַז איך בין ניט אַזוי שלעכט, ווי דו דענקסט איך בין.

סאָניע: אפשר... אָבער איך זע בלויז אייער פאַרדאָרבנקייט. און דאָס ערשטע, ווארום האָט איר מיך אָפּגענאַרט? אַזוי מיאוס אָפּגענאַרט. —

קלמן: ווייל איך ליב דיך, סאָניאַ! און איך וויל דו זאָלסט מיך אויך ליב האָבן — אַזוי ווי מארקוס׳ן.

סאָניע: האָט איר דאָך פריער עפּעס געזאָגט...

קלמן: דיר וועל איך גלויבן.

סאָניע: בלויז מיר?

קלמן: יאָ, סאָניאַ. ווייל דו ביזט אויף מיינע אויגן אויסגעוואַקסן. זאָגסט שטענדיק דאָס וואָס דו פילסט, און דאָס וואָס דו זאָגסט — מיינסטו. און בלויז דערפאַר האָב איך דיך ליב געקראָגן. דערפאַר האָב איך זיך געלאָזט קאָסטן געלט, און דיך אויסגעהאַלטן אין שענסטן און אין בעסטן. — זאָגסט איך בין פאַרדאָרבן. ניין, סאָניאַ! דאָס האָט דאָס לעבן מיך געמאַכט פאַר אַזעלכן. איך האָב דאָך קיינמאָל פון קיינעם קיין אמת וואָרט ניט געהערט. האָב איך באַצאָלט, געטאָן אַ טובה, האָט מען זיך צו מיר געשמייכלט. אָבער אַ גוט וואָרט, אַ ליבן שמייכל פון האַרצן; אַ שמייכל, ניט פאַר קיין געלט, ניט פאַר

קיין טובה — דאָס האָב איך דאָך פון קיינעם ניט געזען. און איך ווייס ניט פאַרוואָס. אפשר דערפאַר ווייל אַזוי איז שוין דעם מענטשנס נאַטור: דורכאויס פאַלש — נו, טאַנץ איך נאָך. אָבער אין האַרצן, סאָניאַ — אַך, ווי עס עקלט מיר אָפּ! גלויב מיר, סאָניאַ, עס עקלט, עס עקלט... און דערפאַר: אויב אַלעס איז פאַר געלט; עפּעס פאַר עפּעס — נו, האָב איך מיר אויסגעאַרבעט מיינע אייגענע געזעצן: יאָ, ווערן אַ טיראַן!.. אַ טיראַן, און אויך אַ פרויען־טיראַן, ווי דו האָסט מיך אָקאָרשט אָנגערופן. אָבער אין האַרצן, סאָניאַ!.. אַך, סאָניאַ!.. אין האַרצן בין איך דאָך אַזוי אומגליקליך, מיין לעבן אַזוי טרוקן. וואָס דאַרף איך דאָס געלט, מיטן פאַלשן כבוד, וואָס איך קריג פון יעדן? ניין, עס איז פאַראַן נאָך עפּעס, עפּעס מער ווי דאָס... — נו, סאָניאַ, ווארום שווייגסטו? זאָג עפּעס.

סאָניע: „איר" רעדט דאָך. און ווען איר רעדט, האָט איר מיר דאָך געהייסן שווייגן — שווייג איך.

קלמן: ניין, סאָניאַ, ניט דאָס. נעם ניט אַזוי אַלעס פאַר מזומן וואָס איך זאָג. ווייל ניט שטענדיק זאָג איך וואָס איך מיין און ניט תמיד מיין איך וואָס איך זאָג. ווארום? דאָס איז שוין בלויז אַלס געוואוינהייט. און הרגל נעשה טבע. דאָס טו איך דאָך נאָך דער פאַלשער שפּיל פון לעבן, סאָניאַ. סאָניאַ! קאָנסטו ניט פאַרשטיין וואָס איך מיין?

סאָניע: אַז וואָס? אַז איר האָט מיך ליב? האָב איך דאָך שוין פון אייך דאָס געהערט.

קלמן: אַך, ווארום שטעלסטו מיך מיט דיין „איר" מיטן „אייך"! ווארום רעדסטו אַזוי קאַלטבלוטיק, אַזוי גלייכגילטיק? ווארום איז דיין וואָרט אַזוי פול מיט שנאה צו מיר?

סאָניע: גאָספּאָדין פייערשטיין! מיט קיין אַראַפּניק רופט מען קיין ליבע ניט אַרויס.

קלמן: האָב איך דיר עפּעס שלעכטס געטאָן?

סאָניע: אָפּגענאַרט איז ווייניק?

קלמן: ווייל איך ליב דיך, סאָניע! פאַרשטייסטו דאָס ניט?.. (קורצע פּאַוזע) נו, סאָניאַ... (נעמט זי צאַרט אַרום).

סאָניע: (דרייט זיך אַרויס, אָפּ אָן אַ זייט) וואָס ווילט איר

זאָל איך אייך זאָגן, אַז איך ליב אייך, אין דער צייט ווען איך האָב אייך? איר זוכט דאָך דעם „אמת".

קלמן: סאָניאַ! האָסט, דאַכט זיך, פריער געוואָלט עפּעס זאָגן. דערמאָן זיך נאָר. וואָס האָסטו געוואָלט זאָגן?

סאָניע: איר זאָלט מיך לאָזן פריי.

קלמן: לאָזן פריי — ?

סאָניע: יאָ, קלמן —

קלמן: (איבערגעביסן, דורך אַ וואַקסנדן טעמפּער) דאָן, אַ דו... וואָרום האָב איך פאַר דיר מיין האַרץ געעפנט!.. דיך לאָזן „פריי"! זאָלסט קאָנען ווערן דעם משומד'ס מאַטרעסע!

סאָניע: שווייג!

קלמן: כאַ-כאַ־כאַ... ניין! דו וועסט פריי ניט זיין! און וועסטו אַנטלויפן, וועל איך דיך פון אונטער דער ערד אויסזוכן און מיינע וועסטו זיין — ווען איך זאָל אפילו וויסן מיין לעבן צו פאַרשפּילן! און אויב מיינע רייד, — מיינע בלוטיקע רייד פון האַרצן, — האָבן דיך ניט געקאָנט רירן, דאָן האָב איך אַנאַנדער מיטל: יאָ — אַן אַראַפּניק — ! (האַסטיק אָפּ).

סאָניע: (אַליין. נעמט אַרויס מאַרקוס'עס אַ בילד, זעצט זיך אַוועק ביים טיש, קוקט אויף דער בילד) אַך, מאַרקוס, מאַרקוס!.. וועלן מיר נאָך אַמאָל זיין גליקליך?.. (בלייבט זיצן פאַרטראַכט, מיט דער בילד אין דער האַנט. פּאַוזע).

מאַרקוס: (די קליידער איינגעריסן, אָן אַ הוט, די האָר צע-שויבערט, דאָס פּנים צובלוטיקט און אונטער די אויגן בלויע צייכנס. — לויפט אַריין שטיל, אין איין אָטעם, פאַרשליסט נאָך זיך די טיר).

סאָניע: (שפּרינגט אויף, לייגט אַוועק פון דער האַנט די בילד אויפן טיש, אָפּ אַנטקעגן) אַך, מאַרקוס!

מאַרקוס: ששש... פּאָליציי! (לעשט אויס דאָס פייער פון לאָמפּ).

סאָניע: וואָס האָט פּאַסירט?

מאַרקוס: (שנעל שעפּטשענדיק) מיין מיסיע דורכגעפירט.

סאָניע: וואָס פאַר אַ מיסיע?!

מאַרקוס: פון דער דזיזשעניע (פּאַרטיי) —

סאָניע: אַ?.. דו?..

מאַרקוס: יאָ, סאָניעטשקאַ! ווען די טיורמע מאַכט פאַר אַ גרעסערן פאַרברעכער, מיך האָט זי געמאַכט פאַר אַ קעמפער.

סאָניע: וואָרום־זשע איז ביי דיר אַזוי דאָס פּנים, די אויגן?

מאַרקוס: בלוט פאַרגאָסן: אַ גיפטיקע „שפּין" צעריבן.

סאָניע: אַ שפּיאָן מיינסטו?

מאַרקוס: יאָ... איך האָב אים אָפּגעראַמט פון וועג... האָט זיך פּאָליציי נאָך מיר געיאָגט. שוין געווען כמעט אין זייערע הענט... זיך אַרויסגעריסן — — (אַ קלאַפּ אין טיר) — דאָס זענען זיי!..

סאָניע: קום אַהער, שנעל! באַהאַלט זיך! — (אַ שטאַרק קלאַפּן) — גיכער!

מאַרקוס: (אָפּ אין אַ צווייטן צימער. — דאָס קלאַפּן ווי־דערהאָלט).

סאָניע: (לויפט אַריין צעשראָקן; פאַרגעסט אין מאַרקוס'עס בילד, וואָס אויפן טיש; עפנט אויף).

קלמן (קומט אַריין. קוקט פאַרדעכטיק אַרום זיך).

סאָניע: שוין שטאַרקער קלאַפּן ניט געקאָנט?!

קלמן: און וואָרום האָסטו באַלד ניט אויפגעמאַכט?

סאָניע: (פאַרשטעלט) כ'בין געשלאָפן.

קלמן: צינד אָן דעם לאָמפּ!

סאָניע: (טוט דאָס, אָפּ צום פענצטער).

קלמן: (קוקט מיט חשד הין־והער) געשלאָפן, אַ?.. (טרעט צו צו איר).

סאָניע: כ'האָב'ס אייך שוין געזאָגט.

קלמן: ניין, דאָ איז עפּעס אַנדערש!

סאָניע: כ'ווייס פון גאָרניט.

קלמן: ווייסט פון גאָרניט, כאַ־כאַ. מיך ווילסטו נאַרן!

סאָניע: (שווייגט).

קלמן: וואָרום גייסטו ניט אַהיים?

סאָניע: (ענטפערט ניט).

קלמן: וואָס טאָרטשעסטו דאָ?

סאָניע: (שווייגט).

קלמן: וואָרום ענטפערסטו ניט!

סאָניע: כ'ווייס פון גאָרניט.

קלמן: וואָרום האָסטו געמאַכט פינצטער?

סאָניע: כ'האָב... געכאַפּט אַ דרימל.

קלמן: אָ, עמיצער איז דאָ פאַרשטעקט... זאָג, ווער איז דאָ געווען!

סאָניע: (שווייגט, קוקט אַרויס אין פענצטער).

קלמן: (גרייפט זי אָן פעסט פאַר דער האַנט) דו זאָגסט!

סאָניע: לאָזט אָפּ!.. כ'ווייס פון גאָרניט!

קלמן: (אָפּ פון סאָניע'ן, דרייט זיך אַרום; שטעלט זיך אָפּ, קלאַפּט נערוויאיש מיט די פינגער איין האַנט אין דער צווייטער; באַמערקט די בילד פון מאַרקוס'ן, — וואָס ליגט אויפן טיש איבערגעקערט מיטן פנים אַראָפּ; טרעט צו מיט געציילטע, ניט זיכערע טריט).

סאָניע: (דערמאָנט זיך פלוצים אָן דער פאַרגעסענער פאָטאָגראַפיע, שפרינגט צו, כאַפּט זי אונטער).

קלמן: (רייסט זי אויס פון איר האַנט) אהא!.. ער!

סאָניע: גיט אַהער די קאַרטע!

קלמן: (צערייסט די בילד, דערלאַנגט איר די שטיקלעך) נאַ...

מאַרקוס: (ציייגט זיך אונבאַמערקט הינטערן פאָרהאַנג, שטייט מיט פאַרקריצטע ציין, רייסט זיך אויף אַריינצושפרינגען, האַלט זיך אָפּ). —

סאָניע: (גלייכגילטיק, צו קלמן'ען) נאַכאַל! גראָביאַן! (כאַפּט אויף די שטיקלעך, מיט קאָנוואולסיווע פינגער).

קלמן: אהא!.. ווי אַ פיש וועל איך דיך צערייסן, דו פאַלשע מאַטרעסע, דו!.. שוין זאָלסטו מיר זאָגן ווער ס'ליגט דאָ פאַרשטעקט!.. אפשר ער?!

סאָניע: (שווייגט).

קלמן: דו זאָגסט!.. (ציט אַרויס פון אַרבל אַן אַראַפּניק) דו זאָגסט?!

סאָניע: (ציטערט אויף; פעסט) ניין!

קלמן: (מיטן אַראַפּניק איבער אירע פלייצעס) דו זאָגסט —

מאַרקוס: (אַריין מיטאַמאָל, שפרינגט צו פלינק, מיט אַ רעוואָלווער אַנטקעגן) שטיי! קאַניבאַל —!

קלמן: דו — ?! (פאַרטראָגט זיך אויף אים מיטן אַראַפּניק).

מאַרקוס: (מיטן רעוואָלווער פעסט צום לעצטנס ברוסט) אַהער גיב!.. שוין!.. (נעמט צו פון אים די בייטש).

קלמן: (האַלב באַזיגט) אַזוי... ביזטו דאָס געווען... צו איר — צו מיין פרוי געקומען!

מאַרקוס: שווייג!

קלמן: אום גאָט'ס ווילן...

מאַרקוס: איצט וועל איך זיך מיט דיר אָפּרעכענען!

קלמן: וואָס ווילסטו טאָן?

מאַרקוס: דיך לאָזן שווימען אין דיין אייגן בלוט —

קלמן: (אויפגעציטערט) פאַרוואָס? וואָס האָב איך דיר געטאָן?

מאַרקוס: דו פאַרדאַמטער מסור דו!

קלמן: קומט מיך דערפאַר הרג'ענען?

מאַרקוס: הרג'ענען איז ווייניק! די צונג דיר אַרויסרייסן און צעוואַרפן פאַר די הינט —

קלמן: (זיך טרייסלענדיק) וואָס רעדסטו... גאָט איז מיט דיר... ביזט שוין אפילו מער ניט קיין איד, אָבער לא תרצח...

מאַרקוס: אָבער לא תחמוד! דו ווילדע חיה דו!

קלמן: וואָס פאַרלאַנגסטו?

מאַרקוס: סאָניע'ן צוריק!

קלמן: אַ?! (מיט אַ רחמנות־פּנים, צו סאָניע'ן) סאָניאַ! זאָג אים... זאָג אים, סאָניאַ; גיי נישט אַוועק, סאָניאַ... זאָג אים, זאָג אים...

מאַרקוס: סאָניאַ האָט דיר גאָרניט וואָס צו זאָגן, דו בייזער מענטשן-פרעסער דו!

קלמן: לאָז אונדז אַליין, איך בעט דיך... צעשטער ניט אונדזער שלום-בית, אונדזער ליבע —

מאַרקוס: (פּלאַצט אויס אין אַ געלעכטער) די „ליבע"!.. די „אַראַפּניק-ליבע"!.. נאַ, פאַרזוך! (פאַרטראָגט זיך אויף אים מיט דער בייטש).

סאָניע: (שפרינגט צו) מאַרקוס! דאָס ניט!

מאַרקוס: האָסט אויף אים רחמנות?

סאָניע: אפילו אויף אַ חיה איז דאָך אויך אַ רחמנות —

קלמן: אַ? ניין! דאַן שלאָג שוין בעסער! רייס פון מיר שטי-

קער, נאַר און „רחמנות”!

מ אַ ר ק ו ס: וואָס טויגן די רעדעס, דו לאָזט זי פריי? כאָטש איך קאָן זי נעמען און גיין, נאָר אַ גט אין קעשענע קאָן ניט קאַליע מאַכן. — נו?

ק ל מ ן: אַזוי מיטאַמאָל? אויף אַזאַ זאַך? גיב מיר כאָטש צייט ביז — ביז מאָרגן אַמווייניקסטן.

מ אַ ר ק ו ס: אַהאַ, צייט גיבן, אויף וואָס? אויף צו קאָנען דאָ-נאָסעווען? ניין! אָט שוין וויל איך וויסן דיין ענטפער, אָדער —

ק ל מ ן: נו גוט... אויב אַזוי — דאַן שיס! איך בין ביי דיר אין דער האַנט... נו גוט... אויב דאָס איז יושר... אויב דאָס איז יושר בין איך מכין... שיס, דו מערדער דו! נו, שיס, שיס!..

מ אַ ר ק ו ס: וואָס, איך בין דער מערדער, און דו ביזט דער צדיק? נו גוט; אויב אַזוי, דאַן זשערטווע איך מיט מיין לעבן און גיב זיך איבער אין דיין האַנט, צו דיין יושר. — (דערלאַנגט אים דעם רע־וואָלווער) נאַ, טו מיט מיר וואָס דו ווילסט —

ס אָ נ י ע: (האַלט אים אָפּ) מאַרקוס! וואָס טוסטו!

מ אַ ר ק ו ס: מיעשאַיע ניט, סאָניעטשקאַ. לאָמיר זען ווער פון אונדז איז דער מ ע נ ט ש. —

ס אָ נ י ע: מאַרקוס! שפּילסט זיך מיט פייער! (האַלט אים פאַר דער האַנט).

מ אַ ר ק ו ס: אַך, סאָניעטשקאַ, לאָז אָפּ! איך ווייס וואָס איך טו. (באַפרייט זיך פון סאָניען, גיט איבער דעם רעוואָלווער צו קלמן׳ען).

ק ל מ ן: (כאַפּט אים אַרויס טריאומפאַליש) אַ!.. איצט וועל איך דיר ציינגן ווער קלמן איז, ווער עלטער איז! שיסן דאַרף מען וואַגן!.. דו וועסט מיר שטערן מיין לעבן, מיין גליק — שטאַרב, דו כלב! (צילט זיך אויף מאַרקוס׳ן — אַ קנאַל).

מ אַ ר ק ו ס: (שיסט אויס, גלייכצייטיק, אין אַ ווילדן הילכיק געלעכטער, כאַפּט גלייך אַרויס פון אַ צווייטן טאַש אַ צווייטן רעוואָל־ווער, שטעלט אים אָן אימפּעטיק צו קלמנ׳ס ברוסט)... נו?.. כאַ־כאַ-כאַ!..

ק ל מ ן: שווינדלער! מיט קינדערשע פּיסטאָלעטן צייגסטו אַרויס דיין כראַבראַסט!?

מ אַ ר ק ו ס: שווייג דו — דו „לא תרצח-פּרעדיקער”!

ש מ ו א ל, ח נ ה, ח יי ע - ג י ט ל, ג ע צ ל: (לויפן אַריין, צע־שראָקן,איינער נאָכן צווייטן. בלייבן שטיין צעטומלט).

ס אָ נ י ע: (לויפט הנה׳ין אַנטקעגן, פאַלט איר אויף׳ן האַלדז).

ש מ ו א ל: וואָס אי׳ דאָ!

מ אַ ר ק ו ס: ששש... שאַט!

ש מ ו א ל: דו?! אַזוי!.. ווייניק וואָס דו ביזט אַ טריף׳ענער ביין, ביזטו שוין אַ גזלן אויך געוואָרן! — לויף שוין, חייע-גיטעלע, נאָך פּאָליציי! —

ח יי ע - ג י ט ל: (רוקט זיך צו אין טומל צו מאַרקוס׳ן, פאַר־קוקט אין לאָך פון פּיסטאָלעט. — קינדעריש) גיב דאָס מיר אויף ניס-לעך קנאַקן...

ס אָ נ י ע: (לויפט צו, רייסט זי אָפּ). —

מ אַ ר ק ו ס: (גלייכצייטיק, צו שמואלי׳ן) מ׳דאַרף אין ערגעץ ניט לויפן. אָט בלויז מיט אים בין איך געקומען זיך אָפּרעכענען. (צו קלמן׳ען) נו, זאָג, דו לאָזט זי פריי?

ק ל מ ן: שווער! וואָס ווי́ל ער פון מיין לעבן!

ש מ ו א ל: אַז איך ווייס ניט וואָס דאָ טוט זיך.

ס אָ נ י ע: (ציינט אָן חנה׳ן אויף די בלויע צייכנס — אויף אירע הענט און לייב).

מ אַ ר ק ו ס: (נעמט אַרויס פון טאַש פאַפּירן) חייע-גיטל! אַ טינט און פעדער!

ח יי ע - ג י ט ל: וואָס?.. (צו געצלי׳ען) אויף וואָס פעדערן?

מ אַ ר ק ו ס: חייע-גיטל! שנעל!

ח יי ע - ג י ט ל: (אָפּ, אין קיך).

מ אַ ר ק ו ס: און איר, פעטער, זעצט זיך דאָ אַוועק צום טיש. נו!

ש מ ו א ל: (פול מיט פחד) וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס האָב איך דיר געטאָן?

מ אַ ר ק ו ס: עס מוז נעמען אַ סוף!

ש מ ו א ל: מ־מיין — ק־קינד... איך — איך בעט דיך... איך-איך ב־בין דאָך אַ... ד-דיין פּ־פעטער... וו-וואָס האָסטו צו מיר, צו

און אַלטן אידן? איך האָב דען עפּעס געלט?.. איך־איך בין דאָך אַ יבצן... ווי האָט אַ רב געלט...

מאַרקוס: (דורך אַ שמייכל) ווער האָט דען עפּעס צו אייך. און ווער דאַרף אייער געלט. — זיצט!

חייע-גיטל: (לויפט אַריין — מיט אַ פולער האַנט פעדערן).

סאָניע: (דורך אַ שמערצליכן לאַך) אַך, וואָס האָסטו גע־בראַכט! (אָפּ — קומט באַלד צוריק מיט שרייב־געצייג).

נעצל: (בתוכם) ט-טעם אהער, ה־הייע-דיטעלע. וו-וואָס ד: דאָ'ט שטייט? (אָפּ ביידע אָן אַ ווינקל, קושן זיך; רעדן צווישן זיך — שטיל און מימיש).

מאַרקוס: (דערלאַנגט קלמן'ען אַ פּאַפּיר).

קלמן: (בליקט דאָס דורך) מיין גאָט!.. אַ גט?..

שמואל: וואָס — ?

מאַרקוס: יאָ, אַ גט! (צו קלמן'ען) דאָס וועט ארונטערנעמען אינגאַנצן דיינע בערישע לאַפּעס פון איר, מיט דיין אַראַפּניק, מיט דיין „ליבע". — (מיטן רעוואָלווער צו זיין ברוסט) שרייב!

קלמן: (טוט דאָס — קאָנוואולסיוו).

שמואל: רבונו דעלמא כולו. וואָס זע איך!.. (רייבט זיך די אויגן) אפשר אַ חלום?.. — רויבער, מערדער, משומד!

מאַרקוס: ש-ש־ש! קיין וואָרט ניט מער! (פּאַוזע. נעמט דאָס פּאַפּיר פון קלמן'ען, צו שמואל'ן) איצט אייער חתימה —

שמואל: שרה'קע! חנה! וואָס שווייגט איר! וואָס הייסט דאָס!

מאַרקוס: אָן קיינע שאלות! אייער חתימה!

שמואל: (שרייבט זיך אונטער — מיט קדחת־דיקע הענט).

מאַרקוס: איצט, חייע־גיטל און נעצל! אהער!

נעצל: א־איך הייס ניט ג-ג-נעצל! א־איך הייס ג-ג־געצעלע-ה־האָנע הייעס, און ד-דאָס —

מאַרקוס: פיין, פיין. — נעם שרייב אונטער אָט דאָ דיין נאָמען.

נעצל: ז־זי, מ-מיין ט־טאָלע, טען (קען); איך — ניט.

חייע-גיטל: (טרעט צו) זיין אַ חתונה?

מאַרקוס: יאָ, אַ חתונה. — שרייב אָן דיין נאָמען.

חייע-גיטל: געצעלע! הער, אַ חתונה! (נעמט זיך שרייבן).

מאַרקוס: נאָר שרייב ניט אַריין די „חתונה" אין גט אַריין. (קוקט איר נאָך) אָט אַזוי. (צו קלמן'ען) איצט נאָך דאָס וועקסל אויף צען טויזנט רובל, וועלכעס איז אויף סאָניע'ס נאָמען —

קלמן: גזלן!

מאַרקוס: ש ש ש!.. דיין חתימה — און איך לאָז דיך פריי. — נו!

קלמן: וואָס האָסטו צו מיר?

מאַרקוס: די ראַכע! — נו, שרייב!

קלמן: (טוט דאָס).

מאַרקוס: (מיט די אויגן אויפ׳ן וועקסל) אויב דאָס פּאַפּיר וועט ניט קאָנען שטילן די שמערצן, מיט די סיניקעס, וואָס דו האָסט איר געמאַכט, דאַן וועט דאָס אַמוויניקסטן שטילן די ראַכע. (כאַפּט פון לעצטנס האַנט דאָס וועקסל, עקסטאַזיש) סאָניאַ! ביזט שוין פריי!.. קום אהער!

סאָניאַ: (אויספלאַצנדיק) מאַרקוס! (קלעמערן זיך איין אין די אַרמס).

מאַרקוס: איצט ביזטו מיינע! (קושן זיך).

שמואל: אוי, רבונו דעלמא כולו, רבונו דעלמא כולו!

קלמן: (שפּרייזט אַרום, ווי ער וואָלט זיך קיין אָרט ניט גע־פינען. מאַרשירט אַרום אין דער העכסטער אויפרעגונג — ווי אַ פאַר־שפּאַרטע צערייצטע חיה אין אַ שטייג, בייסט זיך די ליפּן).

חייע־גיטל: (איינצייטיק, אימיטירנדיק סאָניע'ן) געצעלע!

געצל: ה־הייע-ד־דיטעלע! (קושן זיך).

מאַרקוס: סאָניאַ! סאָניאַ! ענדליך ביזטו פריי, פריי! — טאַנטע! קומט אויך מיט אונדז! (אומאַרמט זי) מיר אַלע דריי, ווי די פייגעלעך, וועלן זיך לעבן פריי, פריי!.. מיר אַלע דריי!.. (אָפּ מיט סאָ־ניע'ן און חנה'ן, צו דער דרויסן-טיר).

געצל: (אימיטירנדיק) ט־טעם, טעם, ה־הייע-דיטעלע! מ־מיר אויך האָסענע (חתונה) האָבן!.. אויך פ-פ־פריי! (אָפּ מיט חייע-גיט־לע'ן אין קיך).

שמואל: (צו דער זעלבער צייט) שרה'קע! חנה! וואָס טומ

איר! וואוהין גייט איר!.. (לויפט זיי נאָך ביז צו דער טיר — טרעפט זי פאַרשלאָסן פון דרויסן. קלאַפּט אין דער טיר מיט די פויסטן — פאַר אַ לאַנגער צייט).

קלמן: (ברומענדיק) אָ, גלאַט וועט דאָס זיי ניט ארונטער—!

פאָרהאַנג

פינפטע בילד

(אַ צימער ביי אייזיק רעכמאַן אין הויז. אויף די ווענט היינגען בילדער פון פאַרשידענע שרייבער, מיט דער בילד פון קאַרל מאַרקס בראש... דאָ-דאָרט ליגן זאַכן געפּאַקט אין וועג אַריין... דער לאָמפּ ברענט גאַנץ נידעריק).

מארקוס: (ליגט אויפן דיוואַן, דרימלט).

סאָניע: (קומט אַריין, מיט אַ פּאָר פּעקלעך אין די הענט; כאַפּט זיך אַריין שטיל און האַסטיק. פאַרשליסט באַלד נאָך זיך די טיר; לייגט אַוועק פון דער האַנט די פּעקלעך אויפן טיש. פאַר זיך). אַך, וועט דאָס באַלד שטורמען — אין דרויסן... אין האַרצן... (כאַפּט אַ קוק אויפן זייגער) וואָס פאַר אַ פּוילער וועזער! שלעפּט זיך ווי אַ קליאַטשע. אָבער... שלעפּ יאָ, שלעפּ ניט, נאָך צוויי שטונדן און דאַן — עך, שווייצאַריע! שווייצאַריע!... — און מארקוס שלאָפט... (וועקט אים צערטליך) מאַרקוס!

מארקוס: (דערוואַכט לאַנגזאַם; מיט בלאָנדזשענדע אויגן אַרום זיך) אַ?..

סאָניע: (איר קאָפּ אויף זיין ברוסט) וואָס זוכסטו, וואָס קוקסטו, וואָס זעסטו?

מארקוס: פאַרלויפיק, ווייזט אויס, בלויז אַ חלום געווען.

סאָניע: אַ שיינער חלום, טייערער?

מארקוס: אַך, סאָניאַ! וואָס פאַר חלומות, וואָס פאַר שרעקליכע בילדער עס שטעלן זיך מיר פאַר ביי יעדער מאָל ווען איך פאַרמאַך נאָר די אויגן. דאָס זע איך פייער; אָדער שטערן, וואָס פאַלן פון הימל צו דר'ערד און ווערן אויף מיין קאָפּ צעשמעטערט; אַז ניט — באָד איך זיך אין טייכן פון מענטשליך בלוט; און עפּעס אזויפי:

שלײנג און חיות!.. און שטענדיק אין קײטן... און טרערן — אזױפיל טרערן! גאַנצע ים'ען... אַ מבול פון טרערן!.. — סאָניאַ! װאָס זאָל דאָס מײנען, װאָס זאָל דאָס באַדײטן? זאָל דאָס אַלעס האָבן אַ שײכות מיט אונדז: מיט מיר, מיט דיר?

סאָניע: אַך, מאַרקוס, דו געדענקסט בלױז די שװאַרצע חלומות, די שרעקליכע בילדער. גענוג מיט זײ! יאָ, איך ליב צו הערן חלומות, אָבער שײנע, גרױסע, דערצײל מיר פון זײ.

מאַרקוס: די שײנע, די גרױסע, סאָניעטשקאַ, זענען די אױסגעטראַכטע. די שװאַרצע, די שרעקליכע — אָט זײ שטעלן פאָר דעם אמת. — אַך, סאָניאַ, סאָניאַ! נישטאָ פאַרװאָס צו לעבן, נישטאָ.

סאָניע: פאַר דער קאָלעקטיװער, סאָציאַלער באַװעגונג, מאַרקוס.

מאַרקוס: עט, אױך אַ נאַרישע שפּיל, אַן אומזיסטיקע. אַ בלוטיקע, מערדערישע שפּיל: ערשט אַריבערגעטראָטן זײער שװעל, און שױן „פאַרשמירט" די הענט!

סאָניע: אַ „שפּין" צוריבן, איז װאָס?

מאַרקוס: סאָניאַ, די „שפּין" איז געװען אַ מענטש! אַ מענטש פון בלוט און פלײש. אַ קינד פון אַ מוטער. איצט ליגט ער איז דר'ערד, און די מוטער מוז נאָך מסתמא ערגעץ זיצן שבעה אױך.

סאָניע: אַך, מאַרקוס, ערשט אָנגעצינדן אַ פּײערל און שױן װילסטו דאָס אױסלעשן.

מאַרקוס: יאָ, סאָניאַ, אַזױ װי עס האָט זיך אָנגעצונדן, אַזױ לעשט זיך דאָס — פון זיך אַלײן. אַ שטורם: אַ דרײ — און שטיל. — יאָ, סאָניאַ! דו, דו... אַ גאָרניט האָסטו געמאַכט פון מיר!

סאָניע: נײן, מאַרקוס; אַ גאָרניט געװען און אַ עפּעס געװאָרן. — אָבער גענוג דיר אַזױ צו רעדן. װאָרום גיסן שװאַרצע טינט אין פרישער, װײַסער מילך אַרײן? ניט אַ גאָרנישט ביזטו, נאָר אַ קעמפער. אַ מענטש מיט שטרעבונגען. און איצט װעלן מיר בײדע אױפקאָכן, זיך אײַנקלאָזן צו די מאַסן אױפגעװעקטע תורה זײ צו גיבן.

מאַרקוס: עך, מײן ליבע מײדל!.. (דריקט זי צו זיך) ליבע נשמה מײנע!.. יאָ, ליבע איז שטאַרק און מעכטיק. אױך שטאַרק איז די ליבע פון דעם, װעלכער לעבט און ליבט דאָס לעבן בלױז פאַרן באַגריף, פאַרן געדאַנק װאָס ער לעבט, װאָס ער איז אַ עפּעס. דאָס איז

גרױס. יאָ, זײער גרױס! און נאָך גרעסער, און שטאַרקער איז די ליבע פון דעם, װעלכער שטרעבט און קאָן דאָס שטרעבנדע ניט דערגרײכן: צו װײַט, צו הױך זײַן ציל אױפגעשטעלט. אָבער ער גיט זײַן קאַמף ניט אױף און קעמפט װײַטער און װײַטער מיטן זעלבן אײַנגעשפּאַרטן װילן, מיטן זעלבן צעפלאַקערטן פײַער. דאָס אַלעס מײנט לעבן, און װעלן לעבן. און לעבן און װעלן לעבן, מײנט נאַטירליך ליב צו האָבן דאָס לעבן. אָבער זאָג מיר, סאָניעטשקאַ, װאָס פאַר אַ באַטרעף קאָן האָבן דאָס לעבן צו דעם, װעלכער האָט אַלעס אַרומגענומען מיט אַ געדיכטן שװאַרצן צײכן; מיט אַ צײכן: פון האַס, פון — — יאָ, װעמעס מילך איז מיט טינט געמישט! פאַר דעם צו װעלכן דאָס לעבן איז ניט מער װי אַ פײערדיקע ריט: אַ ריט װאָס שמײסט, שמײסט, שמײסט! אַ לעבן פון פּלאָגן זיך און שטעקן אױף'ן פּלאַקן!. די ליבע? נו, קאָן דען ליבע שטילן נשמה־שמערצן, לעשן בראַנדן, אָדער הײלן די בלוטיקע װאונדן פון אַ צעשמעטערט, בלוטיק האַרץ?! קאָן ליבע פאַרטױבן דעם קרא פון די קראָ — געדאַנקען פאַר ניט — װערן?.. — סאָניאַ! דו װײנסט?.. אומגליקליכע סאָניעטשקאַ! פון אײן פּײער־טיר אַרױס און אין אַ צװײטער פּײער־טיר אַרײן... (אַ קורץ שװײַגן. מיט אַ צאַרטער האַנט איבער איר קאָפּ, פאַר זיך) עך, שיקזאַל, שיקזאַל! װאָרום האָסטו זי געטריבן צו מיר, און אָנגעצונדן אַ ליבע אין אונדזערע הערצער! װאָרום האָסטו, בלינדער, נאַרישער קופּיד אונדז בעסער ניט צעשײדט! װאָרום האָסטו אונדז נאָך אין אונדזער עמבריאָ ניט געטױטעט! צו װאָס לעבן און לײדן! רײסן שטיקער פון'ם „איך"! אַך, װען איך װאָלט זײַן שטאַרק גענוג צו קאָנען פאַרניכטן מײַן ריזיגע תפיסה — דעם „איך", דעם זעלבסט!.. אַך, װען איך װאָלט דאָס קאָנען; װען איך װאָלט דאָס קאָנען!... — אַ — ? (אַ טראַכט) זי!.. זי טױטן?.. טױטן — ? (פּאַוזע).

סאָניע: (פאַרחלומט) ליבינקער!.. (טוליעט זיך צו אים; קוקט אים פול מיט ליבע און לײדן אין די אױגן אַרײן) װאָס שװײַגסטו, װאָס טראַכסטו? זאָג.

מאַרקוס: (שטורמיש, כמעט דורך טרערן) סאָניאַ!... (כאַפּט זי האַרציק אין די אַרמס, קושט זי, װי פאַרגעסנדיק און הײליק; אַ מין חרטה־קוש. — דרױסן שמײסט אַ שטאַרקער רעגן, עס הערט זיך דאָס אָפּקלאַפּן בולט אין די שױבן. לאַנגע פּאַוזע).

סאָניע: (אין זיינע אָרמס, מיט אַ האַנט איבער זיין קאָפּ) ליבינקער... (נאָך אַ קורץ שווייגן) איז שוין אַלעס גרייט?

מאַרקוס: (ענטפערט ניט. בלייבט אין זיין פריערדיקער פּאָזע).

סאָניע: (באַפרייט זיך גרינג) אָך, עס זאָל כאָטש קיינער ניט אָנקומען; מע׳ זאָל זיך נאָך ניט דערוויסן. גיי, מאַרקוס, מאַך אַלעס פאַרטיק, גרייט אַלעס צו. יעדער מינוט איז טייער. נאָך צוויי שטונדן געבליבן... ניין, שוין ווייניקער. אָך, מיר זאָלן כאָטש קיינעם ניט באַגעגענען. — (טריט הינטערן פענצטער). עמיצער קומט!.. — (אַ קלאַפּ אין קאָרידאָר-טיר. — סאָניע אָפּ, נערווייאיש; לאָזט נאָך זיך אָפן די טיר פון צימער).

מאַרקוס: (שפּרינגט אימפּעטיק אויף, כאַפּט די פּעקלעך, טראָגט זיי אַרויס אין אַ צווייטן חדר, קומט באַלד צוריק, אויף די שפּיץ פינגער, הערט זיך איין מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם).

סאָניע: (פון קאָרידאָר) ווער איז?

קלמן: (פון דרויסן) איך.

סאָניע: ווער?

קלמן: קלמן!

סאָניע: (צעשראָקן) וואָס ווילט איר?

קלמן: עפן אויף, סאָניע, איך בעט דיך.

סאָניע: איך קאָן ניט.

קלמן: עפן, איך האָב דיר עפּעס צו זאָגן. זייער אַ וויכטיקע זאַך.

סאָניע: איך האָב פון אייך גאָרניט וואָס צו הערן. גייט אייך.

קלמן: סאָניע! עס שטורעמט! עפן אויף.

סאָניע: וואַרט איבער אויף׳ן פּידאַשעק. „דערפון וועט איר קיין סיניקעס ניט קריגן״.

קלמן: איך בעט דיך, סאָניע, עפן.

סאָניע: כ׳בין אַליין אין הויז.

קלמן: עפן, איך בעט דיך.

סאָניע: איר קאָנט מיך איצט ניט זען. „מיין מאַן וועט זיך דערוויסן, וועט ער מיך שלאָגן מיט אַן אַראַפּניק״.

קלמן: סאָניע, מיין פריינט, פאַרגעס דערין וואָס געווען. לאָז

מיך אַריין. איך בין דאָ אויסן דיין אייגענע טובה.

סאָניע: איך וויים אייערע „טובות״.

קלמן: איך נאַר דיך נישט אָפּ, איך שווער דיר. איך בין געקומען דיך וואָרענען. אָט לאָז מיך אַריין, וועסט קיין חרטה ניט האָבן. —

מאַרקוס: (צו סאָנען, קוים צו הערן) לאָז אים אַריין. —

סאָניע: (טוט זיך אירס) קלמן, איך בעט אייך, טוט מיר די טובה און לאָזט מיך אַליין. גייט אייך. איר קאָנט מיך ניט זען. —

מאַרקוס: (ווי פריער) לאָז אים אַריין. —

קלמן: אָבער, סאָניאַ!

סאָניע: (פאַריעקשו׳ט) צווישן אונדז איז אַלעס אויס.

קלמן: סאָניע, לאָזטו מיך איצט ניט אַריין, ביזטו אַ פאַרלוירענע — דו, מיט מאַרקוסן. — דו עפנסט?

סאָניע: ניין! —

מאַרקוס: (אָפּ טיפער אין קאָרידאָר אַריין, האַמפּערט זיך מיט סאָניען). —

קלמן: דו עפנסט?

סאָניע: ניין!

קלמן: איז דאָס דיין לעצט וואָרט?

סאָניע: יאָ!

קלמן: דאַן געדיינק! דו שפּילסט זיך איצט מיט פייער, דו הערסט!

סאָניע, מאַרקוס: (אָפּ צוריק אין צימער, האַמפּערנדיק).

מאַרקוס: (זייער שטיל) וואָרום אים ניט אַריינלאָזן? לאָמיר הערן וואָס וויל ער.

סאָניע: (טטייט איינגעיעקשו׳ט. אויף דער שוועל וואָס צום קאָרידאָר, שווייגט).

קלמן: (פאָרזעצנדיק) נו, דו עפנסט?.. דו שווייגסט... אויב אַזוי — וואַרט! דערפאַר וועסטו אָט באַלד רעדן, און איך׳ל שווייגן. דיין שטימע וועט זיין צו מיר — טויט... פול מיט ריינער אמת׳ער ליבע בין איך איצט צו דיר געקומען, נאָר ווען דו באַהאַנדלסט מיך ערגער, ווי איך וואָלט אפילו זיין אַ הונט, דאַן געדיינק! איך זאָג דיר, סאָניע, וועסט חרטה האָבן און עס וועט זיין צו שפּעט. דו עפנסט?

איך פרעג דיך, ענטפער מיר! שוין ענטפערן אויך ניט?! סאָניאַ! מיין ליבע האָט איצט צו דיר דערוואַכט און דערוואַכטע ליבע איז אַ קוואַל פון ליידן, דו הערסט! און ווערן די ליידן פון ליבע ניט געשטילט דורך ליבע, דאַן ווערן זיי געשטילט דורך די פלאַמען פון האַס. פאַרשטיי וואָס דאָס מיינט און גערדיינק וואָס דו טוסט. איך ווייס און בין זיכער אַז דו שטייסט נאָך ביי דער טיר, הערסט אויס מיין יעדער וואָרט און לאַכסט זיך אויס. אָבער איך זאָג דיר אַז דיין פּאַסטופּאַק איז צו פייער מיט דינאַמיט געגליכן. וועסט חרטה האָבן, סאָניע, וועסט חרטה האָבן. איך וואָרן דיך: גערדיינק! מיין ליבע צו דיר אַצינד איז מיין הייליגטום, פאַרשפּיי דאָס ניט. ענטפער מיר, איך פרעג דיך נאָך איינמאָל — דו עפנסט?! —

מאַרקוס: סאָניאַ! וואָרום עפנסטו אים ניט אויף? האָסט מורא פאַר אים?

סאָניע: האָסטו נאָך ניט געהערט וואָס ער וויל? האָט ער נאָך ניט גענוג געזאָגט? נאָך אַ קליינע „סערענאַדע” פאַר דיר.

מאַרקוס: אָבער אַז אַ מענטש בעט זיך —

סאָניע: מאַרקוס! ער רעדט דאָך ניט צו דיר! די סיניקעס האָב איך! מיש זיך ניט! (קוקט אַרויס אין פענצטער דורך די שפּאַרינעס פון די אינעווייניקסטע לאָדן).

קלמן: סאָניאַ!.. (קלאַפּט לייכט אין טיר) סאָניעטשקע, טייערע, עפן. איך בעט דיך. הערסטו ניט ווי עס שטורמט?..

מאַרקוס: סאָניאַ! איך קאָן דאָס ניט פאַרליידן. האָסט דאָך אַליין אַמאָל געזאָגט בנוגע אים: אַז אפילו אויף אַ חיה איז אויך אַ רחמנות.

סאָניע: (שווייגט).

קלמן: (קלאַפּט ווידער אין טיר, ווי פריער) נו, סאָניאַ?.. רעכנסט זיך אָפּ מיט מיר... נו גוט.

סאָניע: (נאָך אַ שווייגן) אַוועקגעגאַנגען כאַ־כאַ־כאַ... אַוועק מיט אַ נאָז! (לאַכט).

מאַרקוס: (פאַר זיך) דער שטאַרקער, דער ראש הקהל, דער „איך”!.. „איך האָב מיר מיינע אייגענע געזעצן”... (דרייט זיך אַרום פאַרטראַכט. פּאַוזע).

אייזיק, איטע: (אַריין, — פון אַ צווייטן חדר).

איטע: (צו סאָניען) ביזט שוין דאָ, מיין קינד?

סאָניע: יאָ, (דורך שפּאַס) „שווינגער”.

איטע: איי, מיין קינד, מיין קינד, ביי דיר איז דאָס אַ געלעבטער. אָבער ביז מע' דערלעבט צו הערן „שווינגער”, קריכן דאָך, שונאי־ציון, די אויגן פון קאָפּ. וויפל ריקעס בלוט טריפן זיך אָפּ... רוף מיך, רוף מיך שווינגער, מיין קינד. נישקאָשע, ניט איין נאַכט ניט דערשלאָפן, ניט — — —

אייזיק: איטע! מיר האָבן דאָך עפּעס גערעדט.

איטע: (דורך אַ פאַרוויינטן טאָן) אייזיק! היינט די ערשטע שבע־ברכות ביי אונדזער עלטסטן זון, און —

אייזיק: איטע! איטע!

איטע: נו, שוין, שוין... (ווישט אַרונטער אַ טרער — פאַרשווייגט) נו, קומט אַריין, קינדער; כאָטש די לעצטע וועטשערע עסן צוזאַמען... מיט מאַניע'ן קיין וואָרט ניט אויסצורעדן; נאָר זי וויינט און קלאָגט. און רעדט זי שוין — איז עפּעס... פון — פון נעמען זיך, שונאי־ציון, דאָס לעבן... שלומה'ניו — קיין סיביר, פאַר אַ סאָלדאַט... און איר ביידע — קיין שווייצאַריע... אָך מיט וועמען, מיט וועמען בלייבן מיר איצט איבער?.. איי, איי, וואָס פאַר אַ נחת טאַטע־מאַמע האָבן דאָס איצט פון קינדער.

מאַרקוס: אַזוי איז די וועלט, מאַמעניו. וואָס קאָנען מיר טאָן ווען די נאַטור האָט זיך אַזוי איר וועלטל אויסטראָיעט: אַ וועלטל פון דומהייט, פון אומגליק און טרערן; אַ וועלטל פון פאַלשקייט, באַרבעריי און טיראַניע.

סאָניע: לעבט דערויף דער מענטש, און דאַרף דאָס אַלעס אויסבעסערן, שאַפן מאָראַל —

מאַרקוס: די מאָראַל איז שוין געשאַפן, סאָניאַ. אָט די וואָס מיר האָבן. די נאַטור אַליין האָט זי געשאַפן און צוגעגרייט פאַר אונדז, און קיין צווייטע מאָראַל איז ניטאָ, און וועט ניט זיין.

סאָניע: וואָס מיינסטו?

מאַרקוס: איך מיין, אַז די העכסטע מאָראַל איז אַ פּראָדוקט פון דער נאַטור.

סאָניע: מאָראַל — אַ פּראָדוקט פון דער נאַטור? ניין, מאַרקוס, דאָס איז אוטאָפּיע.

מאַרקוס: אָ, יאָ, פאַרגעסן! „די געטער פון באַרג־סיני" האָבן זי אייך דערלאַנגט. —

אייזיק: (שטייט אָן אַ זייט, הערט זיך איין מיט אינטערעס).

סאָניע: ניין, מאַרקוס, נישט די געטער און נישט די נאַטור, נאָר די מענטשהייט, די קונסט. ווי זאָגט שילער: „קונסט איז די רעכטע האַנט פון דער נאַטור. דאָס לעצטע גיט אונדז געבורט, אָבער עס איז דאָס ערשטע וואָס מאַכט אונדז פאַר מענטשן".

מאַרקוס: די „מענטשהייט"... דאַן זאָג מיר, סאָניאַ, וואָס איז מאָראַל?

סאָניע: כאַ־כאַ, ווער ווייסט דאָס ניט?

מאַרקוס: דאָך זאָג.

סאָניע: נעמסט מיך עקזאַמענירן?

איטע: אַ, וואָס טויגן אייך, קינדער, די רייד, זיך אַרומקריגן.

מאַרקוס: חלילה, מאַמע.

איטע: קומט בעסער עסן, ס'וועט ווערן קאַלט.

אייזיק: איי, איטע, טשעפּע ניט, טשעפּע ניט. צו אַ שווערן וואָפּראָס זאַטשעפּעט.

סאָניע: גראַדע וואָלט איך אַליין אים אויך געוואָלט באַווייזן ווי אומגערעכט ער איז, אָבער, יאָ, פּאַפּאַ, ס'וועט ווערן שפּעט. יעדע רגע רעכנט זיך.

אייזיק: גרייט־זשע דאָרט דערווייל צו, און מיר...

איטע: ט'איר רעדן דאָס אייגענע ביים טיש.

אייזיק: ביים טיש, איטע, דאַרף מען עסן, און ווען מ'עסט— רעדט מען ניט... גייט, גייט דערווייל. (פירט אָפּ סאָניע'ן, מיט איטען אין אַ צווייטן צימער — מיט די הענט איבער זייערע אַקסלען). מיר קומען אויך די רגע אַריין. (אָפּ, מיט סאָניע'ן און איטע'ן, קערט זיך באַלד אום צוריק; צו מאַרקוסן) איז וואו־זשע האַלטן מיר? יאָ, ביי דער מאָראַל! מאָראַל, מאָראַל!.. וואָס איז מאָראַל?.. מאָראַל, זאָגן מיר, איז... וואָס?

מאַרקוס: אַ פאַרקערפּערונג פון רעכט און אומרעכט.

אייזיק: אַ? פון אומרעכט אויך?.. ניין, דאָס איז כולל בלויז די גוטע מדות, די גרויסע מעלות און שיינע זיטן אויסגעאַרבעט ביים שכל הישר צום אַלעמבעסטן פאַר דעם מענטשנס עקזיסטענץ, אַ?

סאָניע: (לויפט אַלע מאָל אַריין, שטעלט זיך אַוועק, הערט זיך איין און אָפּ צוריק). —

מאַרקוס: יאָ, פּאַפּאַ; אָבער איז דען אויך ניט אויסגעאַרבעט אונדזער גאַנצער שכל־הישר'דיקער סיסטעם אויף דעם גרונט פון אַ צווייטן שכל?

אייזיק: אַ?.. נו, נו?

מאַרקוס: און איז דען דער שכל, — דער העכסטער גראַד שכל, — אויך ניט מער ווי אַ פּראָדוקט פון געדאַנקען, טראַכטן?

אייזיק: נאַטירליך.

מאַרקוס: אויב אַזוי, טאָ זענען דען אויך ניט געדאַנקען, פּונקט ווי אונדזערע חושים, פּראָדוקטן פון דער נאַטור?

אייזיק: נו?

מאַרקוס: נו, איז אויב דער העכסטער גראַד שכל איז ניט מער ווי אַ פּראָדוקט פון דער נאַטור, טאָ ווי אַזוי־זשע קאָן זיין אַז די מאָראַל, וועלכע איז אַ פּועל־יוצא פון שכל, זאָל זיין אַ פּראָדוקט פון מענטשן און ניט פון דער נאַטור?

אייזיק: וואָס־זשע קומט אויס?

מאַרקוס: קומט אויס, פּאַפּאַשאַ, אַז ניט דער עפּל האָט געשאַפן דאָס קערנדל, נאָר די ערד. דאָס מיינט, אַז ניט די מענטשהייט. אָדער די קונסט האָט געשאַפן די מאָראַל, נאָר די נאַטור זעלבסט.

סאָניע: ווילסטו, הייסט עס, צונעמען פון מענטשן דאָס העכסטע וואָס ער האָט געשאַפן?

מאַרקוס: נייו, סאָניאַ, דער מענטש האָט גאָרניט געשאַפן. דער מענטש איז ניט מער ווי אַ לייוונט, אויף וועלכער די נאַטור צוגיסט אירע פאַרבן און מאָלט אַליין אירע אייגענע בילדער און געשטאַלטן. קיין זאַך ווערט ניט פון קיינעם געטאָן אָן דער צושטימונג פון דער נאַטור, און גאָרניט קאָן געטאָן ווערן צו פאַרניכטן די נאַטור. יעדע קאַטאַסטראָפע, אַלעס וואָס פּאַסירט אָדער וואָס ברעכט אויס אין לעבן פון צייט־צו־צייט, זענען בלויז די אויסגיסונגען פון דער נאַטור'ס מאַלעריי. דאָס בייט זי בלויז אויס איין געשטאַלט אויף אַ צווייטן; אַז אַלטע בילד אויף אַ נייער. אָבער זיך פאַרניכטן אין אַ אַבסאָלוטן ניט זיין, דאָס קאָן זי ניט און וועט דאָס קיינמאָל ניט טאָן דערפאַר ווייל דערויף איז זי שוואַך און איר שוואַכקייט באַשטייט דערין, וואָס די

נאַטור האָט ניט קיין באַגריף פון דעם וואָרט פאַרניכטונג. יאָ, פאַר־ניכטונג איז ניט מער ווי אַ וואָרט, אַ פאָרשטעלונג, אויסגעאַרבעט ביי אונדז פּיצינקעלעך, לויפנדיקע שטויבעלעך, וואָס רופן זיך — מענ־טשעלעך. מיר האָבן אַזאַ באַגריף וועגן פאַרניכטונג, ווי וועגן די נעמען פון די פאַרשידענע געטער, וואָס מיר אַליין טראַכטן אויס און אין דער ווירקלעכקייט האָבן זיי ניט קיין ממשות. אַלעס וואָס עקזיסטירט — דאָס גוטע ווי דאָס שלעכטע; דאָס שיינע ווי דאָס מיאוס'ע; דאָס פאַלשע און דאָס אמת'ע, מיט דער גאַנצער מאָראַל און מיט דער גאַנצער טרייב-קראַפט צום לעבן, — דאָס אַלעס זענען פּראָדוקטן פון דער אייביקער נאַטור זעלבסט. דאָס מיינט, דאָס אַלעס זענען די קערנדלעך פון דער אייביקייט. קעמפן מיט זיי, מיינט אַן אייביקער קאַמף, און אַן אייביקער קאַמף מיינט אַן אומזיסטיקער, פאַרלוירענער קאַמף. —

סאָניע: (פאַר זיך) יאָ, שווער צו מאַכן פון שוואַרץ — ווייס. (אָפּ, פאַרביטערט). —

אייזיק: (איינצייטיק) און דאָך, זע איך, ביזטו אַריין אין דער באַוועגונג, נעמסט אָן אַנטייל.

מאַרקוס: אַ?.. דאָס איז אויך דערפאַר, פּאַפּאַשאַ, ווייל מיר זענען דורכאויס איינגעטונקען און דורכגעווייקט מיט דער זאַפט פון דער נאַטור. קיין זאַך איז ניט אומשטאַנד צו בלייבן רוען, און עס רוט אַפילו אויך ניט דאָן, ווען פאַר אונדזערע אויגן דאַכט זיך אויס אַז עס רוט יאָ. אויב עס ציינגט זיך אונדז אויס, אַז עפּעס רוט ערגעץ יאָ, איז דאָס בלויז אונדזער טעמפּקייט צו באַגרייפן דאָס פּינקטליכע וואָס שפּילט זיך אָפּ אין יענעם שטילן נאַטור-פּראָצעס. עפּעס קומט דאָרט פאָר. נאָר מיר זען דאָס ניט. — דו פרעגסט מיך, וואָרום איך בין אַריין אין דער באַוועגונג? ניט דערפאַר, פּאַפּאַ, ווייל איך אַליין אַלס אַן אייגענער פרייוויליגער „איך" האָט מיך דערצו געטריבן. אַ, ניין, פּאַפּאַשאַ! דאָס איז אַלץ — איבער די געדאַנקען?.. ניין! איך ווייס ניט ווי דאָס אָנצורופן. ניכער איז דאָס געווען אַלס אַ רעזולטאַט פון יענע נאַטור־קינדער, יענע געהיימע קערנדלעך, וואָס האָבן מיך געצוואונגען דערויף. — יאָ, פּאַפּאַשאַ, ווען איך זע מענטשן קריגן זיך, זע איך פאַר זיך קיין אַנדער זאַך ווי בלויז די שפּיל און אויסדרוק פון דער נאַטור: האָט זי יעדן אַריינגעזעצט אַ באַזונדער מאַשינקעלע — אַ מח'ל, מיין איך, — און געמאַכט אַזוי אַז יעדער מאַשינקעלע

זאָל זיך אַרבעטן פאַרשידן און דורך דעם זאָל אַרויס אַ קריג, אַ גע־שלעג, אַ פּאַטשעריי, אַ רייסן זיך פאַר די נעז, פאַר די שלייערס, זיך שעלטן אין טאַטנס-טאַטן אַריין און יעדער זאָל נאָך ביי זיך בלייבן גערעכט, און זיך האַלטן פאַר אַן „אתה־בחרתנו'ניק". אָבער אין תוך, פּאַפּאַשאַ . . .

איטע: (פון אַ צווייטן צימער) קומט שוין אַריין! ס'ווערט פאַרקילט! אַזאַ טייערע זראָזע! קומט אַריין !

מאַרקוס: זעסטו, טאַטע, די זראָזע — אָט דאָס איז שוין עטוואָס אַנדערש. אָט דאָס איז די איינציקע „מאָראַל", וואָס ליינט זיך אויף'ן שכל; — ניט פאַר קיין וועגעטאַריאַנער, נאַטירליך, נאָר פאַר פליישפרעסער און איבערהויפּט מיט אַ גוט[ן] מאָגן. די צרה איז נאָר, וואָס פון קיין מאָראַל קאָן מען ניט מאַכן קיין זראָזע — און אפשר יאָ... כאַ-כאַ-כאַ . . .

אייזיק: מיין זון! מיט דיין זראָזע — פו, כ'מיין, מיט דיי[ן] מאָראַל האָסטו מיר אַ שיין ביסל צעקאָלאָיצעט מיינע מחשבות. (ביידע אָפּ. פּאַוזע. — פון דרויסן דערהערט זיך דאָס שפּילן פון אַן אָרקעס־טער. שפּילן: „טאָסקאַ פּאָ ראָדיניע", אַלס אַ באַגלייטונגס־מאַרש איינצייטיק דערטראָגן זיך אויך פאַרשידענע געזאַנגען און איבער־הויפּט הערט זיך אַמדייטליכסטן די ליד: „פּאָסליעדני נעניעשני דיע־נאָטשעק", געמישט מיט הייזעריקע פאַרשכור'טע קולות).

איטע, אייזיק, מאַרקוס, סאָניע: (לויפן אַריין, איינער נאָכן צווייטן).

אייזיק: אַך, אין אַזאַ אומקומעניש !

איטע: אוי, מיין קינד, מיין שלומה'ניו! (אַלע אָפּ, דרויסן. — אַ ווילע שפּעטער גנביעט זיך עמיצער אַריין גאַנץ שטיל; דאָס פּנים פאַרשטעלט; טראָגט מיט זיך אונטערן אָרם אַ פּעקל; לויפט אימפּעטיק אַריין אין אַ צווייטן צימער, לאָזט דאָרט איבער דאָס פּעקל, לויפט שנעל אַרויס צוריק, אָפּ. פּאַוזע).

סאָלאָמאָן: (איז געקליידעט אַלס אַ רעקרוט; טראָגט וואַ־רימע מלבושים; פון קאָרידאָר) נו, שאַ, שוין. ניט געוויינט. אַנדערש וועט דאָך שוין דאָס ניט זיין. (קומט אַריין).

אייזיק, איטע, סאָניע, מאַרקוס: (קומען הינטער, גלייך נאָכן לעצטן).

א י ט ע: (דורך שטיקנדע טרערן, און מיט די הענט ארום סאַלאָמאָן'ס האַלדז) אך, מיין שלומה'ניו, מיין שלומהניו! ווען קאָן איך דיך שוין זען צוריק?

ס אָ ל אָ מ אָ ן: באַרואיק זיך, מאַמעניו, איך בעט דיך. —

א יי ז י ק: (נעמט זיך צוגרייטן סאָלאָמאָן'ס קעסטל).

מ אַ ר ק ו ס, ס אָ נ י ע: (שטיין אָן אַ זייט, רעדן צווישן זיך, קוקן פון צייט-צו-צייט אויפן זייגער).

א י ט ע: (גלייכצייטיק) וואָס פאַרא רעכט האָט דאָס ווער צו רייבן פון אַ מוטער איר קינד?! ווען איך האָב נעכט ניט דערשלאָפן, פאַרוואַגלט און אויסגעריסן געוואָרן ביז איך האָב אים דערצויגן, דאַן האָט זיך קיינער ניט אומגעקוקט, און איצט, ווען איך וואָלט שוין גע-קאָנט האָבן עפּעס אַ נחת פאַר מיינע שמערצן...

ס אָ ל אָ מ אָ ן: יאָ, אמת, מאַמעניו; אָבער פאַרגעס ניט, אַז פּונקט ווי איר, מוטערס, דינען דער מענטשהייט דורך אויפברייננגען און דערציען די קינדער, אַזוי זענען דאָך אויך די קינדער מחויב צו דינען דער מענטשהייט אום זייער לאַגע אויסצובעסערן.

א י ט ע: דו גייסט דאָך אָבער ניט דינען דער מענטשהייט, נאָר דעם צאַר „אַלעקסאַנדריקן”, דער רוח ווייסט וועמען...

ס אָ ל אָ מ אָ ן: ניין, מאַמעניו! ווען איך וואָלט באַדאַרפט גיין דינען בלויז דעם צאַר, וואָלט איך זיך געוווען אָפּגעצויגן, אָדער זיך געמאַכט אַ חסרון — אַלעס געטאָן אבי זיך אַרויסצודרייען. אָבער ניט פאַר קיין צאַרס, מאַמע, גיי איך דינען, נאָר דער מענטשהייט, דער געזעלשאַפט. ווייל ערשט דאָרט, ווען איך וועל זיין אין דער אַרמיי, וועל איך זיין נענטער צו דער נשמה פון'ם פּראָסטן סאָלדאַט, — דער ערשטער וועמען מע' דאַרף אויפמאַכן די אויגן. און סיי ביים עסן, סיי ביים טרינקען, יעדע פרייע מינוט וועל איך מיט אים קאָנען רעדן און דערקלערן און דאָס וואָס איך וועל אים אויף'ן גלינגער איינמאָל גיבן צו פאַרשטיין, וועלן אים קיינע מאַסאַווקעס ניט אַריינדראַלבען און פון ביכער איז שוין אָפּגערעדט.

א י ט ע: אָבער דערווייל, מיין זון, וועל איך ליידן, ליידן... וויפל בלוטיקע טרערן וועל איך פאַרגיסן ביז איך וועל דיך דערלעבן זען צוריק!.. וואָלסטו כאָטש געוווען אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען, וואָלסטו כאָטש איצט באַדאַרפט וויניקער דינען. איך האָב זיך שטענדיק ביי

דיר געבעטן: גיי ניט, מיין קינד, אויף קיין סאָבראַניעס; וואַרט אוים כאָטש ביז נאָכן פּריזיוו, נאָכן עקזאַמען...

ס אָ ל אָ מ אָ ן: אַך, מאַמע, וואָס רעדסטו?

א י ט ע: נו אודאי; דו ביזט דאָס קינד, איך — די מאַמע. וואָס ווייסטו פון אַ מוטער'ס האַרץ...

ס אָ ל אָ מ אָ ן: מאַמע, דער יחיד קוקט צולעצט. צוערשט קומט דער רבים.

מ אַ ר ק ו ס: (שטייענדיק ביים פענצטער, גיפטיק) דער „רבים”! ווער איז דאָס דער רבים? (מיט אַ פינגער צום דרויסן. — פונוואַנעט עס דערטראָגן זיך נאָך אַלץ שווערע טריט, געזאַנג און טומל). אָט דער שוואַרצער פלעק דאָרט!

ס אָ ל אָ מ אָ ן: די מאַסע, די מענטשהייט —

מ אַ ר ק ו ס: ניין, סאָלאָמאָן! נישטאָ קיין מאַסע, נישטאָ קיין געזעלשאַפט, קיין מענטשהייט, קיין רבים! יחידים — שוואַרצע פלעקן, אָט וואָס ס'עקזיסטירט!

ס אָ ל מ אָ ן: מאַרקוס! דו זאָגסט דאָס? דו — אַ סאָציאַליסט?

מ אַ ר ק ו ס: יאָ, סאָלאָמאָן! ווייל איך האָב געזען ווי־אַזוי און וויפל „יחידים” עס זיצן פאַרשפאַרט, ווי די חיות אין די שטייגן, און קאָנען זיך ניט צונויפרעדן די שטייגן אויפצוברעכן. וואַרטן אויף נסים, וואַרטן זיי! ביי קיינעם הויבט זיך ניט אויף קיין האַנט אפילו פּראָוון די שטייג אויפצורייסן. אָט פּונקט ווי די שעפסן! ווערן געפרעסן פון אַ וואָלף איינס ביי איינס, און ווילן זיך אפילו ניט צונויפרעדן דעם וואָלף צו פאַרטרייבן. יאָ, דיין „מענטשהייט”, דיין „געזעלשאַפט”! דאָס זענען אַ סטאַדע שעפסן, באַראַנעס!.. און ווער האָט דאָס מיך פאַרשפאַרט הינטער די גראַטעס, אויב ניט איינער פון דיין „געזעל-שאַפט” — אַ באַראַן ווי די אַלע איבעריקע!

ס אָ ל אָ מ אָ ן: יאָ, אמת, מאַרקוס, איך ווייס דאָס. טאָ וואָס-זשע בלייבט צו טאָן? זאָלן מיר דערפאַר שטיין גע־ולדיק, און צוקוקן?

מ אַ ר ק ו ס: און נאָך אַ זאַך: וויפל קעמפער פאַרן צווייטנס גליק און פרידן האָב איך געזען ווערן צום סוף אַליין געשליידערט צום אָפּגרונט פון אומגליק און רואינע — דורך די הענט פאַר וועמען יענע האָבן זיך מקריב געווען? וויפל ווערן אויסגעהאַנגען...

ס אָ נ י ע: שטאַרבן זיי דערפאַר ווי העלדן, און ווייסן פאַרוואָס

וויסן פאַרוואָס צו שטאַרבן איז נאָך בעסער ווי צו לעבן און ניט וויסן פאַרוואָס.

מאַרקוס: אָבער, סאָניאַ, סאָלאָמאָן! איר אַלע, זאָגט מיר ווער זענען דאָס די, וואָס היינגען אייך, וואָס שיסן אייך, שטעכן אייך און גיבן אייך דעם טויט אין די הענט אַריין און מאַכן אייך פאַר „העלדן" ?!

איטע: אָך, קינדער, גענוג. זאָל שוין זיין. אייערע רייד ליגן מיר נאָך מער שטיינער אויף'ן האַרצן — (וויינט).

אייזיק: איטע, איטע! הער אויף... הער אויף, איך בעט דיך. דיינע טרערן מיט דיינע ליידן וועט די לאַגע ניט ענדערן... איך בין דאָך אויך ניט פון קיין שטיין... אָך, טרערן, טרערן! ווען טרערן וואָלטן קאָנען דינען אַלס מיטל דאָס שלעכטע גוט צו מאַכן, אין וואָס פאַר אַן אָקעאַן פון טרערן עס וואָלט זיך דאָ די וועלט צעגאָסן. אָבער אַזוילאַנג ווען דיינע טרערן זענען בלויז גוט צו פאַרגעצן דעם ונתנה־תוקף, פאַלן זיי בלויז אויף פּאַפּיר, — ניין, אויף פייער, און קריגסט ניט מער ווי רויטע אויגן. איז דערפאַר אויב וויינען העלפט ניט, איז שוין בעסער צו שווייגן; שווייגן און ליידן שטילערהייד. — קעמפט מיט מוט, קינדער! די וועלט קוקט אַרויס אויף אייער הילף.

מאַרקוס: ווידער אַ טעות! אַ וועלכע הילף? ווער קוקט אַרויס?

סאָלאָמאָן: אָך, זאָל שוין זיין! אים וועסטו דאָך ניט איבערשפאַרן. — אַלזאָ, מאַמאַשאַ, וואו איז מאַניאַ?

איטע: כ'האָב זי נאָך היינט אויף די אויגן ניט געזען.

סאָלאָמאָן: וואו קאָן זי זיין?.. און דוניע איז אויך נישטאָ... איוועקפאָרן און זיך מיט זיי אַפילו ניט געזעגענען... (זיין בליק פאַלט אויף זיין סאָלדאַטסקע קעסטל; בליקט דורך אַלעמען מיט פאַרטרערטע אויגן; דרייט זיך אַוועק אָן אַ זייט, טוט אַ וויש אַרונטער אַ טרער; באַהערשט זיך, מוטיק) נו, פאַרטיק דאָס קעסטל?

אייזיק: יאָ, מיין זון.

סאָלאָמאָן: בלייבט-זשע מיר געזונט...

אייזיק: (כאַפּט אים האַרציק אַרום) ד' יצליח דרכך! (קושט אים הייס).

מאַרקוס: (נאָך אייזיקן, — מיט אַ דרוקנדער וואַרימער

האַנט) ברודער!... זיי שטאַרק אין דיין גלויבן! ווייל דער געדאַנק — (קושט אים פון האַרצן).

סאָניע: (נאָך מאַרקוס'ן) פאָר געזונט, סאָלאָמאָן, און ווען דו וועסט קומען צוריק, זאָלסטו אונדז שוין טרעפן אַלס פרייע מענטשן... דו ווייסט וואָס איך מיין —

סאָלאָמאָן: (ענטפערט איר מיט אַ האַרציקן קוש).

איטע: (פאַלט דעם לעצטן אויף'ן האַלדז) מיין קינד — — (קאָן מער קיין וואָרט ניט אויסרעדן).

סאָלאָמאָן: (דורך שטיקנדע טרערן) מאַמע!.. מיר וועלן זיך נאָך זען, מאַמע... (האַלטן זיך ביידע איינגעקלעמערט פאַר אַ צייט איינס אין צווייטן. — פון דרויסן דערטראָגן זיך ווידער ווייטע אָפּגעריסענע טענער פון „פּאָסליעדני נעניעשני דיעניאָטשיק". — סאָלאָמאָן באַפרייט זיך פון איטעס אָרעמס, כאַפּט דאָס קעסטל אויף די פּלייצעס, אָפּ צו דער קאָרידאָר־טיר; די איבעריקע גייען אים נאָך — דערשלאָגן).

איטע: (נאָכגייענדיק, האַלט אים אונטער דאָס קעסטל) אָך, אַזאַ מאַכיניע אויף זיך צו שלעפּן... וואַרט, אַפשר וועט באַלד אָנלויפן אַ איזוואָשטשיק.

סאָלאָמאָן: מע' דאַרף זיך צוגעוואוינען, צוגעוואוינען, מאַמעניו. (אַלע אָפּ אין קאָרידאָר).

איטע: (פון דאָרט) זאָלסט כאָטש שרייבן, מיין קינד; זאָלסט כאָטש שרייבן אַ בריוועלע דער מאַמע'ן. און גיב אַכטונג... (אַ שטילקייט, לאַנגע פּאַוזע).

סאָניע: (צוריק אַריין. דרייט זיך אַרום נערווייאיש. — אַ שטילער, האַסטיקער קלאַפּ פון דער פאָדער־הויז־טיר. — סאָניע ציטערט אויף; אָפּ, מיט שרעק. פון קאָרידאָר) ווער איז?

דוניע: עפן!

סאָניע: דוניאַ? (מאַכט אויף, לאָזט זי אַריין).

דוניע: דערקאָנסט מיך שוין ניט? (קומט אַריין, שנעל).

סאָניע: (פאַרשליסט צוריק די טיר, טרעט צוריק אַריין).

דוניע: פאַרשלאָסן?

סאָניע: וואָס פאַר אַ פראַגע. אָן'ם שלאָס ווערט דאָ ניט אויפגעעפנט און פאַרמאַכט.

דוניע: גוט אזוי. — איצט הער: (אויף שנעל און שטיל) דאָס ערשטע בין איך געקומען זיך געזעגענען מיט דיר.

סאָניע: פאַרסט ערגעץ?

דוניע: סאָניע, איך ווייס. ס'איז שוין פאַר מיר ניט קיין סוד.

סאָניע: וואָס פאַר א סוד?

דוניע: פריטוואָרייע זיך ניט. שלאָג מיר נאָר ניט איבער, און הער מיך אוים: אויף'ן וועג האָב איך ערשט געהערט, דיין פאַפּאַ און קלמן'ען רעדן דערפון. און פון די פאַר ווערטער, וואָס איך האָב פאַרכאַפּט גייענדיק הינטער זיי, פאַרשטיי איך אַז זיי קלויבן זיך צו קומען אהער — — —

סאָניע: (בלייבט שטיין צעטומלט).

דוניע: ווייס וואָס דו האָסט צו טאָן. — איצט לויף איך צום וואָקזאַל פּראָוואָזשאַיען סאַלאָמאָן'ען. — אַך, סאָניעטשקאַ! אַלע צופאָרן זיך... נו, פאָר געזונט... (פאַלט איר אויף'ן האַלדז; קושט זיך מיט איר) איצט לאָמיך גיין... זיי אָסטאָראָזשנע... ווען פאָרסטו? נאָר איך האָב דאָך שוין געהערט פון זיי. היינט באַנאַכט, יאָ? אַך, איך וואָלט אויך מיט אייך געפאָרן, טשעסנאָיע סלאָוואָ... יאָ, דאָס גאַנצע בינטל מאַלאַדיאָזש סטייעט ניט צו־ביסלעך: ווער אין די אָסטראָגן, און ווער זאַגראַניצע... — נו, לאָמיך שוין לויפן. אפשר נאָך זיין באַלד צוריק. דיך נאָך פאַרכאַפּן? (צוקושט זיך מיט איר ווידער, לויפט האַסטיק אַרויס).

סאָניע: (באַגלייט זי אַרויס, פאַרשליסט נאָך איר די טיר, קומט צוריק אַריין; ברעכט מיט די הענט, קנאַקט די פינגער און כאַפּט אַלע ווײַלע אַ קוק דורך די שפּאַרינעס פון די לאָדן — פון איין פענצטער, פונ'ם צווייטן פענצטער).

חנה: (אַריין).

סאָניע: (לויפט איר אַנטקעגן, דורך שטיקנדיקע טרערן) מאַמאַ, מאַמאַ!... (וויינט).

חנה: ניט געוויינט, מיין קינד; ניט געוויינט — וואָרעם אָט־באַלד הויב איך אויך אָן צו וויינען...

אייזיק, איטע, מאַרקוס: (אַריין).

סאָניע: מאַמאַ, מיין האַרץ, מיין האַרץ... עפּעס שרעקט זיך דאָס אַזוי... עפּעס פיל איך, ווי שוואַרצע כמאַרעס, גאַנצע מחנות, און

אַזעלכע געדעכטע, טראָגן זיך, טראָגן זיך... און אַלע איבער מיר, איבער אונדז... אַך, מאַמאַ!

אייזיק: זיך נאָר ניט געשראָקן, סאָניעטשקאַ; נאָר רואיק.

סאָניע: אַך, איר ווייסט ניט... דער פאַפּאַ מיט קלמן'ען קומען דאָך אהער —

חנה: וועגן וואָס?

סאָניע: זיי ווייסן...

אייזיק: ווער האָט דאָס געקאָנט אויסגיבן?

איטע: ווער האָט דאָס דיר געזאָגט?

מאַרקוס: אַ, דאָס איז שוין אַלצאיינס. היינטיקע צייטן דאַרף מען ניט זאָגן. מע' שטויסט זיך שוין אָן אויף אַלעס. — אַלזאָ, שוין אין וועג אריין!

אַלע: (טוען זיך אַ נעם צו די פעקלעך: ווער צו די, וואָס צו דער האַנט, און ווער אָפּ אין אַנדערע חדרים און קומען באַלד צוריק אַרויס).

אייזיק: (דורך טרערן) נו, קינדער, אין א גוטער, מזל'דיקער שעה. פאָרט געזונט, און זייט מצליח. (קושן זיך).

חנה: קומט אהער, מיינע טייערע, לאָמיך אייך כאָטש בענטשן.

מאַרקוס, סאָניע: (טרעטן צו צו איר, מיט די רענצלעך אין די הענט; לאָזן זיי אַרונטער).

חנה: (מיט די הענט איבער זייערע קעפּ) גאָטעניו! אַזוי ווי איך בענטש זיי און וואונטש זיי גליק, אַזוי זאָלסטו אויך זיי שיקן דיין ברכה, שטענדיק באַשיצן און פון שלעכטע מענטשן אויסהיטן... (קושט זיי).

אַלע: (האַרציק) אמן! — (פון פאָדער־הויז דערטראָגן זיך ברויזנדע שטימען).

סאָניע: אוי, זיי זענען שוין דאָ!.. ניט פאַרשלאָסן די טיר?!

(אָפּ אין קאָרידאָר — פליט גלייך אַריין צוריק: פול מיט שרעק; קלעמערט זיך איין אין מאַרקוס'ן). מאַרקוס! מיר זענען פאַרפאַלן!

אַלע: (נעמען זיך צונויף אינאיינעם, שטיין צעטומלט).

—: (פון פאָדער־הויז) אַזאַ משומד־צו'להכעיס'ניק!

—: ארבע מיתות בית־דין!

— : און דאָס איז נאָך ווייניק!

— : אחרים!

— : אחרים!

שמואל: (רייסט זיך אַריין, — מיט אַ כאַפּטע אידן הינטער אים; אַלע מיט שטעקנס אין די הענט). אהיים'ט, איר אויסוואורפן!

קלמן: (טרעט אַריין געלאַסן, מאַיעסטעטיש; שטייט די גאַנצע צייט אין אַ זייט, קאָנטראָלירט זיך. צומאָל טוט ער אַפּילו אַ אירגנישן שמייכל, אָבער אין זיין שמייכל איז פאַראַן אַ טיפער שמערץ).

— : (גלייכצייטיק) אין חרם וואַרפן מיר אייך אריין!

שמואל: אנטלויפן גאָר!.. (צו חנהין) און דו אויך, אַ!

— (צו מאַרקוסין) און דיך, משומד, וועלן מיר אין אַסטראַ אריינוואַרפן!

— : פאַרשטיינע!

מארקוס: שטיל!.. איר!..

שמואל: (שטויסט אָפּ מאַרקוסין) אוועק דו... דו... דאָס איז אַן אשת־איש! דאָס איז קלמן'ס פרוי, כדת משה וישראל!

מארקוס: ס' אַ ליגן! זי איז געג'גט — „כדת משה וישראל"! אָט איז דער גט!

שמואל: רבותי! דאָס איז אַ גט פסול!

— : אַ טויט צום משומד!

— : צו ביידן!

— : (גנביעט זיך אונטער הינטער מאַרקוסיעס פּלייצעס).

מארקוס: אידן! אידן! זאָל זיין שטיל פאַר אַ רגע!

— : האָסט אונדז גאָרניט וואָס צו זאָגן!

מארקוס: זענט איר מענטשן, צו —

— : טויטן דאַרף מען אים!

מארקוס: הערט מיך אויס פריער! לאָמיך אייך דערקלערן—

— : ארבע מיתות בית־דין!

— : אידן, וואָס שטיין מיר! (טוען זיך אַ לאָז צו אים — מיט די שטעקנס).

— : אויף שטיקער אים צערייסן!

— : דעם אבי־אבות אויך דערלאַנגען!

— : (רייסט אַרויס פון מאַרקוסין דעם גט, צערייסט אים). —

סאָניע, חנה, איטע: (אָפּ — אין פאַרשידענע חדרים).—

מארקוס: (צו דער זעלבער צייט) שטייט, איר!.. (כאַפּט אַרויס אַ רעוואָלווער) ארויס, איר שוואַרצע, פאַרשיווע פלעקן!.. ארויס!..

אלע: (שטופּן זיך צונויף אין איין קופּקעלע, שטיין צעשראָקן).

— : גוואַלד!

— : פּאָליציי!

שמואל: גזלן!

— : רוצח!

קלמן: (שטייט די גאַנצע צייט מן הצד — נידערשלאָגן און טיף פאַרטראַכט, גלייך ווי עס וואָלט דאָ גאָרניט פאָרגעקומען).

מארקוס: (איינצייטיק צו די אידן) זיך צונויפגעשטופּט אינאיינעם ווי די באַראַנעס! ארויס! שוין!

אייזיק: שטיי נאָר מאַרקוס, וואַרט! ארויסלאָזן זיי איז אַ סכנה. קאָנען נאָך שיקן פּאָליציי.

מארקוס: יאָ, גערעכט, פּאַפּאַשאַ. פאַרשפּאַרן דאַרף מען זיי! — אהער, אהער!.. נאָר פריער דאַרף מען דאָרט באַוואָרענען. נעם דעם רעוואָלווער, פּאַפּאַ, האַלט זיי דאָ אויף. (אָפּ אין אַ זייטיקער טיר).

— : וואָס וויל ער טאָן?!

— : וואוהין פאַרשפּאַרן?!

שמואל: דו אויך, אייזיק, אַ? משוגע געוואָרן!

אייזיק: איך בין משוגע, אַ? פּע, שעם זיך!

שמואל: פאַרן דין זענען ניטאָ קיין קרובים.

מארקוס: (לויפט צוריק אַריין) אַלע אהער, אַלע! שוין! שנעל! (פאַרטרייבט זיי, פאַרשליסט די טיר) איצט, סאָניע, אין וועג אריין! וואו זענט איר? — נאַ, פּאַפּאַשאַ, דעם שליסל, און ביז מיר וועלן ניט זיין פון יענער זייט, זאָלסטו זיי דאָ פאַרהאַלטן.

די אידן: (קלאַפּן אין טיר).

סאָניע, חנה, איטע: (קומען אַרויס, נעמען זיך צו די פּעקלעך, לאָזן זיך גיין)

קלמן: (טרעט אַרויס מיט לאַנגזאַמע טריט) מאַרקוס!

מארקוס: ווי קומסטו אהער? וואָס ווילסטו טאָן — „אין חרם וואַרפֿן, צו אין אָסטראָג״?

קלמן: דאָס ערשטע אָן איראָניע. און צוווייטנס וויל איך דיר גאָרניט טאָן. צוריקגערעדט האָב איך דאָך צו דיר גאָרניט.

מארקוס: (מעסט אים אָפּ מיט אַ פֿאַרוואונדערטן בליק) טאָ וואָס־זשע ווילט איר? איך האָב איצט קיין צייט ניט צו „פֿילאָזאָ־פֿירן״. געקומען וועגן אייערע „געפֿילן״?

קלמן: יאָ, מארקוס. עס איז אַ פֿראַגע פֿון געפֿילן, מארקוס! הער: דו האָסט מיין געלט; איך וועל דיר נאָך געבן וויפֿל דו ווילסט — מיין גאַנץ פֿאַרמעגן! פֿאַר דיר וואוהין דו ווילסט, טו דיר וואָס דו ווילסט,... פֿון מיינעטוועגן קאָנסטו ווערן אפילו אַ טערק.

מארקוס: הקיצור, וואָס ווילט איר?

קלמן: לאָזן סאָניע'ן צו רו —

מארקוס: איך טשעפּע זי דען? איך האָב ניט קיין אראַפּ־ניק, און איך מאַך איר ניט קיין סיניקעס...

סאָניע: וואָס האָט מען זיך איינגעשטעלט רעדן!

קלמן: סאָניאַ! האָסטו מיר שוין גאָרניט וואָס צו זאָגן?

סאָניע: יאָ, קלמן: אויב איר זענט אונדז אַ פֿריינט, — מיר אַמווייניקסטן. — וויל איך פֿון אייך איר זאָלט האַלטן אייער צונג צווישן די ציין, ביז מיר וועלן זיין פֿון יענער זייט. קאָן איך דאָס ביי אייך פּועל'ן?

קלמן: יאָ, סאָניאַ!.. (כאַפּט איר האַנט).

אלע: (בלייבן שטיין דערשטוינט).

מאַניע: (פֿון קאָרידאָר) איך בין ניט שולדיק! איך בין ניט שולדיק!.. (די האָר צעשויבערט, דאָס פּנים — קאַלך־וויס און צו־קרומט פֿאַר כעס. לויפֿט אַריין ווילד, און אין אַ באַוואוסטלאָזן צו־שטאַנד).

איטע: מאַניאַ!.. וואָס איז געשען!

מאַניע: (מיט אַ פֿינגער אויף קלמניען) אָט איז ער דער מערדער!

פּאָליציי: (אַריין).

אלע: (ווערן צעטומלט).

מאַניע: (גלייכגילטיק) זעסט, מאַמאַ, אָט איז מיין „חתן״! (שפּרינגט קלמניען אין פּנים אַריין).

פּאָליציי: (האַלט זי אָפּ).

איטע: מיין קינד! וואָס פֿאַר אַ חתן, וואָס פֿאַר אַ מערדער?

מאַניע: יאָ, יאָ, מאַמעניו, אָט ער! אָט ער — — אַך, סאָניאַ! איך... דו... מיר ביידע... (פֿאַלט אַריין אין אַ היסטערישן געלעכטער, און צולעצט אין אַ געוויין).

פּאָליציי: (לאָזן זיך זי נעמען).

אייזיק: (צו די לעצטע) וואָס האָט איר צו איר? וואָס האָט פּאַסירט?

— : זי איז אַ מערדערן!

— : אַ קינד אין וואַסער געוואָרפֿן!

אייזיק: ניין, ניין, דאָס איז אוממעגליך —

מאַניע: יאָ, יאָ, פּאַפּענקאַ, יאָ! איך, מאַניע — אַ מערדערן, כאַ־כאַ־כאַ!.. אָבער ניט איך, פּאַפּאַ, בין שולדיק! אָט ער, אָט ער! פֿרעג אים... יאָ, יאָ, פּאַפּאַשאַ — (פֿאַלט אים אויפֿן האַלדז) זיי מיר מוחל, פּאַפּאַשאַ...

קלמן: (לאָזט זיך גיין צו דער טיר — נידערגעשלאָגן).

מארקוס: (שפּרינגט צו צו אים) איז דאָס אמת, דו אויס־וואורף! (כאַפּט אים אָן פֿאַרן האַלדז, וואַרגט אים).

קלמן: (ווערט זיך ניט, האַלט די הענט אַרונטערגעלאָזט).

— : (זיך אַריינמישנדיק) ניע דראַטסיאַ! (האַלט אָפּ מאַרקוסין).

קלמן: (שטייט ווי פֿאַרלוירן, און ווי ער וואָלט זיך קיין אָרט ניט געפֿינען).

פּריסטאַוו: (מיט נאָך פּאָליציי, — קומען אַריין) קיינער ניט פֿון אָרט!

פּאָליציי: (צעשטעלן זיך אַרום אַלע טירן און פֿענצטער; איי־ניגע אָפּ אין פֿאַרשידענע חדרים).

סאָניע: (אין חנה'ס אַרעמס) מאַמעניו! וואָרום קומט דאָס אונדז אַזוי?!

פּריסטאַוו: (צו איינעם פֿון די פּריערדיקע) און וואָס טוט איר דאָ?

— : אָט, אָט די פּראָקליאַטע!

— : אַ קינד אין וואַסער אַריינגעוואָרפן!

פּריסטאַוו: (נעמט דורך מאַניע׳ן מיט אַ בייזן, שטרייגן בליק) דיין אייגן קינד נאָך אפשר אויך, אַ?

מאַניע: יאָ, מיין אייגן קינד! אָבער דיין מאַמע וואָלט מיט דיר אויך געוועזן אַזוי געטאָן, ווען דו וואָלסט באַדאַרפט קומען אויף אַזאַ אופן ווי מיין קינד איז געקומען אויף דער וועלט!

פּריסטאַוו: אָ, אַ נייע זאַקאָנאָ־ראָזשדיענע, אַ? (מעסט זיי אַלעמען אָפּ מיט אַן אונטער־שטערנדיקן בליק; דערזעט אויף דער וואַנט די בילד פון קאַרל מאַרקס, דרייט זיך אַ וואָנסע, פיל־באַדייטנדיק) ציימן!..

— : (פון דער ערשטער גרופּע, צו מאַניע׳ן) נו, קום! (לאָזט זיך זי נעמען).

פּריסטאַוו: וואַרט צו, מירן שוין גיין פּרי־קאָמפּאַניע. (זעצט זיך אַוועק ביים טיש, נעמט זיך שרייבן. — פּלוצים) ווער קלאַפּט עס דאָרט?

מאַרקוס: מייז.

פּריסטאַוו: (אָפּ צו יענער טיר) שליסט אויף!

אייזיק: (טוט דאָס).

שמואל: (מיט די אידן קומען אַרויס; דערזען פּאָליציי — בלייבן שטיין צעשראָקן).

פּריסטאַוו: וואָס האָט איר דאָרט געטאָן?

מאַרקוס: (אונטערכאַפּנדיק) געהאַט אַ מאַסאָווקע —

— : (פון די אידן) אַ ליגן!

— : מיר... מיר...

פּאָליציי: (ברענגט אַריין אַ פּעקעלע, פון אַ צווייטן צימער, צונעמט עס).

קלמן: (כאַפּט אַ קוק פון ווייט אויפן פּעקעלע, רוקט זיך ביי די זייטן צו דער קאָרידאָר־טיר — פאַרשווינדט).

פּאָליציאַנט: (אַריין פון פּאָדער־הויז, רעדט מיטן פּריסטאַוו אויפן אויער).

פּריסטאַוו: (צום לעצטן) פּראָפּוסטיטיע (לאָזט דורך: — קלמן־יען).

פּאָליציאַנט: (אָפּ).

— : (פון פּאָליציי, דער וואָס צונעמט דאָס אַריינגעבראַכטע פּעקעלע) אמת, אמת...

פּריסטאַוו: „כינע פּראָשקעלעך“, כע־כע... (צו מאַרקוס׳ן) דיינע?

מאַרקוס: איך גיב זיך אָפּ מיט וויכטיקערע זאַכן ווי...

פּריסטאַוו: אָט ווי אַזוי. — ווער איז דאָ בעל־הבית?

אייזיק: איך, — אָבער איך ווייס פון גאָרניט.

פּריסטאַוו: דאָס וועלן מיר שוין זען. — און ווער זענען די אַלע פּונדאַנעט?

שמואל: (אַרויסטרעטנדיק) זי (סאָניע) איז ניט פּונדאַנעט. דאָס איז מיין טאָכטער.

פּריסטאַוו: דאָס וועלן מיר אויך שפּעטער ראַזבירייען. — (צו די אידן) און וואָס טוט איר דאָ?

מאַרקוס: כ׳האָב שוין געזאָגט: אַ סאָבראַניע געהאַט —

— : (פון די אידן) אַ ליגן, אַ ליגן, פּאַניע פּריסטאַוו!

— : מיר ווייסן פון גאָרניט!

— : אַ בלבול!

— : צע ברעכניאַ!

— : (צו אַ צווייטן אידן) אַ כופר בעיקר!

— : (צום פּריסטאַוו) מיר האָבן געוואָלט...

פּריסטאַוו: דאָס וועלן מיר שוין דאָרט אַלעס ראַזבירייען. — רעביאַטאַ, זאַ דיעלאָ!

— : (פון די אידן; צווישן זיך) נו, וואָס וועט זיין?

— : מ׳דאַרף אים עפּעס נותן׳ען אין דער „יד“.

— : דאָס דאַרף קלמן טאָן.

— : וואו איז ער?

— : מ׳זעט אים ניט.

— : אַנטרינען?

— : פאַרקאָכט אַ קאַשע און אַוועק!

— : (צום פּריסטאַוו) פּאַניע...

— : סערדצע (האַרצעניו)...

— : (צו אַ צווייטן אידן) אַז די צונג איז אין גלות...

ש מ ו א ל: (צום פריסטאַוו) וויכטע, פאַניע, ניטשאָ נע זנאַיע (גלויב אונדז, פּאָריץ, מיר ווייסן פון גאָרניט)...

פ ר י ס ט אַ ו ו: יאַק נע אילע טשאַסנעקו, טאָ נע בודע סמער־דיטע (אויב איר האָט ניט געגעסן קיין קנאָבל, וועט זיך אייך ניט פילן פון מויל). — מאַרש!

א ל ע: (אָפּ).

פ אָ ר ה אַ נ ג

זעקסטע בילד

(ביי שמואלין אין הויז. דאָס זעלבע עס־צימער)

ש מ ו א ל: (זיצט ביים פענצטער, איינגעוויקלט אין אַ שאַל, די אויגן פאַרמאַכט, קרעכצט) הם... הם...

ב ר ו ך: (זיצט אַנטקעגן, קוקט אויף אים מיטפילנדיק).

ש מ ו א ל: (ציטערנדיק, שוואַך) כ׳פּאַך מיט דער נשמה... עפנט אפשר דאָס פענצטער.

ב ר ו ך: (עפנט אַ פאָרטקע).

ש מ ו א ל: דאָס גאַנצע פענצטער, דאָס גאַנצע... זאָל אריין לופט... וואָס קאָן מען טאָן.

ב ר ו ך: צו פיל לופט פאַר אַ חולה איז אויך אַ סכנה. — וואָס טוט אייך וויי, ה״ר שמואל?

ש מ ו א ל: ווער ווייסט... נאָר כ׳האָב מורא... כ׳האָב מורא כ׳האָב איינגעשלונגען אַ „שפּין”.

ב ר ו ך: אַ שפּין?! וואָס רעדט איר?

ש מ ו א ל: געגאַנגען, דאַכט זיך, טרינקען וואַסער, און אין דער וואַסער איז געווען אַ „שפּין” —

ב ר ו ך: טאַקע אַ שפּין ממש?!

ש מ ו א ל: (ניט באַלד) איי, מיין פריינט... כ׳האָב דאָס באַלד דערפילט, אָבער שוין געווען צו שפּעט.

ב ר ו ך: ווען איז?

ש מ ו א ל: אָט דאָ... די טעג.

ב ר ו ך: האָט איר עמיצן געפרעגט!

ש מ ו א ל: ניטאָ וועמען צו פרעגן...

ב ר ו ך: ס׳הייסט?

ש מ ו א ל: איי, נישט גוט... נישט גוט.

ברוך: אפשר נאָך איצט עמיצן ארויפרופן?

שמואל: ניין, ניין... זאָלט איר מיר לעבן און געזונט זיין... זייט דאָ לעבן מיר. עולם הבא וועט איך האָבן. איך האָב דאָך ניט ווע־ ס'זאָל מיר אפילו א לעפל וואסער דערלאַנגען.

ברוך: עפּעס פליִיג איך דאָ שטענדיק זען א מיידל —

שמואל: אָ, די פרידורקעוואטע, — איר פלימעניצע, — אויך אַוועק. דאַכט זיך שוין חתונה געהאַט. —איי, ה"ר ברוך, ה"ר ברוך... גוט אזוי, אַ? אָפּגעלעבט אַלע יאָרן, און איצט?.. אָן אייגן ווייב, אָן אייגן קינד — זיך אויפגעהויבן און אַוועק. אַליין געבליבן... און דאָ גייט מיר אוים די נשמה... ניט זיין אפילו ווער ס'זאָל מיר די אויגן צומאַכן, צו קבר ישראל ברענגען. (לאָזט אַרויס אַ פאַרשטיקט קול, וויינט).

ברוך: אָ, ה"ר שמואל, זייט זיך ניט אזוי מצער, וואָס רעדט איר... זיי וועלן קומען, זיי וועלן קומען... איך האָב דאָ געשיקט נאָך זיי. איך בין זיכער זיי וועלן קומען. וואוהין קאָנען זיי אַוועק פון אייך, און וואָס קאָנען זיי טאָן אָן אייך?

שמואל: אָ, מיין פריינט, טרייסט מיך ניט. מיינע מינוטן זענען שוין געציילטע, געציילטע... כ'בין שוין א נוטה למות... כ'פיל דאָס... און אז זיי זאָלן שוין קומען — וועלן זיי א קרעכץ טאָן און אַוועקגיין. און אפשר אפילו קיין קרעכץ אויך ניט טאָן. — וואו איז קלמן?

ברוך: עפּעס זעט מען אים ניט. און אָט דאָ ווען איך האָב אים געזען, איז ער שוין אויך ניט דער וואָס געווען. עפּעס גאָר אַנאַנדער מענטש. נישט דאָס קול, נישט די שטעלע; אינגאַנצן ווי א... אזוי פאַרענדערט געוואָרן.

שמואל: אויך א „שפּין" איינגעשלונגען?

ברוך: וואָס נעפעלט אייך עפּעס — א שפּין?

שמאל: גאָרניט, גאָרניט... נו, נו... און וואָס נאָך האָט איר עפּעס געהערט? איר האָט אפשר געהערט פון... פון זיי... פון אים?

ברוך: פון וועמען?

שמואל: אַך, גאָט איז מיין עדות, איך קאָן זיי פאַר מיין מויל ניט ברענגען. אָבער דאָס האַרץ, דאָס האַרץ... כ'קאָן דאָס אייך ניט אויסמאָלן.

ברוך: איר מיינט, פון אייער ברודער?

שמואל: נו... זאָל שוין זיין אזוי... גאָט איז מיין עדות.

ברוך: אייער ברודער'ס מיידל איז אין... אין א משוגעים־הויז.

שמואל: איי, איי, איי... אָט דאָס איז דער סוף. — נו?

ברוך: נו, און אייער ברודער, איז וואָס ס' שייך... גאָרניט. זיי האָט מען דאָך אָפּגעלאָזט.

שמואל: אָבער ער... ער... — אוי, דאָס האַרץ! — יאָ, ה"ר ברוך, ה"ר ברוך... איך ווייס... איך ווייס... סיביר... סיביר... — איי, מיינע כחות גייען מיר אוים. — נאָר וואו זענען מיינע?.. מיין קינד, מיין קינד!.. ווער ווייסט... ווער ווייסט... און אפשר... ווען... אפשר וואָלט עס צו דעם ניט געווען געקומען. — איי, ניט גוט, ניט גוט. (לאָזט זיך אויפהויבן) זיך צוריק אַוועקלייגן.

ברוך: (העלפט אים זיך אויפשטעלן, פירט אים אָפּ אין שלאָף־צימער; קומט אַריין צוריק אַ ווילע שפּעטער, דרייט זיך אַרום לאַנג־ווייליק, ווי ער וואָלט ניט וויסן וואָס צו טאָן).

קלמן: (קומט).

ברוך: אָ, גוט וואָס דו ביזט דאָ!

קלמן: (שטעלט אָן לאַנגע, פאַרטראַכטע בליקן אויף אַלעס אַרום זיך, און אויך אויף ברודי'ן).

ברוך: וואָסע, דערקאָנסט מיך ניט? וואָס קוקסטו אזוי?

קלמן: (ווי פאַרטשאַדעט) כ'ווייס וואָס איך קוק?..

ברוך: וואָס איז, קלמן?

קלמן: וואו בין איך, ברוך?

ברוך: וואָס איז מיט דיר?

קלמן: וואָס בין איך אהער געקומען?

ברוך: עי, קלמן, קלמן! שטיי אויף! שלאָפסט, וואָס?

קלמן: (מאַכט אַ באַוועגונג איבערן צימער, באַמערקט סאָניעיס בילד, וואָס אויף דער וואַנט, עסט זיך איין אין איר מיט די בליקן) נישט געווען דאָ?

ברוך: ניין.

קלמן: (דרייט זיך ווידער אַרום, שטעלט זיך אָפּ, טראַכט).

ברוך: קלמן, ביזט קראַנק?.. זאָג.

קלמן: (שווייגט).

ברוך: זע וואָס פון דיר איז געוואָרן. גיב אַ קוק אויף זיך. (פירט אים צו צום שפיגל) ביזט דאָך ווי אַ מת. וואו זענען דיינע רויטע באַקן. דאָס פייער פון די אויגן?

קלמן: (קוקט זיך איין אין שפיגל) יאָ, איך זע. (לאָזט אַרונטער די אויגן, דרייט זיך אַוועק).

ברוך: (כאַפּט דאָס אויף, פול מיט פאַרוואונדערונג) וואָס אַנטלויפסטו אַזוי פון׳ם שפיגל?

קלמן: (שטיל, ווי ער וואָלט גערעדט צו זיך אַליין) אַ פאַר־פלעקטער שפיגל... פול מיט פלעקן... שוואַרצע פלעקן... (לאָזט זיך, שווער, אַרונטער אויף אַ שטול, פאַרגראָבט דעם קאָפּ אין די הענט).

ברוך: (קוקט אויף אים, ציט מיט די אַקסלען; נאָך אַ קורצער פּאַוזע) קלמן, דער אַלטער איז מסוכן און ער איז איינער אַליין. איך בין דאָ געזעסן, געזעסן, אָבער פּרנסה...

קלמן: זייַ נאָך אַביסעלע, איך בין אויך מסוכן... און אויך אַליין...

ברוך: אַ, מאַך זיך ניט נאַריש. — איך דאַרף אַוועקגיין.

קלמן: זייַ... כ׳וויל מיט דיר רעדן. קאָן זיין דו וועסט מיך מער ניט זען —

ברוך: קלמן! גאָט אי׳ מיט דיר! וואָס פאַר אַ מאַנקאָליע?

קלמן: ששש... הער... אייזיק׳ס אינגל גייט היינט אַוועק —

ברוך: קיין סיביר?

קלמן: יאָ.

ברוך: עטאַפּנאָם פּאָריאַדקאָם?

קלמן: אַז קיין סיביר, איז מיטן עטאַפּ; ווי אַזוי דען? און ניט נאָר ער אַליין גייט אַוועק, נאָר...

ברוך: אַ גאַנצע פּאַרטיע?

קלמן: יאָ; לאָז־זשע זיך רעדן. — און סאָניע גייט אויך —

ברוך: פּראָוואָזשיען (באַגלייטן)?

קלמן: יאָ — ביז סיביר...

ברוך: סאָניע?!

קלמן: יאָ, סאָניע.

ברוך: ס־ס־ס׳הייסט?.. דיין ווייב?!

קלמן: זי איז שוין ניט מיינע.

ברוך: ווייל זי וואוינט ניט מיט דיר? דאָס איז גאָרניט.

קלמן: ניין, ברוך, זי איז שוין ניט מיינע. זי איז פריי. (ציייגט אים אַ פּאַפּיר).

ברוך: (בליקט דאָס דורך) אַ גט?!

קלמן: (שווייגט, האַלט די אויגן צו דריערד).

ברוך: וואָס האָט דיך געבראַכט דערצו?

קלמן: (ענטפערט ניט).

ברוך: כ׳רעד דאָך צו דיר!

קלמן: עך, מיין פריינט!.. וואָס איז דאָ פאַראַן צו ענטפערן... ברוך!... גלאַט דו וועסט עס ניט פאַרשטיין, נאָר הער: סאָניע איז מיין נשמה! קאָן מען לעבן אָן אַ נשמה?

ברוך: ע, רעדסטו דאָך עפּעס נאָר ווי אַ אינגל, אַ פריץ! פע!.. סאָניע, נשמה... פע! ביי די יאָרן, אַ מענטש ווי דו...

קלמן: ששש... כ׳וויים ברוך!.. — אַך, ווען איך האָב כאָטש פאַר וועמען זיך גוט... זיך דורכרעדן... עפּעס...

ברוך: וואָס־זשע, איך בין גאָרניט?

קלמן: האָב איך דאָך שוין פון דיר געהערט.

ברוך: און וואָס וועט דיר דען עמיצער אַנדערש זאָגן?

קלמן: אָט דערמיט ביזטו גערעכט. יאָ, ברוך, איך האָב שוין פאַר איר געטאָן — וואָס נאָר איך האָב געקאָנט אין דער וועלט: די העכסטע מיטלען און די נידריגסטע מיטלען; די שענסטע און די מיאוס׳טע און אַלעס פירט צו גאָרניט. נאָר ווען איך ווייס אַז איך נעם אַפילו איין אַ מיתה־משונה, מוז איך מיינס אויספירן! איך בין גרייט צו ווערן אַ גאָט, אַ שד — אַלעס טאָן!.. נאָר אַ שד בין איך שוין געווען, איצט ניי איך ווערן אַ גאָט —

ברוך: (פּלאַצט אויס אַ געלעכטער).

קלמן: אידיאָט!.. וואָס איז דאָס לאַכן!

ברוך: וואָ׳דען ווילסטו זאָל איך טאָן? כ׳קאָן זיך שוין מער ניט איינהאַלטן... ווילסט איך זאָל צעזעצט ווערן — (לאַכט).

קלמן: הער אויף! ברוך!

ברוך: עך, טשודאַק. „וואַשע בלאַגאָראָדיע" — (צעלאַכט זיך אויף סניי).

קלמן: ברוך! אויב דו הערסט ניט אויף!

ב ר ו ך : (קוקט אויף אים אַ ווײַלע; דורך אַ גוטמוטיקן, שפּאַ־סיקן שמייכל) נו, נו, זאָל שוין זײַן אַזוי. — אַלזאָ, בלײַב דאָ, איך מוז אַוועקגיין. (אָפּ צו דער טיר).

ק ל מ ן : קום באַלד צוריק, דו הערסט.

ב ר ו ך : כ׳האָב אַסך אַרבעט.

ק ל מ ן : אויב דו קומסט ניט שפּעטער, וועסטו מיך מער ניט זען... איך פֿאָר אויך מיט —

ב ר ו ך : ווידער משוגעת׳ן! פּע, פּע! כ׳וויל דאָס ניט הערן! אַ מענטש בײַ די יאָרן, און זיך אַרײַנגענומען אַזעלכע מאַנקאָליעס!

ק ל מ ן : לאָז־זשע זיך רעדן, דולער —

ב ר ו ך : פּע! פּע!.. (אָפּ האַסטיק).

ק ל מ ן : (נאָכשרײַענדיק) וואַרט!... — אַוועק... נו, וואָס וועט איצט זײַן?..(דרייט זיך אַרום פֿאַר אַ ווײַלע, אָפּ צו לעצט צו שמואלי׳ן אין שלאָף־צימער. פּאַוזע).

ח נ ה, ס אָ נ י ע : (קומען. גייען אַרום הין־און־הער, געשלאָגן און פֿאַרטערלאָזן).

ק ל מ ן : (טרעט צוריק אַרויס, בלײַבט שטיין אויף דער שוועל).

ס אָ נ י ע : (לאָזט זיך אַרײַנגיין צו שמואלן אין צימער).

ק ל מ ן : (שטעלט זיך אָן אַ זײַט, מיט אַראָפּגעלאָזענע אויגן) שלאָפֿט.

ח נ ה : (דורך אַ פֿאַרדרייטן בליק) וואָס איז אים?

ק ל מ ן : כ׳האָב נאָך מיט אים ניט גערעדט. (אַ קורץ שווײַגן).

ס אָ נ י ע : (גייט צו צום פֿענצטער, קוקט אַרויס).

ק ל מ ן : (טרעט צו צו איר, בלײַבט שטיין הינטער אירע פּלייצעס; דערלאַנגט איר דאָס פּאַפּיר, — וואָס איז פֿריער וועגן דעם דער־מאָנט געוואָרן).

ס אָ נ י ע : (בליקט דאָס דורך; דורך אַ ביטערן שמייכל) מאַמע! קלמן האָט מיר געבראַכט אַ גט.

ח נ ה : (איראָניש) האַנדלט ווי אַן ערליכער איד, געקומען צום שכל. אַז צוהאַלטן, ווײַזט אויס, קאָן מען ניט...

ק ל מ ן : ניט דאָס, חנה, ניט דאָס. דער גט, חנה, איז געשריבן מיט בלוט און טרערן —

ח נ ה : ניט מיט ווייניקער בלוט און טרערן, גלויב איך, ווי די כתובה איז געשריבן געוואָרן.

ק ל מ ן : אַך, חנה, איך בעט אײַך... דאָ שטייט פֿאַר אײַך אַ צעבראָכענער שאַרבן, טרעט אים ניט... און אפשר — יאָ, איר האָט אַ פֿולע רעכט דערויף. טרעט, שטעכט, זייט זיך אײַן מיר נוקם... (אַן אָפּגעריסן שווײַגן).

ס אָ נ י ע : (אָפּ צו שמואלי׳ן אין צימער, גייט אַרײַן אויף די שפּיץ פֿינגער; קורצע פּאַוזע; טרעט צוריק אַרויס).

ח נ ה : נו, וואָס טוט ער?

ס אָ נ י ע : שלאָפֿט. — אַך, כ׳קאָן אים ניט וועקן. ער איז דאָך אַזוי קראַנק און בלאַס. און וואָס? ווי זאָגט מען דאָס אים? ער אָטעמט דאָך קוים —

א י י ז י ק : (פֿאַלט אַרײַן מיט אַ געוויין).

ח נ ה : וואָס איז, אייזיק?!

ס אָ נ י ע : אָנקל!

א י י ז י ק : די טאַנטע!.. די טאַנטע!.. אַ טעלעגראַמע!.. לייען... (פֿאַלט צו צום טיש).

ס אָ נ י ע : (כאַפּט אונטער דאָס פּאַפּיר פֿון לעצטנס האַנט, לויפֿט דאָס דורך מיט די בליקן) סאַלאָמאָן געהאַנגען?!

ח נ ה : גאָט!.. פֿאַרוואָס?

ס אָ נ י ע : פֿאַר ניע איספּאָלניעניע פּריקאַזאַניע (ניט פֿאָלגן).

ח נ ה : גאָט!

א י י ז י ק : אַ תכלית, חנה, אַ תכלית...

ח נ ה : און איטע?

א י י ז י ק : אַ פּאָפּלעקסיע — — (אַ פֿאַרשטיינערט שווײַגן) אין־מיטן אַ חלק: אין משוגעים־הויז; אויף דער תליה; אין סיביר... אַך, אַך!..

ש מ ו א ל : (פֿון זײַן צימער) אײַנג! אײַנג! מענטשן, וואו זענט איר!

א ל ע : (אָפּ צו שמואלי׳ן — אימפּעטיק; קורצע שטילקייט).

ד ו נ י ע : (לויפֿט אַרײַן) וואו זענט איר!.. קומט זיך געזעגענען מיט מאַרקוס׳ן! שנעל! (איר בליק פֿאַלט אויף דער טעלעגראַמע —). וואָס?!

א י י ז י ק : (אַריין).
ד ו נ י ע : וואָס פאַר אַ טעלעגראַמע?!
א י י ז י ק : אָט דאָס וואָס איר זעט... נאָר איך בעט אייך, זאָל זיין שטיל; קיין וואָרט ניט צו מאַרקוס'ן. (אין שלאָף־צימער אַריין) און איר אויך — זאָל מאַרקוס פון גאָרניט וויסן! (אָפּ).
ד ו נ י ע : (בלייבט זיצן פאַרשטיינערט).
ק ל מ ן : (אַריין שנעל; צו דוניען) וואו־זשע איז ער?
ד ו נ י ע : מ'לאָזט אים ניט אַריין —
ק ל מ ן : (ראַש אָפּ).
ד ו נ י ע : (בלייבט זיצן, ווי פריער. פּאַוזע).
ס אָ נ י ע, ח נ ה : (פירן אַריין שמואל'ן אונטער די הענט).
ש מ ו א ל : וואָס איז דאָ געווען פאַר אַזאַ געפּילדער?
ס אָ נ י ע : מרדכי...
ש מ ו א ל : קיין סיביר?.. (אַ שווייגן) ווייזט אויס, גאָט'ס רצון, מיין קינד. אם מ"ד יצא הדבר... — אוי!.. — קעגן גאָט, מיין קינד, קאָן מען ניט גיין, דאָס אי' דער סוף פון... — אוי, מיין האַרץ!.. ס'טראָגט מיר... — אוי, מיין קינד, מרדכי גייט קיין סיביר, און איך נאָך ווייטער. —
ס אָ נ י ע : טאַטע — — (צעוויינט זיך) טאַטע... (צו חנה'ן, שטיל) אַך, מאַמאַ, ווי זאָגט מען דאָס אים...
ש מ ו א ל : חנה, קום אַהער... וואָס שטייסטו אַזוי פונווייטן? קומט 'העד, חנה, שרה'קעלע... פאַרגעסט ניט וואָס איך בין צו אייך... וואָס איך האָב ניט געטאָן, האָב איך חלילה קיינמאָל ניט געמיינט איי־ער רעה... און אויב איך האָב זיך מיט עפּעס קעגן אייך פאַרזינדיקט, אָדער ניט יוצא געווען, בעט איך מחילה... קומט 'העד אַרום מיר...
ח נ ה : (צעטרעטנדיק) שמואל! וואָס פאַר רייד?
ס אָ נ י ע : טאַטע... שטאַרק זיך... וואָס רעדסטו... (קושט אים).
ש מ ו א ל : טאָכטער מיינע — (קושט איר אויפן קאָפּ) זיי מיר מוחל — — (פון קאָרידאָר דערטראָגט זיך אַ קלינגעריי פון שווערע טריט).
מ אַ ר ק ו ס : (אַריין — אָנגעטאָן אין אַרעסטאַנטן־קליידער, און געשמידט אין קייטן).
ק אָ נ ו ו אָ י נ י ק : (אין דער האַנט אַ גלאַנציקע שווערד, ענט־

בלויזט; בלייבט שטיין אויף דער שוועל, די אויגן אָנגעשטעלט וואַכ־זאַם אויף מאַרקוסן).
א י י ז י ק : (אַריין — שטיל, מיט אַ פאַרוויינט פּנים און פאַר־ביטערט האַרץ).
ק ל מ ן : (קומט אַריין — צעבראָכן און ווי אויטאָמאַטיש).
מ אַ ר ק ו ס : (גלייכצייטיק) פעטער!.. זייט ניט ברוגז וואָס איך רוף אייך — פעטער. דאָס וואָרט „פעטער" קומט ביי מיר פון האַרצן. מיט דעם וואָרט בין איך אויסגעוואַקסן.
ש מ ו א ל : גענוג, מרדכי. רייד זענען איבעריק...
מ אַ ר ק ו ס : (פאַלט צו צו אים אויפן האַלדז).
ש מ ו א ל : פאַרגעס, מיין קינד, דערין וואָס איז געווען... אפשר עס זאָל געווען זיין אַנדערש, וואָלט דאָס איצט אַנדערש אויסגעקוקט.. נאָר... — אוי!.. איך בין... כ'קאָן ניט רעדן...
א י י ז י ק : גאָט איז מיט דיר, שמואל, לאָז זיך ניט אָפּ —
ש מ ו א ל : קומט 'העד, קומט אַהער, אַלע אַרום מיר; אַלע...
אַ ל ע : (שטעלן זיך אויס אַרום אים).
ש מ ו א ל : זייט מיר אַלע מוחל.. אַלע... מ—מ—מ...
מ אַ ר ק ו ס : פ ע ט ע ר!.. — טויט!
א י י ז י ק : ברוך דיין אמת.

פ אָ ר ה אַ נ ג

זיבעטע בילד

(סיביר... צווישן בערג און ביימער שטייט אַן אַלט, הילצערן שטיבל: די ווענט פון פלאַכע באַלקנס, געלייגט איינס אויפֿין צווייטן, דאָ־דאָרט מיט גרינעם מאָך פאַרוואַקסן. דער דאַך מיט טשערעפ געדעקט. פאַר דער טיר — אַ גאַניק, מיט אַ פּאָר הילצערנע טרעפּלעך אַרויפצוגיין. אויפֿין גאַניק שטיין אַ פּאָר בליענדע וואַזאָנען, און אָן אַ זייט ליגט אַ האַק, אַ זעג, און צעיזעגיטע האָלץ. — אַרום שטיבל וואַקסן יונגע ביימעלעך, און הינטער די ביימעלעך שטייט אַ הילצערנע באַנק. אַרום די פענצטער וואַקסן רויזן, סאָנעשניקעס. ניט ווייט פון שטיבל ציט זיך אַוועק אָן אַ זייט אַ האַלב־אויסגעטראָטענע סטעזשקע און אויף לינקס און רעכטס, אַרום און אַרום — האַלב־קיילעכדיקע, און משופּעדיקע אָפּגעריסענע הימל־בערג געדעכט און ווילד פאַרוואַקסן מיט ביעראָזאָווע, פאַרשלאָפענע וועלדער — אַ טאַיגאַ... — עס בלאָזט אַ מחיהדיק שטיל ווינטעלע און פאַר שטילקייט הערט זיך פון אַרום דאָס שורשען פון די בלעטער און דאָס הושען פון די פליגן אין די גראָזן. גאַנץ אָפּט דערטראָגט זיך פון די וועלדער דאָס שרייען און זינגען פון פויגלען און פייגעלעך... ווייט בילט אַ הונט, און פון מאָל־צו־מאָל איז צו הערן פון הינטערן שטיבל אַ לעבעדיקן טומל פון עופות.

עס איז בין־השמשות, נאָך אַ שיינעם זומער־טאָג. ערגעץ וואו אויף אַ שפּיץ בוים שטעקט די זון, האַלט אין זינקען; זינקט אַרונטער צווישן די בלעטער — אַלץ טיפער און טיפער).

קלמן: (שטאַרק גענודערט, דאָס פּנים מאָגער, פאַרוואַקסן,

זיצט אויף אַ טרעפּ פון גאַניק, איין פוס אונטער זיך, דעם צווייטן אויסגעצויגן. דעם קאָפּ אַרונטערגעלאָזט. זיצט אָנגעשפּאַרט מיטן עלנבויגן אויף דער קניע, טיף פאַרזונקען אין געדאַנקען).

מ אַ ר ק ו ס : (איז געקליידעט אין פּראָסטע, אָפּגעטראָגענע מל-כושים, דאָס געזיכט פאַריהאָרייקט. אויף די אויגן בלויע ברילן. ליגט אויף דער באַנק וואָס הינטער די ביימער; ביי דער זייט אַ שטעקן, צו-קאָפּנס אַ קישעלע — שלאָפט).

ס אָ נ י ע : (טראָגט אויך איינפאַכע קליידער; פאַרעלטערט. זיצט נעבן מאַרקוסין. פירט צערטליך איר האַנט איבער זיין קאָפּ).

ק ל מ ן : (שטעלט אָן לאַנגזאַם זיינע בליקן אויף די לעצטע; קוקט אויף זיי פון אונטערן שטערן — לאַנג און באַדייטנדיק).

ס אָ נ י ע : (מיט איר האַנט איבער מאַרקוס'עס האָר, פאַר זיך) אך, מאַרקוס, מאַרקוס... וויפל דו האָסט זיך ניט אָנגעליטן און אויס-געשטאַנען... און פאַרוואָס? אַלץ צוליב מיר... (קושט אים אויפ'ן קאָפּ).

ק ל מ ן : (נעמט אָן צוריק די ערשטע פּאָזע).

ס אָ נ י ע : (נאָך אַ שווייגן) מאַרקוס! קום אריין עס;. די זון זעצט זיך שוין.

מ אַ ר ק ו ס : יאָ, סאָניעטשקאַ, שוין באַלד נאַכט; אָבער טאַקע דערפאַר וויל איך נאָך כאַפּן אַ דרימל — אַ קליין דרימעלע. שוין אפשר באַלד גיין אין פעלד אריין.

ס אָ נ י ע : רו זיך אָפּ איין נאַכט.

מ אַ ר ק ו ס : ניין, כאָניעטשקאַ. היינט אויב ס'וועט זיין אַ שיי-נע לבנה-נאַכט, טאָר מען זי ניט פאַרשלאָפן. פאַראַן נאָך אַסך צום שניידן. בייטאָג איז שווער, די היצן טשמעליען; ספּעקעס — אַ פוס ניט צו שטעלן צו דר'ערד; און פון ווינטער איז דאָך אָפּגערעדט אַז מע קאָן גאָרניט אויפטאָן. כיביר ווייסט ניט פון קיין מאַניפאַרגעס: ווינטער איז ווינטער! מוז מען איצט זען צו־אַרבעטן, מיין טייערע. אין אַז מירן ניט צו-אַרבעטן דעם זומער, וועלן מיר דעם ווינטער ניט האָבן וואָס צו עסן. און דער זומער איז גרויס ווי אַ גענעץ און דער ווינטער אזוי לאַנג — ווי אַ „ראַבונישע" זשופּיצע!

ס אָ נ י ע : רעדסט שוין באַלד ווי אַ געבוירענער כליעבאַ-פּאַ-שיעץ (ערד-אַרבעטער).

מ אַ ר ק ו ס : די אַטמאָספערע, סאָניעטשקאַ; די אַטמאָספערע, טייערע... די נאַטור!.. אָ, זי ענדערט אַלעס! דער מענטש איז דאָך ניט מער ווי אַ נול, אַ ליידיק פּעסל; וואָס די נאַטור מיטן לעבן בלאָזן אין אים ניט אריין, דערמיט דעכעט ער. געדיינקסט מיינע ווערטער פון אמאָל? „דער מענטש, דאָס לעבן און די נאַטור"! יאָ, מיין טייערע, קיין זאַך האָט זיך ניט געענדערט. איצט בלייבט פאַר אונדז איין פראַ-גע — עסן! עסן, שלאָפן און אַרבעטן. מער איז איצט פאַר אונדז גאָרניט געבליבן, אויב מיר ווילן נאָך לעבן. ציוויליזירטע מענטשן קומען קאָנען; מיר ניט און עס לוינט זיך ניט. ניטאָ מיט וועמען. דאַרפן מיר אליין, מיט אונדזערע כחות און מוחות אויפהאַלטן אונדזער וועלטל. אַ שטיבעלע האָבן מיר, אַ שטיקעלע ערד אויך; קיינער טשעפּעט אונדז ניט, מיר טשעפּען קיינעם ניט. איז אָט אזוי — איך, דו, און קלמן, וועלן מיר אינדרייען גיין האַנט-און-האַנט... — וואָס זאָגסטו, טאָוואַ-רישטש, ניט אזוי?

ק ל מ ן : (שווייגט, ענדערט ניט זיין פּאָזע).

מ אַ ר ק ו ס : עי, קאַליעגאַ! וואָס האָסטו דאָרט אזוי די נאָז אַראָפּגעלאָזט! זיך פאַרביינקט נאָך וועמען, וואָס? — וואָס איז דאָס! איך רעד צו אים און ער שווייגט!

ס אָ נ י ע : יאָ, ליבינקער, דיר איז גוט.

מ אַ ר ק ו ס : זיי אויך צופרידן, טייערע. פון דער רעה איז גע-וואָרן אַ טובה. אמת, מיר זענען אהער, ווי פּאַלאַווקעלעך פון אַ שטורם-ווינט פאַרטראָגן און פאַרוואָרפן געוואָרן פון איין עק וועלט צו אַ צווייטן. נו, איז אָט אזוי — אליין, אָפּגעזונדערט... און מענטשן? אויף זיי איז גוט צו קוקן בלויז פון ווייטן. טראַכטן פון זיי אמאָל אַלס אַ פאַנטאַזיע, יאָ; אָבער זיין מיט זיי צוזאַמען... עט, בעסער ניט צו רעדן דערפון. רעד איך — דערמאָנט עס... ניין, סאָניעטשקאַ, בעסער שווייגן. אָט אזוי — (נעמט זי אין די אָרעמס, קושן זיך. נאָך אַ קור-צער פּאַוזע) איצט לאָז מיך נאָך אַביסעלע רוען. עפּעס פיל איך אזאַ ליבע מידקייט... גיי דערווייל צו צו אים, צעדרעכע אים נאָר. עפּעס האָט ער מיר שוין דאָרט צו טיף די נאָז אַראָ'געלאָזט. גיי צו צו אים גיי. — (צו קלמניען) עי, טשודאַטשאָק, פּראָסנים (וואַך אויף)... ס'זאָל דאָס אַ שמייכל טאָן... (פּאַוזע. נורעט זיך איין, שלאָפט).

פויערים: (פון ווייט, קוים צו פאַרכאַפּן מיטן אויער, הילכט אָפּ אַ געזאַנג פון וואַלד פון אָנקומענדיקע פויערים. זינגען די ליד וועגן יערמאַקין: —).

“Ревела буря, дождь шумел,
Во мраке молния блестала,
И безпрерывно гром гремел
И ветры в дебрях бушевали.“

(סירעוועט אַ בורע, אַ רעגן זשומעט,
אין חשכות בלישטשעט דאָרט אַ בליץ,
און אָן אויפהער אַ דונער דונערט
און ווינטן בושעווען אין וועלדער).

סאָניע: (טרעט צו צו קלמן־יען, זעצט זיך אַוועק אויף אַ טרעפּ העכער; צערטליך) קלמן!

קלמן: (ענטפערט ניט. איז פאַרטיפט אין הערן די ליד).

פויערים: (זינגען גלייכצייטיק; ווי זיי וואָלטן פאַרבייגיין גאָר נאָענט; יעדער וואָרט שאַרף און דייטליך).

“Ко славе страстию дыша,
В стране суровой и угрюмой,
На диком бреге Иртыша
Сидел Ермак об’ятой думой.“

(נאָך רום מיט ברענענדיקן חשק,
אין אַ בייזן אומעטיקן לאַנד,
אויפן ברעג דעם ווילדן פון אירטעש
אין געדאַנקען פאַרזונקען זיצט יערמאַק).

(פלוצים רייסט זיך אַריין פאַר אַ רגע אַ פייפעריי מיט אַ רע־דער־געדרויש פון אַ פאַרביילויפנדיקן צוג, ערגעץ ניט ווייט).

סאָניע: (שטעלט אָן אַ פאַרבייענקטן בליק אין דער ווייטקייט).

פויערים: (זעצן פאָר, אין אָפּגאַנג).

“Товарищи его трудов,
Победы громозвучной славы,
Среди раскинутых шатров
Спокойно спали средь дубровы.“

(חברים פון זיינער אונטערנעמונג
און זיג פון דונערדיקן רום,
צווישן צעוואָרפענע געצעלטן
רואיק שלאָפן אין מיט פון וואַלד).

(שטילער און שטילער).

“Вы спите, милые герои,
Друзья под бурею ревущей,
С разсветом глас раздается мой,
На славу и на смерть зовущий.“

(איר שלאָפט, מיינע חשוב'ע העלדן,
מיינע פריינט, אין אַ רעווּעדיקער בורע.
פאַרטאָג מיין קול וועט זיך צעטראָגן,
און רופן גרייט פאַר רום און טויט).

(שטילקייט).

סאָניע: (צו קלמן־יען) וואָס זיצסטו, טאַוואַרישטש, אזוי פאַר־טראַכט? האָסטו געהערט די ליד פון אונדזערע ברידער? א ליד פון קאַמף אויף לעבן און טויט...

קלמן: א ליד פון קאַמף? גיכער איז דאָס א קלאָג־ליד. (פאַר־שווייגט).

סאָניע: קלמן! וואָרום ביזטו אזוי דערשלאָגן?

קלמן: (שווייגט).

סאָניע: הערסטו ניט די לידער פון גאָט'ס מלאכים'לעך, די פייגעלעך? זע ווי אַלעס לעבט, קעמפט, שפּרינגט און זינגט...

קלמן: יאָ, דעם מינדסטן פליגעלע, דעם נישטיקסטן וואָרים איז בעסער פון אונדז.

סאָניע: ווייל ביי זיי, קלמן, לעבט שלום און אחדות. איין וואָ־

רים דעם צווייטן איז ניט מקנא, און אזוילאנג ווי ער קאָן בלויז לעבן, איז ער צופרידן. — יאָ, קלמן, דעם הימל צו דר׳ערד קאָן מען ניט ארונטערבויגן.

קלמן: מיין גאָט! אָבער מיר זענען דאָך ניט קיין ווערים!.. וואָס זאָלן אזעלכע ווי איך טאָן? מענטשן מיט געפילן!.. דו הייסט מיר הערן די לידער פון די פויגלען. ווי קאָן איך זיי הערן, ווען איך הער אַ בלוטיקע ליד אין מיין אייגענעם האַרצן; אַ ליד פול מיט בלוטיקע פראַגעס.

סאָניע: פון וואָס? דערצייל, ברודער.

קלמן: אַך, סאָניאַ!.. (נעמט אַריין איר האַנט אין זיינער) וואָס נאָך איז געבליבן פאַר מיר צו טאָן?

סאָניע: גאָרנישט טאָן; גאָרנישט טאָן, ברודער. האָסט געהערט ערשט מאַרקוס׳ן רעדן? און ער איז גערעכט. אַט אזוי לאָז דאָס גיין. זיך פאַרקליבן אהער, שאַ-שטיל — זיי צופרידן, דאָ ווערט דאָס אַלטע פאַרגעסן. זעסט דאָך — (מיט אַ פינגער אויף מאַרקוס׳ן). דאָ זענען מיר צווישן בערג. בערג אַרום און אַרום! מיר זענען אָפּגעזונדערט פון דער וועלט, די וועלט פון אונדז.

קלמן: אַך, ניט דאָס, ניט דאָס, סאָניאַ. זע — זע פינף יאָר זענען שוין אַוועק! פינף יאָר!.. יאָרן פול מיט ליידן און שמערצן.

סאָניע: פון וואָס, קלמן?

קלמן: סאָניאַ! דו ווייסט... דו ווייסט פון וואָס איך לייד, ניין? דו ווייסט גוט פאַרוואָס איך האָב מקריב געווען מיין „איך“, מיין נאָמען, מיין שטאָלץ, מיין שטאַרקייט, און וואָס ניט!

סאָניע: באַשולדיקסטו מיך דערין, קלמן?

קלמן: ניין, טאָניעטשקאַ, ניין... (פאַלט צו צו איר האַנט) אייזערנע פעסטונג מיינע! אַך, סאָניאַ! זע — איך, קלמן, די שטאַרקייט אליין! איך, דער, פאַר וועמען אַלעס האָט געציטערט ווי אַ פיש אין וואַסער און... און איך, דער — שטיי ווי אַנאַסע, אויסגעשמיסענע הון מיט אַרונטערגעלאָזענע פליגל! און פאַר וועמען — פאַר דיר, סאָניאַ! ניין, איך וואָלט אזעלכעס קיינמאָל ניט געגלויבט אַז איך, דער אַדלער, זאָל ליגן צו די פיס פון אַזאַ קליין, נישטיק פייגעלע ווי דו...

סאָניע: „אַזאַ קליין, נישטיק פייגעלע“... „אַ שיינער קאָמפּלימענט“.

קלמן: כ׳מיין — קליין, אין קערפּער, סאָניאַ, אין קערפּער. וואָרעם וואָלט איך דען ניט געקאָנט אַט אזוי דיך אַריינעמען אין מיינע אַרמס, און מיט איינמאָל —

סאָניע: קלמן!.. (טרעט אָפּ, אין שרעק).

קלמן: אַך, דו נאַרעלע, וואָס שרעקסטו זיך? דו ביזט דאָך מיין נשמה. און קיין שלעכטס האָב איך דאָך ניט נאָר דיר, נאָר קיינעם אין מיין לעבן ניט געטאָן. איך האָב בלויז געזוכט מיין טובה, דאָס אַלעס. אָבער ווער־זשע איז אין דעם זינען בעסער פאַר מיר? ס׳איז ניט מער, דאָרט וואו איינער איז שוואַך, בין איך שטאַרק. אַן אַנדערער שטעלט זיך אָפּ ווען ער קאָן זיינס ניט דערגרייכן, און איך גיי ווייטער — דורך טיר־און־טויער, דורך פייער; קיין זאַך שטעלט מיך ניט אָפּ. — קום אהער, סאָניעטשקאַ, זעץ זיך אַוועק אַט דאָ לעבן מיר. נאַרעלע, ווען איך זאָל זוכן דאָס וואָס איז גרינג צו געפינען; ווי, למשל... אַט דאָס פאַרוואָס דו פלייגסט זיך שרעקן פאַר מיר ווען דו פלייגסט מיט מיר בלייבן אונטער פיר אויגן... אַ, דאָס איז דאָך דאָס גרינגסטע.

סאָניע: שוין לאַנג, קלמן, אַז איך האָב דיך ניט געהערט אזוי רעדן ווי היינט... אזוי מאָדנע... וואָס האָט דאָס דיר אַרויפגעבראַכט אויף דיין צונג?

קלמן: וועגן דעם האָב איך געטראַכט.

סאָניע: שוין ווידער עפּעס ניט פריילעך מיט דיר, טאָוואַרישטש.

קלמן: „טאָוואַרישטש“ — כאַ־כאַ־כאַ... אַנו לייג אַרויף דיין האַנט אויף מיין קאָפּ; און אַנו, טו מיך אזוי אַ גלעט ווי דו האָסט דאָס פריער געטאָן מאַרקוס׳ן. אַנו, צייג וואָס פאַר אַ „טאָוואַרישטש“ איך בין דיר. —

מאַרקוס: (וואַרפט זיך דורך).

סאָניע: (גלייכצייטיק) עך, דו גרויס־קליין קינד... נו נאַ דיר אַ גלעט.

קלמן: און אַ קוש?

ס אָ נ י ע : נאַ דיר אַ קוש. (טוט דאָס).

ק ל מ ן : אַ... (ווישט אַרונטער) ניט דאָס, ניט דאָס... ניין, אויב איך קאָן ניט ווערן מער ווי אַ „טאָוואַרישטש". ווערן — דו פאַרשטייסט...

ס אָ נ י ע : קלמן! דו גייסט דאַכט זיך צוריק... (אָפּ, אין הויז).

ק ל מ ן : (פאַר זיך) אַ?.. „צוריק"?.. (הייבט זיך האַסטיק אויף, שטעלט אָן אַ פייערדיקן בליק אין דער לעצטעריס ריכטונג, מאַרשירט אַוועק; אַפּאַרט) „צוריק"?.. „צוריק"?.. (חזרט דאָס איבער עטליכע מאָל; גייענדיק צום הינטערגרונט) יאָ, אויב איך בין נאָך ניט געוואָרן קיין גאָט, דאַן מוז מען ווערן צוריק אַ שד! אַ שד, אָדער אַ גאָט — דאָס איז די פראַגע! (גייט טיפער צום הינטערגרונט).

ס אָ נ י ע : (צוריק אַרויס) קלמן! גיי ניט אַוועק. מיר גיין באַלד עסן.

ק ל מ ן : שוין עסן אין קליוקווינע (אַ דערבייאיק שטעטל).

ס אָ נ י ע : וואָס רעדסטו! אַ גאַנצן טאָג ביזטו אַרומגעגאַנגען אויף דער היץ, נעקליבן יאַגאַדעס, געהאַקט האָלץ, און...

מ אַ ר ק ו ס : עי, טשודאַק!.. קענן נאַכט גייסטו אַוועק? (דורך שפּאַס) די בערן וועלן דיך נאָך אויפעסן. (לאַכט) קום אהער!! ברוגז געוואָרן, וואָס? קום אהער, וועט זי דיך נאָך אַביסל גלעטן. — טאַקע אַוועקגעגאַנגען?

ס אָ נ י ע : (אָפּ צום הינטערגרונט, קוקט אים נאָך) דרייט זיך אַרום.

מ אַ ר ק ו ס : עפּעס ברויעט אין אים.

ס אָ נ י ע : איז דאָס דען ערשט פון היינט? שוין אַן אַלטע קריינק. ווייסט דאָך: ווי דו זאָלסט קיין וואָלף ניט האָדעווען, קוקט ער אַלץ אין וואַלד אַריין. — אַלזאָ, קום עסן.

מ אַ ר ק ו ס : איך גיי, איך גיי, סאָניעטשקאַ. מאַך דערווייל אַלעס גרייט.

ס אָ נ י ע : (אָפּ אין הויז).

מ אַ ר ק ו ס : (שלאָפט ווידער איין: פּאַוזע).

ק ל מ ן : (זיך אומקערנדיק, ווידערהאָלט פאַר זיך נאָך אַלץ ווי פריער) „צוריק"... „צוריק"... יאָ, צוריק! זיך אַרויסרייסן פון אָט די

טויטע בערג!.. צוריק צום לעבן!.. (טרעט צו, שטיל, צו מאַרקוס'ן, קושט אים; מאַכט אַ באַוועגונג אַריינצוגיין אין שטוב — שטעלט זיך פּלוצים אָפּ. טוט אַ קלער, רייסט זיך אָפּ, לאָזט זיך אַוועק אין וועג אַריין).

ס אָ נ י ע : (אין הויז, פאַנגט אָן זינגען די זעלביקע ליד, וואָס אין דער ערשטער בילד: טשאַיקאָווסקיס „נאַכט".

ק ל מ ן : (בלייבט שטיין).

ס אָ נ י ע : (זעצט פאָר).

ק ל מ ן : (שטייט ווי צוגעשמידט, הערט זיך איין).

ס אָ נ י ע : (זינגט. ענדיקט די ליד, קומט אַרויס פון הויז. צו קלמן'ען) נו, ביזט נאָך אַ הינגער? קום שוין אַריין. וואוהין ווּעסטו גיין, און נאָך ביינאַכט... אַ גאַנצן טאָג שווער געאַרבעט... וועסטו בעסער אָפּעסן און זיך לייגן שלאָפן, זיך אויסרוען.

ק ל מ ן : (בלייבט אויף זיין פּלאַץ ווי פריער, הערט ניט וואָס זי רעדט צו אים).

ס אָ נ י ע : נו, מאַרקוס, עסן!

מ אַ ר ק ו ס : (שטייט אויף, קוקט אויף קלמנ'ען, רייבט זיך די אויגן) שוין געקומען צוריק פון קליוקווינע? איז שוין טאַקע אַזוי שפּעט?

ס אָ נ י ע : ווי, ער איז נאָך אין ערגעץ ניט געגאַנגען.

מ אַ ר ק ו ס : אַך, זיך אויסגעשלאָפן... — נו, קלמן, אַריין. וואָס פאַר אַ באַנדראַ איז היינט אויף דיר?

ק ל מ ן : (צוריקגעהאַלטן) כ'קום באַלד אַריין.

ס אָ נ י ע : (אָפּ אין הויז).

מ אַ ר ק ו ס : (לאָזט זיך גיין נאָך דער לעצטער, אָנגעשפּאַרט שווער אויפ'ן שטעקן און אונטערהינקענדיק. שטעלט זיך אָפּ, שמערצליך) אַך, די קייטן!.. די קייטן!.. לאָזן זיך ניט פאַרגעסן!.. (אַ ביסטרע בליק פאַר זיך אין דער ווייטקייט) דאָס לעבן — מם!.. דער מענטש!.. דאָס לעבן און — די נאַטור!.. די אייביקע הערשערן... שאַפערן פון שקלאַפן און שקלאַפעריי!.. אייביקע שקלאַפעריי!.. (פאַרקריצט מיט די ציין, אָפּ, הינקענדיק, אין הויז. — עס שלאָגט איצט פון דאָרט אַ שיין פון אַ קליין אָנגעצונדן קעראָסין־לעמפּל).

קלמן: (נאָך אַ לייַנגער שווייַגן, פאַר זיך) נו, וואָס טוט מען?.. בלייבן דאָ, צו גיין צוריק?.. ס'איז דאָך נאָך אַ פראַגע אַצינד — וואוהין?.. (פּאַוזע) ניין! נישט צוריק! נישט צוריק!.. אָט אָט־דאָ! מיין גאַנץ לעבן דאָ אָפּצוזיצן, און צוריק ניט אָפּטרעטן!.. אָט אַזוי!.. כ'בין בלויז קעגן דער נאַטור אַ גאָרניט; אַלס לעבן — אפשר אַ טראָפּ; אָבער אַלס איך, אַלס מענטש — בין איך דאָך אַ ים! — ניין! כ'וועל ניט אָפּטרעטן! אָט אַזוי!.. (זעצט זיך אַוועק אויף די טרעפּ, פעסט און פול מיט עקשנות; דעם קאָפּ פאַרגראָבן אין די הענט).

פאָרהאַנג

עפּילאָג

(פינף און צוואַנציק יאָר שפּעטער. דאָס זעלבע שטיבעלע, בלויז די יונגע ביימעלעך זענען שוין איצט הויך און ברייט צעוואַקסן).

מאַרקוס: (ליגט אויף דער זעלבער באַנק, הינטער די ביימער; דער שטעקן נאָך אַלץ ביי דער זייט, דאָס קישעלע צוקאָפּנס — שלאָפט).

סאָניע: (זיצט לעבן מאַרקוס'ן, אין דער זעלבער פּאָזע ווי אין דער פריערדיקער בילד; פּירט איר האַנט איבער זיינע גרויע האָר).

קלמן: (זיצט אויף די זעלבע טרעפּ, דער קערפּער אויסגעבויגן אויף צוריק. הינדעלעך לויפן אַרום אים הין־און־הער און ער וואַרפט זיי ברעקלעך ברויט. אויף זיין ברוסט זיצט אַן אַלטע ווייסע הון — גאַנץ רואיק און געמיטליך. פירט ער צערטליך זיין האַנט איבער דער הון, און פון צייט־צו־צייט שוועבן זיינע בליקן רואיק און פאַרטראַכט אויף די שפּיצן פון די אַרומיקע בערג און ביימער. ערגעץ, ניט ווייט אַוועק, ווערט ווידער געזונגען די זעלבע ליד וועגן יערמאַק'ן. קלמן הערט זיך איין שמערצליך, זינגט אונטער שטילערהייד, ביז ער דרימלט איין).

סאָניע: שלאָפסט, מאַרקוס?

מאַרקוס: יאָ, מיין טייערע.

סאָניע: שטיי אויף, חיות'ל... (קושט אים).

מאַרקוס: שוין פאַרטיק טיי?

סאָניע: יאָ, מיין ליבער. טשעריאָמוכע (סיבירער ווײַנשל) אויך פאַרגרייט.

מ אַ ר ק ו ס: און וואו איז קאַליאַ (קלמן)?

ס אָ נ י ע: כאַפּט, דאַכט זיך, אויך אַ דרימעלע, אויף זיין שטיי־גער, — אויף די טרעפּ.

מ אַ ר ק ו ס: (אַ בליק צו קלמניען) די הינדעלעך האָבן אים פאַרשלייפט, כאַ־כאַ־כאַ...

ס אָ נ י ע: (שטיפעריש) אים גיין אַ שנאָל טאָן. (טרעט צו צו קלמןיען, טוט אים אַ לייכטן, ליבליכן פיק, לייגט צו איר קאָפּ אויף זיין ברוסט) שלאָפסט, ברודער?

ק ל מ ן: (פאַרחלומט) יאָ, שוועסטער מיינע... (פירט זיין האַנט איבער איר פנים, פול מיט ליבע און צערטליכקייט. לאַנגע פאַוזע. אַלע דריי ווערן איינשלאָפן — ווי פאַרוויגטע אויסגעמאַטערטע קינדער נאָך אַ שפיל פון כלערליי קונצן).

סוף